T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDAN TRABZON KÖPRÜBAŞI BEŞKÖY VE ÇEVRESİ AĞIZLARININ İNCELENMESİ

Mert Can KURU

(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul, 2025

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYLA BİLİMLER ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDAN TRABZON KÖPRÜBAŞI BEŞKÖY VE ÇEVRESİ AĞIZLARININ İNCELENMESİ

ANALYSIS OF THE DİALECTS OF TRABZON KÖPRÜBAŞI BEŞKÖY AND ITS SURROUNDINGS FROM TURKISH DİALECTS OF TURKEY

Mert Can KURU

(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman
Prof. Dr. Mesut ŞEN

İstanbul, 2025

Bütün hakları
M. Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsüne aittir.
© 2025

ÖZGEÇMİŞ

2017 Sağmalcılar Anadolu Lisesi

2021 İstanbul Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği Bilim Dalı'ndan Mezun Olma

2022 Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Programına Giriş

ETİK BEYANI

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım çalışmamda;

- Sunduğum bilgileri, dokümanları ve verileri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Çalışmamda yararlandığım eserlerin tamamına atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Elde ettiğim verilerde ve sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı bildirir, aksi bir durumda aleyhimde doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

08/05/2025

Mert Can KURU

ÖNSÖZ

Bir dil, yazılı dil ve sözlü dil olmak üzere iki ana bölüme ayrılır. Bu yazılı ve sözlü dil de milletlere has özelliklerle gelişir. Yazılı dil, düşüncelerin ve duyguların kâğıt üzerinde ifadesidir ve genellikle resmi, edebi ve kültürel iletişimde kullanılır. Aynı zamanda edebiyatın temelini oluşturur. Sözlü dil ise, insanların günlük yaşamda, etkileşimde bulundukları kişilerle doğal bir şekilde konuşarak kullandıkları dildir.

Her dilin bir yazılı formu bulunur, ancak sözlü dilin sabit bir şekli yoktur. Sözlü dil, toplum içinde farklı bölgelere ve gruplara göre çeşitlenir. Bu çeşitlenme, dilin farklı biçimlerde, örneğin lehçeler, şiveler ve ağızlar olarak karşımıza çıkar. Lehçe, bir dilin eski dönemlerinde, büyük yapısal farklılıklar gösteren ve zamanla birer ayrı kollara dönüşen versiyonlarıdır. Şive, dilin tarihi sürecinde, yerel ve toplumsal farklarla şekillenen, ancak daha sınırlı ayrılıklar gösteren varyasyonları ifade eder. Ağız ise şivenin daha dar bir alanda, belirli köy, kasaba, şehir ya da sosyal sınıflara özgü olarak değişen, yalnızca söyleyiş farklarına dayanan dil biçimidir. Ağızlar, bir dilin zamanla farklı coğrafi bölgelerde nasıl evrildiğini ve farklı sosyal gruplar arasında nasıl farklılaştığını gösterir.

Dil olduğu gibi kalmayan ve gün geçtikçe tıpkı canlı bir organizma gibi kendini yenileyen bir yapıya sahiptir. Geçmişten günümüze milletimizin dili, çeşitli farklılıklara uğramıştır. Yaşadığımız coğrafya ve iletişime geçtiğimiz toplulukların bu farklılaşmada etkisi vardır. Milletimizin Anadolu coğrafyasına gelmeye başladığı tarihten bu yana her dilde olduğu gibi bizim dilimizde de tespit edebildiğimiz önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler, araştırmamızın konusunu yakından ilgilendirmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesi'ne yapılan Kıpçak ve Oğuz göçleri, Trabzon iline bağlı Köprübaşı ilçesinin eski bir beldesi olan Beşköy ve çevresi ağızlarını etkilemiş; tıpkı bir mozaik gibi, ağız özelliklerinin yapısını harmanlamıştır. Teknolojinin hayatımıza girmeye başladığı tarihlerden itibaren ise bu harman dil mozaiği bozulmaya başlamış ve yazı dilinin bölgede tek hâkim dil olmaya başlamasına neden olmuştur.

Yaptığımız çalışma, Beşköy ve çevresinin dil zenginliğini, yapısını ağaç kovuğu misali korumayı amaçlamaktadır. Daha önce hiçbir araştırmacı tarafından incelenmeyen bu

bölgenin ağız yapısı, Trabzon geneli ve komşu yerleşim yeri ağızları ile birlikte değerlendirilmiştir.

Ağız çalışmalarında derleme kısmı çok önemlidir. Derleme yapılacak bölgelerin iyi incelenmesi ve derlemeye kaynaklık edecek kişilerin, bölgenin ağız yapısına tamamen hâkim olması gerekmektedir. Dilin daha doğal bir hâlde kaldığı yerleşim yerlerinin seçilmesi, araştırmacılar için kolaylık sağlayacaktır. Yaşlı ve teknoloji ile bağlantısının kısıtlı olduğu bireylerle gerçekleştirilen derlemeler, daha sağlıklı ve güvenilir olacaktır. Biz de çalışmamızda, eğitim seviyesi düşük, hatta okuma yazmayı tam anlamıyla bilmeyen yaşlı kadınları kaynak kişi olarak kullandık. Beşköy yöresini oluşturan 6 mahalleden derlemeler gerçekleştirdik. Bu derlemeler gerçekleştirilirken, transkripsiyon alfabesini de sıklıkla kullandık. Derlemeler yapılırken, seslerin aralıklarının ve söyleniş biçimlerinin doğru bir şekilde kayıt altına alınması gerekmektedir. Transkripsiyon alfabesinin yetmediği yerlerde ise sesin uzun olduğu anlamını veren ünlülerin çift kullanılması yöntemine başvurduk.

Çalışmamız, İnceleme, Metinler ve Sözlük bölümleri olarak toplamda dört esas bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, Köprübaşı Beşköy'ün tarihi, coğrafyası ve nüfus yapısına değinilmiştir. İnceleme kısmında ise, derlediğimiz metinlerden aldığımız örnekler, metin ve satır numaralarıyla birlikte verilmiştir. Metinler bölümünde, kaynak kişilerden derlediğimiz konuşmalar yazıya geçirilmiştir. Sözlük bölümünde, Beşköy yöresine özgü kelimelerin ve söyleniş farklılığı bulunan ifadelerin açıklanması gerçekleştirilmiştir.

Çalışmamızın amacı, kaybolmakta olan Anadolu ağızlarının zenginliğine Beşköy ve çevresi özelinde bir katkıda bulunmaktır. Çalışmamızı gerçekleştirirken, zorlandığımız noktalarda yardımımıza koşan ve çalışmamıza kaynaklık eden, desteğini esirgemeyen kişiler olmuştur. Bizden derleme aşamasında desteğini esirgemeyen ve yardım eden Yengem Ayşe DAĞKUŞ'a, Annem Hava KURU'ya teşekkürü borç bilirim. Yüksek lisans eğitimim boyunca, Türk dilinin gücünü bize anlatan ve sıkıştığım tüm zamanlarda benden desteğini esirgemeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Mesut ŞEN'e de ayrıca müteşekkirim.

ÖZET

Bu çalışmada, Beşköy ve çevresi yöresinin ağız yapısı ve dil zenginliği, Beşköy'e bağlı altı mahalleden alınan örneklerle Türk dili ve edebiyatı eğitimi alanı çerçevesinde incelenmiş ve bu dilsel çeşitliliğin gelecek araştırmalarına kaynak olması amaçlanmıştır. Çalışma, Beşköy'ün tarihi, kültürel ve coğrafi özelliklerinin ele alındığı Giriş bölümü ile başlamaktadır. Bu bölümde, Beşköy'ün geçmişi ve bölgenin dilsel yapısını şekillendiren tarihsel faktörler anlatılmaktadır. İnceleme bölümünde ise, Beşköy'ün ağız özellikleri, ses ve sözcük kullanımı gibi dilsel unsurlar, derlenen örneklerle birlikte sunulmuş ve dilin fonetik ile morfolojik yapısı ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Metinler bölümünde, kaynak kişilerden derlenen konuşmalar yazıya geçirilmiş ve bölgenin özgün dilsel farklılıkları örneklerle gösterilmiştir. Sonuç bölümünde, Beşköy ağzının fonetik ve morfolojik özellikleri detaylandırılmış, bölgenin ağız yapısının Türkçe dilindeki yeri vurgulanmıştır. Sözlük bölümünde, Beşköy yöresinde kullanılan kelimelerin yazı dilindeki karşılıkları verilerek, bölgedeki dilsel zenginlik ortaya konulmuştur. Kaynakça bölümünde ise, çalışmada yararlanılan kitaplar, makaleler ve diğer kaynakların künyeleri sıralanmıştır.

Anahtar kelimeler: Türk dili ve edebiyatı eğitimi, Karadeniz ağızları, Trabzon ağzı, Beşköy ağzı, Ağız araştırmaları

ABSTRACT

In this study, the dialect structure and linguistic richness of Beşköy and its surroundings were examined in the field of Turkish language and literature with samples taken from six neighborhoods of Beşköy and this linguistic diversity was aimed to be a source for future research. The study starts with the Introduction section in which the historical, cultural and geographical characteristics of Beşköy are discussed. In this section, the history of Beşköy and the historical factors shaping the linguistic structure of the region are explained. In the analysis section, linguistic elements such as Beşköy's dialectal features, sound and word usage are presented together with the collected examples and the phonetic and morphological structure of the language is examined in detail. In the texts section, the speeches collected from the informants were transcribed and the unique linguistic differences of the region were shown with examples. In the conclusion section, the phonetic and morphological features of Beşköy dialect are detailed and the place of the dialect structure of the region in Turkish language is emphasized. In the dictionary section, the linguistic richness of the region is revealed by giving the equivalents of the words used in Beşköy region in the written language. In the bibliography section, the bibliographies of the books, articles and other sources utilized in the study are listed.

Key words: Turkish Language and Literature Education, Black Sea Dialects, Trabzon Dialect, Beşköy Dialect, Dialect Studies

İÇİNDEKİLER

ÖZGEÇMİŞ ..... **i**
ÖNSÖZ ..... **ii**
ÖZET ..... **iii**
ABSTRACT ..... **vi**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
KISALTMALAR ..... **xiii**
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ ..... **xiv**
BİRİNCİ BÖLÜM : GİRİŞ **1**
1.1. Problem **1**
1.2. Amaç **1**
1.3. Önem **2**
1.4. Sınırlılıklar **3**
1.5. Sayıltılar **3**
1.6. Tanımlar **4**
1.6.1. Dil **4**
1.6.2. Ağız **4**
1.6.3. Eğitim **4**
1.6.4. Edebiyat **4**
İKİNCİ BÖLÜM İLGİLİ ARAŞTIRMALAR **5**
2.1. Dil, Eğitim, Türk Dili Öğretimi **5**
2.2. Türkiye Türkçesi Ağızları Üzerine Araştırmalar **5**
2.3. İlgili Araştırmalar **7**
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YÖNTEM **8**
3.1. Araştırmanın Modeli **8**
3.2. Evren ve Örneklem **9**

3.3. Yöntem ve Materyal 9
3.4. Malzemelerin Yazıya Geçirilmesi ve İncelenmesi 10
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE YORUMLAR 10
4.1. Köprübaşı ve Beşköy Tarihi 10
4.1.1. Beldenin Coğrafi Konumu 12
4.1.2. Kültürel Yapısı 13
4.1.3. Köprübaşı İlçesi İdari Durumu 14
4.1.4. Sosyal Durum 14
4.1.5. Of Nüfus Defterinde Beşköylü Aileler 14
4.2. Ses Bilgisi 16
4.2.1. Ünlüler 16
4.2.1.1. Ünlü Çeşitleri 16
4.2.1.2. Kısa Ünlüler 20
4.2.1.3. İkiz Ünlüler 20
4.2.1.4. Alçalan İkiz Ünlüler 21
4.2.1.5 Ünlü Uyumu 23
4.2.1.5.1. Büyük Ünlü Uyumunu Bozulması (Kalınlık- İncelik Uyumu) 23
4.2.1.5.2. Küçük Ünlü Uyumunun Bozulması 29
4.2.1.6. Ünlü Değişmeleri 32
4.2.1.6.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi 32
4.2.1.6.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması 34
4.2.1.6.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması 36
4.2.1.6.4. Geniş Ünlülerin Daralması 38
4.2.1.6.5. Dar Ünlülerin Genişlemesi 38
4.2.1.7. Ünlü Türemesi 40
4.2.1.7.1. Kelime Başında Ünlü Türemesi 40
4.2.1.7.2. Kelime Ortasında Ünlü Türemesi 41
4.2.1.8. Ünlü Düşmesi 41
4.2.1.8.1. Kelime Başında Ünlü Düşmesi 41
4.2.1.8.2. Kelime Ortasında Ünlü Düşmesi 42
4.2.2. Ünsüzler 42
4.2.2.1. Ünsüz Çeşitleri 42
4.2.2.2. Ünsüz Değişmeleri 44
4.2.2.2.1. Tonlulaşma 44
4.2.2.2.2. Tonsuzlaşma (Sertleşme) 44
4.2.2.2.3. Sızıcılaşma 47

4.2.2.2.4. Sürekli Ünsüz Harfleri Arasındaki Değişimler 47
4.2.2.2.5. Süreksizleşme 48
4.2.2.2.6. Süreksiz Ünsüz Harfleri Arasındaki Değişimler 49
4.2.2.3. Ünsüz Benzeşmesi 49
4.2.2.3.1. Gerileyici Benzeşme 49
4.2.2.4. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi 49
4.2.2.5. Ünsüz Düşmesi 50
4.2.2.6. Ünsüz Türemesi 51
4.3. Şekil Bilgisi 52
4.3.1. Yapım Ekleri 52
4.3.1.1. İsim Yapma Ekleri 52
4.3.1.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri 52
4.3.1.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri 54
4.3.1.2. Fiil Yapma Ekleri 56
4.3.1.2.1. İsimden Fiil Yapma Ekleri 56
4.3.1.2.2. Fiilden Fiil Yapma Ekleri 57
4.3.2. İsimler 58
4.3.2.1. Çokluk Eki 59
4.3.2.2. İyelik Ekleri 59
4.3.2.3. Âitlik Eki 61
4.3.2.4. Hâl Ekleri 61
4.3.2.4.1. İlgi Hâli 61
4.3.2.4.2. Belirtme Hali 62
4.3.2.4.3. Yönelme Hâli 62
4.3.2.4.4. Bulunma Hâli 62
4.3.2.4.5. Ayrılma Hâli 63
4.3.2.4.6. Vâsıta Hâli 63
4.3.2.4.7. Eşitlik Hâli 64
4.3.2.4.8. Yön Gösterme Hâli 64
4.3.2.5. Soru Eki 64
4.3.3. Zamirler 64
4.3.3.1. Şahıs Zamirleri 65
4.3.3.2. İşaret Zamirleri 66
4.3.3.3. Dönüşlülük Zamirleri 67
4.3.3.4. Soru Zamirleri 67
4.3.3.5. Belirsizlik Zamirleri 67

4.3.4. Sıfatlar 68
4.3.5. Zarflar 68
4.3.5.1. Durum Zarfları 68
4.3.5.2. Zaman Zarfları 69
4.3.5.3. Yer-Yön Zarfları 69
4.3.5.4. Miktar Zarfları 69
4.3.5.5. Soru Zarfları: 70
4.3.6. Fiil Çekimleri ve Fiiller 70
4.3.6.1. Şahıs Ekleri 70
4.3.6.1.1. Birinci Tip Şahıs Ekleri 70
4.3.6.1.2. İkinci Tip Şahıs Ekleri 71
4.3.6.2. Fiillerin Basit Zamanlı Çekimleri 71
4.3.6.2.1. Bildirme Kipleri 71
4.3.6.2.1.1. Şimdiki Zaman 71
4.3.6.2.1.2. Bilinen Geçmiş Zaman 74
4.3.6.2.1.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman 77
4.3.6.2.1.4. Geniş Zaman 79
4.3.6.2.1.5. Gelecek Zaman 82
4.3.6.2.2. Tasarlama Kipleri 84
4.3.6.2.2.1. Şart 84
4.3.6.2.2.2. Emir 86
4.3.6.2.2.3. İstek 88
4.3.6.2.2.4. Gereklilik 89
4.3.6.3. Fiillerin Birleşik Zamanlı Çekimleri 89
4.3.6.3.1. Şart 89
4.3.6.3.2. Hikâye 92
4.3.6.3.3. Rivayet 95
4.3.6.4. Yardımcı Eylemler 96
4.3.6.4.1. Adlara Gelen Yardımcı Eylemler 96
4.3.6.5. Ek Eylem 96
4.3.6.5.1. Geniş / Şimdiki Zaman 97
4.3.6.5.2. Görülen geçmiş zaman 97
4.3.6.5.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman 98
4.3.6.5.4. Şart 99
4.3.6.6. Fiilimsiler 99
4.3.6.6.1. İsim-Fiiller 99

4.3.6.6.2. Sıfat-Fiiller 100
4.3.6.6.3. Zarf-Fiiller 101
4.3.7. Edatlar 102
4.3.7.1. Ünlem Edatları 103
4.3.7.1.1. Ünlemler 103
4.3.7.1.2. Seslenme edatları 103
4.3.7.1.3. Cevap edatları 104
4.3.7.1.4. Gösterme Edatları 104
4.3.7.2. Bağlama Edatları 104
4.3.7.2.1. Karşılaştırma Edatları 105
4.3.7.2.2. Cümle Başı Edatları 105
4.3.7.3. Son Çekim Edatları 106
4.3.7.4. Kuvvetlendirme Edatları 107
METİNLER 108
SONUÇ 148
SÖZLÜK 149
KAYNAKÇA 157
İNTERNET KAYNAKLARI 159

KISALTMALAR

age. : Adı geçen eser

agm. : Adı geçen makale

agt. : Adı geçen tez

bk. : Bakınız

s. : Sayfa

S. : Sayı

TDAY : Türk Dili Araştırmaları Yıllığı

TDK : Türk Dil Kurumu

TDV : Türkiye Diyanet Vakfı

vb. : Ve benzeri

yay. : Yayınları, yayını

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

ă : Kısa a

ā : Uzun a

å : Yuvarlak a (a ile o arası ünlü)

Ç : Yarı tonlu ç ünsüzü (ç ile c arası ünsüz)

c̱ : c ile j arası ünsüz

ç̱ : ç ile ş arası ünsüz

ē : Uzun e

k̲ : Orta damak k‟si

ḫ : Hırıltılı ve tonsuz arka damak h‟si

ō : Uzun o

o : Kapalı o (o ile u arası ünlü)

ū : Uzun u

ú : “u” ile “ü” arası ünlü

BİRİNCİ BÖLÜM : GİRİŞ

1.1. Problem

Dil, bir milletin geçmişiyle bugününü birbirine bağlayan en güçlü unsurlardan biridir. Bu nedenle, dildeki çeşitli kavramların ve yerel söyleyiş biçimlerinin incelenmesi, toplumların kültürel ve tarihsel yönlerinin anlaşılmasına ciddi katkılar sunar. Ulusal kimliğin korunması ve yeni nesillere aktarılması süreci, özellikle eğitim yoluyla mümkün hâle gelir. Bu bağlamda, yerel ağızlar bir dilin geçirdiği evreleri, halkın yaşam biçimini ve tarihsel izleri yansıtan önemli dil verileridir.

Bu çalışma, Trabzon ili Köprübaşı ilçesine bağlı Beşköy ve çevresindeki köylerde konuşulan ağızları inceleyerek, bu ağızların dil öğretimi açısından nasıl değerlendirilebileceğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Araştırma, Beşköy'e bağlı altı farklı köyde yaşayan kişilerle yapılan sözlü görüşmeler yoluyla elde edilen veriler üzerine inşa edilecektir. Bu derlemeler temel alınarak hazırlanan metinler üzerinden ses bilgisi (fonetik) ve yapı bilgisi (morfoloji) yönünden çözümlemeler yapılacaktır.

Çalışmanın temel sorunsalını şu soru oluşturmaktadır: "Trabzon Köprübaşı Beşköy ve çevresine ait ağızlarda yer alan dilsel unsurlar nelerdir ve bu unsurlar, Türk dili ve edebiyatı eğitiminde nasıl kullanılabilir, bu alana ne gibi katkılar sağlayabilir.

1.2. Amaç

Bu çalışmanın amacı, Trabzon ili Köprübaşı ilçesine bağlı Beşköy ve çevresi ağızlarının incelenmesi, bu derlemelerden elde edilen verilerin ışığında şekil bilgisi, dil bilgisi ve bölgenin ağız yapısının ortaya konmasıdır. Ağız, bir dilde ses, biçim, sözdizimi ve anlam açısından farklılıklar gösteren, belirli yerleşim yerlerine dayalı olarak sınıflandırılan konuşma biçimidir. Türkçenin köklü yapısı son derece zengin ve çeşitlidir; bu nedenle günümüzde Anadolu ağızları, üç ana başlık altında ve her bir başlık altında farklı alt başlıklarla ele alınmaktadır. Bazı ağızlar, daha derin ve belirgin farklılıklar gösterebilmektedir.

Ağız yapısı, çevresel faktörler göz önünde bulundurularak araştırılmalıdır. Bunun nedeni, coğrafi olarak kapalı yaşam biçimi süren insanların dil yapısının daha iyi anlaşılabilmesidir. Ağızlar, birbirinden uzak ya da yakın olan bölgelerde geliştiği için, bölgesel etkileşim de genellikle sınırlıdır. Bu da yakın ya da uzak yerleşim yerlerinde farklı ağız özelliklerinin bulunmasının temel sebebidir. Günümüz insanı, teknoloji ile iç içe yaşayarak bölgesel ağızları giderek daha az kullanmaktadır. Bu da, yeni nesillerin ata ve dedelerinin kullandığı kelimeleri anlamakta zorlanmalarına yol açmaktadır. Dede ile torun arasındaki bu dilsel kopukluk, teknolojinin ve modernleşmenin getirdiği olumsuz etkilerin bir sonucudur.

Anadolu ağızlarındaki bu kayboluş, tüm bölgelerde benzer şekilde görülmektedir. Hangi Anadolu bölgesine gidersek gidelim, bu kayboluşun izlerine rastlamak mümkündür. Dağlık ve kırsal alanlarda bile bu dilsel yozlaşma etkisini gösteriyor; fakat bu kayboluş, doğru çalışmalarla önlenebilir. Standart Türkçeyi kullanıyor olsak da atalarımızın kullandığı bölgesel ağızları da bilmek önemlidir. Bu değişim sürecinde, teknolojinin sunduğu imkânlardan faydalanarak Anadolu ağızlarını kayda almak ve bu kültürel değerleri korumak için akademik çalışmalar yapmalıyız. Teknolojiyi en verimli şekilde kullanarak, bu değerli dil çeşitliliğinin kaybolmasının önüne geçebiliriz.

1.3. Önem

Bu araştırma, Trabzon'un Köprübaşı ilçesine bağlı Beşköy ve çevresinde kullanılan ağızların incelenmesi yoluyla, ağızların Türk dili ve edebiyatı öğretimindeki potansiyel katkılarını ortaya koymayı hedeflemektedir. Ağızlar, bir dilin tarihsel süreç içerisinde geçirdiği değişimlerin izlerini taşıyan ve sözlü kültür aracılığıyla günümüze ulaşan doğal dil örnekleridir. Bu nedenle, bu çalışma yalnızca eğitim uygulamaları açısından değil, aynı zamanda dilin tarihsel gelişimini belgeleyen kaynak niteliği taşıması bakımından da önem arz etmektedir.

Beşköy ve çevresinden elde edilecek dil verileri, yerel söyleyişlerin eğitsel süreçlerde nasıl değerlendirilebileceği konusunda somut ipuçları sunacaktır. Bu durum, hem dil öğretimine çeşitlilik katacak hem de öğrencilerin bölgesel dil farkındalığını artıracaktır. Ağızların taşıdığı kültürel ve sosyal izler sayesinde, dilin yalnızca bir iletişim aracı olmanın ötesinde, toplumun yaşam biçimiyle nasıl iç içe geliştiği de daha net anlaşılabilecektir.

Ayrıca bu çalışmanın, ağız araştırmaları alanında yapılacak yeni çalışmalara öncülük edebileceği ve özellikle ağızların eğitime entegre edilmesi noktasında akademik bir zemin oluşturabileceği düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

a. Konu Sınırlılığı:

Araştırmanın kapsamını, Trabzon'un Köprübaşı ilçesine bağlı Beşköy ve çevresinde konuşulan yerel ağızlar oluşturmaktadır. Çalışmada, bu bölgeden derlenen metinler esas alınarak söz konusu dil malzemesi fonolojik (ses bilgisi) ve morfolojik (yapı bilgisi) yönleriyle incelenmiş; elde edilen bulgular doğrultusunda ağızların Türk dili ve edebiyatı öğretimindeki işlevi ele alınmıştır. Araştırma, yalnızca bu bölge ve bu temalarla sınırlı tutulmuştur.

b. Zaman Sınırlılığı:

Çalışma, 2023-2024 yılları arasında gerçekleştirilmiş olup, bu zaman dilimi içerisinde Beşköy ve çevresindeki köylerde yapılan derleme faaliyetleriyle sınırlandırılmıştır.

c. Örneklem Sınırlılığı:

Veriler, genellikle elli yaş ve üzerindeki, okur-yazar olmayan, uzun süre yaşadığı köyden ayrılmamış kadın bireylerden elde edilmiştir. Bu bağlamda, araştırmanın örneklemi yöre halkı içerisinden belirli sosyodemografik özelliklere sahip kaynak kişilerle sınırlı tutulmuştur.

1.5. Sayıltılar

a. Yerel ağızların, Türkçenin tarihsel gelişimini yansıtan ve bu süreci bugüne taşıyan sözlü miras niteliği taşıdığı; dil öğretimi aracılığıyla kültürel değerlerin ve geleneksel unsurların yeni kuşaklara aktarılabileceği düşüncesi bu çalışmanın temel hareket noktasını oluşturmuştur.

b. Derlemeler sonucu elde edilen metinlerin incelenmesinde araştırmacının tarafsızlığını koruyacağı ve değerlendirmelerin objektif ölçütler doğrultusunda yapılacağı varsayılmıştır.

c. Kullanılan yazılı ve sözlü kaynakların güvenilir olduğu, içeriklerinin doğruluğuna itibar edilerek çalışmaya dâhil edildiği kabul edilmiştir.

1.6. Tanımlar

1.6.1. Dil

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabiî bir vasıta, kendine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessesedir (Ergin, 2011, s. 3).

1.6.2. Ağız

Muharrem Ergin "ağız" tanımını şu şekilde verir: "Bir şive içinde mevcut olan ve söyleyiş farklarına dayanan küçük kollara, bir memleketin çeşitli bölge ve şehirlerinin kelimeleri söyleyişi bakımından birbirinden ayrı olan konuşmalarına verdiğimiz addır." (Ergin, 2011, s. 10).

1.6.3. Eğitim

Eğitim, Türk Dil Kurumu'nun çevrimiçi sözlüğünde "çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme ve terbiye" olarak tanımlanmıştır (TDK, 2020)

1.6.4. Edebiyat

Sözlük anlamı olarak edebiyat, "Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın. Sanatça, yani insanda estetik duyguyu heyecana getirecek değerde meydana getirilmiş şiir, sahne eseri, hikâye, roman, söylev gibi

nazım veya nesir halindeki eserlerin hepsi.” (Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük, 2018) şeklinde tanımlanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Dil, Eğitim, Türk Dili Öğretimi

Dil, insanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre biçimlenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örülü çok yönlü ve gelişmiş bir sistemdir (Korkmaz, 2007, s. 67).

Eğitim; bireyin yaradılıştan gelen özelliklerini geliştiren, temel bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazandıran en önemli faktördür. Türkiye’de öğrencilerin kendilerini bilişsel, sosyal ve duygusal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurabilmeleri, farklı seviyelerde bulunan dil becerilerini geliştirebilmeleri, ana dillerini doğru ve dilin inceliklerine sahip, güvenli olarak kullanabilmeleri ile mümkündür. Bu da ancak Türkçe Öğretimi ile sağlanmaktadır (Özatalay, 2007, s. 1).

Türk dili öğretimi dendiğinde akla ilk gelen Türkçe dil bilgisi kurallarının öğretilmesidir. Dil bilgisi kurallarının öğretimi, dil öğretimini tamamlayan parçalardan birisidir. Dil öğretiminin amacı dille oluşturulan yazılı ve sözlü kültür ürünlerini tanıyıp kavramak, yeni ve zengin ürünlerin ortaya konmasına zemin hazırlamaktır (Çifci, 2015, s. 130).

2.2. Türkiye Türkçesi Ağızları Üzerine Araştırmalar

Anadolu ağızları üzerindeki araştırmaların daha verimli ve derli toplu olduğu dönem 1940 sonrasıdır. Bu dönemde daha çok yerli araştırmacılar çalışmalar yaptığı için bu dönem "yerli araştırmacılar dönemi" olarak isimlendirilebilir. Finli Türkolog Marti Räsänen'in, 1926 yılından başlayıp 1942 yılına kadar uzanan derleme yayınları yabancı araştırmacılar dönemi

olarak adlandırabileceğimiz birinci dönem ile yerli araştırmacılar dönemi olarak anılan ikinci dönem arasında bağlantı kuran bir geçiş yayını niteliğindedir (Korkmaz, 1976, s. 144).

1. Derleme Yayınları

Bu gruptaki çalışmalar, halk arasında kullanılan sözcük ve ifadelerin sistematik biçimde toplanarak sunulduğu araştırmalardır. Başlıca örnekler şunlardır:

- Tuncer Gülensoy'un *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Dergisi* (Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, 1970, s. 211–236)
- Türk Dil Kurumu tarafından 1963–1982 yılları arasında yayımlanan *Türkiye'de Halk Ağızlarından Yapılan Derleme Sözlüğü*
- Hamit Zübeyr Koşay ve İshak Refet Işıtman'ın 1932 tarihli *Anadilden Derlemeler* adlı çalışması
- Hüseyin Hüsnü'nün 1937 yılında yayımladığı *Kayseri Sözlüğü*

2. Metin Derlemeleri

Bu tür çalışmalar, belirli yörelere ait ağızlardan derlenen metinlerin yayımlanması yoluyla ağız özelliklerini belgelemeyi amaçlamaktadır. Öne çıkan eserler şunlardır:

- Akça, H. (2012). *Ankara İli Ağızları.* Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Gülensoy T. (1988). *Kütahya ve Yöresi Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Günay, T. (2003). *Rize İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hayasi Tooru ve İsmail Hakkı Akyoloğlu: *A Turkish Dialect in North Western Anatolia*
- İleri, C. (2008). *Eskişehir İli Mihalıççık İlçesi ve Yöresi Ağızları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Tuncer Gülensoy ve Ahmet Buran: *Elazığ Yöresi Ağızları Derlemeler I*
- Zeynep Korkmaz: *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, *Güney-Batı Anadolu Ağızları*, *Bartın ve Yöresi Ağızları Üzerine* adlı makalesi

3. Özel Konular Üzerine Yapılan İncelemeler

Bu çalışmalar genellikle Anadolu ağızlarında belirli dil bilgisi konularını ya da ses özelliklerini incelemektedir. Dikkat çeken bazı çalışmalar şunlardır:

- Zeynep Korkmaz: *Batı Anadolu Ağızlarında Asli Vokal Uzunlukları Hakkında*, *Eski Anadolu Türkçesindeki –van/-ven, -vuz/-vüz Bildirme Eklerinin Anadolu Ağızlarındaki Kalıntıları*
- Ahmet Caferoğlu: *Anadolu Ağızlarında Metatez Gelişmesi*, *Anadolu Ağızlarında İç Ses Ünsüz Benzeşmesi*, *Anadolu Ağızlarında Konson Değişmeleri*, *Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Ünlü Değişmeleri*
- Saadettin Buluç: *Anadolu Ağızlarında Bazı Fiil Çekimleri Üzerine*, *Anadolu Ağızlarında Bazı Ses ve Yapım Özellikleri*
- Louis Bazin: *A propos de l'exclamation Anatolienne aboo*
- Hasan Eren ve Andre Titze: *Anadolu Ağızlarında Rumca, Slavca ve Arapça Kelimeler*
- Doğan Aksan: *Birkaç Türkçe Yer Adı ve Bunların Dilbilimi ve Kültür Bakımından Önemi*

2.3. İlgili Araştırmalar

Aksoy, A. (1963) *Sürmene (Trabzon) Ağzı (Fonetik ve Morfoloji) Mez. Tezi*, Erzurum.

Çolakoğlu, B. K. (2003). *Trabzon Ağzı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dilber, H. (1972). *Araklı (Trabzon) Kıyı Köyleri Ağzı*, Mez. Tezi, Erzurum.

Erten, İ. (2020). *Trabzon Çepni Ağzı (Ses Bilgisi-Sözlük-Metin)*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.)

Göymen, G. (1963). *Trabzon Ağzı,* A.Ü. DTCF Türk Dili Mez. Tezi.
Güngör, O. (1950). *Sürmene Ağzı / Trabzon* A.Ü. DTCF Türk Dili Mez. Tezi.
Hiçdurmaz, G. (1968). *Trabzon Ağzı* DTCF Lisans Tezi, Ankara.
Maldar, S. (2018). *Çağdaş Kıpçak lehçelerinin ortak sesleri ve ses olaylarının Trabzon, Rize, Artvin ağızları ile karşılaştırılması (Yüksek Lisans Tezi)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
Günaydın, M. (2018). *Trabzon/Tonya Ağzı Örneğinde İşlevsel Bir Ağız Sözlüğü Oluşturma Denemesi, Yüksek Lisans Tezi,* Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
Öründü, F. (2001). *Trabzon ve Yöresi Ağızları, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon
Şaphaneli, Y. (1973). *Trabzon Merkez Ağzı,* Mez. Tezi, Erzurum.
Tosun, T. (2019). *Vakfıkebir ve Yöresi Ağızları*. Giresun: Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Uzlu, Ö. (1969) *Akçaabat (Trabzon) Ağzı*, Mez. Tezi, Erzurum. Yıldız,
A. İ. (1979). *Of (Trabzon) Çataldere Ağzı*, Mez. Tezi, Erzurum. Zeytin,
M (1974). *Şalpazarı (Trabzon) Ağzı,* Mez. Tezi, Erzurum.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, dar saha araştırması modeli esas alınarak yürütülmüştür. Çalışma kapsamında, belirli ölçütlere göre seçilen kaynak kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda çeşitli dil verileri toplanmıştır. Elde edilen bu veriler, sistematik bir şekilde analiz edilerek bölge ağızlarının özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. İnceleme sürecinde, verilerin

dikkat edilmiş, gözlemler ve değerlendirmeler nesnel ölçütler çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Tüm bu süreç sonucunda, araştırma kapsamında belirlenen amaca uygun çeşitli bulgu ve sonuçlara ulaşılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, Türk dili ve edebiyatı eğitimi açısından Trabzon yöresi ağızları ve çevresindeki ağız özelliklerini içermektedir. Çalışmanın örneklemi ise, Beşköy beldesine bağlı altı köyden seçilen kaynak kişilerden elde edilen derlemelerden oluşmaktadır.

3.3. Yöntem ve Materyal

Çalışmamız, Beşköy ve çevresinde gerçekleştirdiğimiz ağız derlemeleriyle şekillenmiştir. Derlemelere başlamadan önce, elde edeceğimiz verilerin kalitesini artırmak için çeşitli hazırlıklar yapmamız gerektiğine karar verdik. İlk adım olarak, araştırma alanımız olan bölgenin dilsel yapısını haritalamak için yoğun çaba sarf ettik. Bölgemiz küçük bir belde ve bu beldeye bağlı köylerden oluşmasına rağmen, her türlü dilsel farklılığı göz önünde bulundurarak doğru ve güvenilir sonuçlara ulaşmayı amaçladık. Bu doğrultuda, yakın yerleşim bölgelerindeki ağız özelliklerinin etkili olduğu alanları tespit etmeye çalıştık. Bunun için, köylerde yaşayan bireylerle daha fazla iletişim kurarak dilsel farklılıkları gözlemeyi hedefledik. Çalışmamızda dar saha araştırması sonucunda görüşme (mülâkat) tekniğini kullandık.

Derlemeye başlamadan önce, bölgeyi iyi tanıyan kişilerin yardımını aldık. Yörede uzun yıllar yaşamış olmaları, çalışmamıza büyük katkı sağladı ve doğru verilere ulaşmamızı kolaylaştırdı. Derlemeleri gerçekleştirirken yaşça büyük ve deneyimli bireylerle görüşmeyi tercih ettik, ayrıca bu kişilerin kadın olmasına özen gösterdik. Bu tercihimizi, ağız özelliklerinin en doğal, doğru ve berrak şekilde tespit edilmesi gerektiği düşüncesiyle aldık. Genç bireyler, teknoloji ve standart Türkçe'nin etkisiyle bu dilsel özellikleri daha az kullanmaya başladığı için çalışmamızda daha az yer aldılar. Yörenin erkek bireyleri ise, çoğunlukla gurbete gitmek zorunda oldukları için bölge ağzını kadınlar kadar düzgün ve belirgin bir şekilde kullanamadılar ve bu yüzden araştırmamıza katkıları sınırlı kaldı.

Kadınlarla yaptığımız sohbetlerin ana konusu, köy yaşamı, geçim sıkıntıları, yöresel yemekler ve bölgenin gelenekleriydi.

3.4. Malzemelerin Yazıya Geçirilmesi ve İncelenmesi

Sohbetlerimizi yaparken, katılımcıların onayı alınarak ses kayıt cihazları kullanıldı. Elde ettiğimiz verilerin yazıya aktarılması süreci, çalışmamızın en hassas aşamasıydı. Çünkü doğru ses aralıklarını tespit etmek, duyduğumuz kelimeleri doğru biçimde sınıflandırmak ve bölgenin ağız özelliklerini en ince detayına kadar belirlemek oldukça önemliydi. Bu nedenle, her bir kelime yalnızca bir kez dinlenip yazıya geçirilmedi. Ses kayıtları, en doğru sonuca ulaşabilmek için defalarca dinlenip tekrar değerlendirilerek yazıya aktarıldı.

Verilerin yazıya dökülmesinde, TDK'nın "Ağız Araştırmaları Transkripsiyon Sistemi"[1]ne sadık kalınarak yapılan transkripsiyonlar esas alındı. Çalışmamız sadece belirli bir belde ve çevresindeki yerleşim yerlerine yönelik olduğundan, farklı ağız gruplarına ait belirgin farklar gözlemlenmedi. Bu sebeple, ağız grupları arasında bir ayrım yapma imkânı bulunmadı. Her derleme, farklı bireylerle gerçekleştirilen görüşmelerde sırasıyla numaralandı ve metin, satır numaralarıyla desteklenerek düzenlendi.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Köprübaşı ve Beşköy Tarihi

Trabzon Köprübaşı'nın tarihi net bilinmemekle birlikte Köprübaşı'na farklı yörelerden yerleşimlerin olduğu görülmektedir. Bu yerleşimlerin başlıca üç yönden olduğunu söyleyebiliriz. Bu yerleşimler güneyden; yaylalardan, doğudan; Of-Dernekpazarı-Kalanas-Ayı Meydanı ile güney-batıdan; Küçükdere-Oylum-Vizera tarafından olmuştur. Köprübaşına kuzeyden yerleşimler, sahilden bağlantı olmaması ve sık ormanlarla kaplı alan olmasından dolayı çok sonraları başlamıştır.

[1] Watt, D. (2023). Ağız Bilimi El Kitabı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

1583 yılına ait tahrir defterlerindeki kayıtlardan Köprübaşı'na güneyden yani yaylalardan yerleşimlerin olduğu anlaşılmıştır. Bu defterde Arpalı köyü ile birlikte Göneşara köyünden de bahsedilmektedir. Arpalı köyünün yörenin en eski yerleşim yerlerinden olduğu bilinmektedir. Ayrıca 1583-84 yıllarına ait Kuyud-u Kadime Arşivi'nde (TKGMA 29) yer alan tahrir defterlerinde Sürmene'nin köylerinin belirtildiği belgede Manahos köyünün adı da geçmekte olup bu yerin Köprübaşı'nda nereye tekabül ettiği kesin olarak bilinmemektedir.

Köprübaşı'na doğudan birçok Türk boyunun Of-Kondu (Dernekpazarı) tarafından bugünkü Beşköy tarafına yerleştikleri bilinmektedir. Bu boylardan birisinin de bugünkü Kalis denilen yere gelip yerleşen Kallaç (Hallaç) Türkleri olduğu ve bu ismin onlardan kaldığı bilinmektedir.

Köprübaşı'na güneybatı yönünden yapılan yerleşimler Küçükdere-Oylum-Vizera tarafından Garb-ı Göneşera tarafına yapılan yerleşimlerdir. Buraya ilk gelenlerin 1619 yılında geldiği ve Kuzgunlar (bugünkü adıyla Fidanlı Mahallesi) denilen yere yerleştikleri bilinmektedir.

Köprübaşı'na göç edenlerin Köprübaşı hudutları içerisinde ilk konaklama yerinin 1487 rakımlı Kaçalak Dağı (Kazalak Dağı) Ziyarettepe'nin tam uç noktası olduğu ve yerleşenlerin Türkmenlerden olduğu düşünülmektedir. Göç edenlerin büyük bir kısmı ise Fidanlı Mahallesinin olduğu yere göç etmişlerdir. 1583 yılında TKGMA 29'da rastlanması bu köyün; Manahoz vadisinde 1553'ten sonra teşekkül ettirilen yeni yerleşim birimlerinden biri olduğunu göstermektedir. Bu tapu kayıtlarında vergi ödeyen kişilere, ödedikleri vergi cinsine ve ödeyen kişilerin adlarına da rastlanmaktadır. Göneşara'ya yerleşim başladıktan, yani takribi olarak 1614 yılından sonra, ilk cami şimdiki Fidanlı mahallesi merkez camisinin 60 m kadar kuzeyinde yapılmıştır.

Köprübaşı'nın Trabzon Salnamelerinde "Göneşara" şeklinde yazıldığı görülmektedir. Göneşara daha sonra Garb-ı ve Şark-ı Göneşara olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Şark-ı Göneşera; bugünkü Güneşli ve Gündoğan Mahallerini, Garb-ı Göneşara ise Fidanlı ve Akpınar Mahallerinin olduğu bölgeyi ifade etmektedir. İlçe şimdiki adını ise bölgenin en önemli akarsuyu olan ve ilçe merkezinden akan Manahoz Deresi üzerinde halkın ulaşımını sağlamak üzere yapılmış olan köprülerden almaktadır. Yapılan bu köprülere baş köprü, orta köprü, büyük köprü gibi isimler verilmiştir. En son

yapılan Sürmene ve Köprübaşı arasında kalan köprüye "Köprülerin Başı" denilerek Göneşara yerleşim yeri "Köprübaşı" adını almıştır. Köprübaşı 1929 yılında 15 köyden oluşan Bucak teşkilatına dönüştürülerek bucak olmuştur. Fidanlı, Akpınar ve Gündoğan Mahallerinin tüzel kişiliklerinin birleştirilmesiyle 1965 yılında Köprübaşı Belediyesi kurulmuştur. Köprübaşı, 20 Mayıs 1990 tarihli 3644 sayılı kanunla Sürmene ilçesinden ayrılarak yeni bir ilçe olarak kurulmuş ve 12 Ağustos 1991 tarihinde ilk Kaymakamı göreve başlamıştır. [2]

4.1.1. Beldenin Coğrafi Konumu

Köprübaşı Beşköy, kuzeyde Sürmene ilçesi, güneyinde Bayburt ili, doğusunda Çaykara, Of ve Dernekpazarı ilçeleri, batısında ise Sürmene ilçesine bağlı Oylum Beldesi ile çevrilidir. Beldede 9 mahalle bulunmaktadır. İlçe merkezinin rakımı 200 metre olup, yüzölçümü ise 132 km²'dir. Köprübaşı İlçesi/Beşköy Beldesi, Trabzon ilini Bayburt iline bağlayan en yakın yola sahip olup, bu özellik, bölgenin ulaşım açısından önemli bir avantajını oluşturur.

İklim, genellikle Doğu Karadeniz Bölgesi'nde hâkim olan iklimdir. Yazlar serin, kışlar ılık ve her mevsim yağışlıdır. Yağışlar en çok ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinde görülür. Bölgeden güneyden kuzeye doğru akan Manahoz Deresi, beldenin en önemli akarsuyudur. Bu dere, Yeni Yayla'dan doğarak Sürmene İlçe Merkezinde denize dökülmektedir.

Beldemizin güneyinde, 1750-2200 metre yüksekliklerde yaylalar bulunmaktadır. Bu yaylaların denize doğru alçalan kesimlerinde, özellikle vadi yamaçları ormanlarla kaplıdır. Yaylalar, geniş otlakları, temiz havası ve soğuk suları ile yaz aylarında hayvancılıkla geçinen halkın uğrak yerleridir. Mayıs ayından eylül ayının sonuna kadar bu yaylalar canlılığını korur.

[2] http://www.koprubasi.gov.tr/ilce-tarihi

Köprübaşı İlçesi/Beşköy Beldesi'ne bağlı yaylalar; Soğuksu, Ebeler, Küçük Kangel, Harman, Ağaçbaşı, Yangın, Vizera, Mincena, Sulak, Köşki, Taşlı ve İsmail Ağa, Hamizağa, Tepe, Horuz Yatağı yaylalarıdır. Kuzeyde ise Görnek, Parma Vardan; Yeni Yayla, Alt Mavreyas, Üst Mavreyas, Leman Suyu, Solkarı, Alkoyun, Seydi Yakup gibi yaylalar yer almaktadır. Beldemize en yakın dinlenme yeri ve et bulabileceğiniz rahat alan Kavga Düzü, Kavara Aslanın Yeri olarak bilinir.

İlçemizin ve beldemizin en yüksek yeri ve simgesi Madur Dağı'dır. Rakımı 2.742 metredir. Beşköy Beldesi, Sürmene deniz sahilinden 17 km, Köprübaşı'ndan ise 3 km yukarıda, iki dağ arasında yer alır. Büyükdoğanlı, Küçükdoğanlı ve Yılmazlar mahalleleri, bu dağ yamacının tepe kısmında yer alırken, Kavga Düzü, Soğuksu ve Kangelhanları bu dağ yamacında bulunur. Diğer dağ yamacında ise Emirgan, Dağardı ve Konuklu mahalleleri bulunur. Bu dağ yamacının tepe noktasında ise Kacalak Dağı ve Körnek Hanları yer alır. Bu iki dağ yamacının vadisinden Manahoz Deresi geçmektedir. Manahoz Deresi'nin başlangıç noktası olan Arpalı Köyü ve Yeni Yayla bulunmaktadır. Beşköy'ün merkezi ise Konuklu Mahallesi ve Yılmazlar Mahallesi'nin birleştiği noktada yer alır. Beşköy Beldesi'nin eski ismi ise Mezirealtı olarak bilinmektedir.[3]

4.1.2. Kültürel Yapısı

Beşköy beldesi, dışarıya fazlasıyla göç vermesi nedeniyle çok hızlı bir değişime uğramıştır. Göç olgusunun insanlar üzerindeki etkisi, değişimi kolayca fark edilmesini sağlar. İnsanlar ayakta kalabilmek için maddi, manevi ve kültürel birçok değişim yaşarlar. Bu durumda, Beşköy insanı her gittiği yerde değişime, gelişime ve kültürel farklılıklara büyük katkılar sağlamıştır. Her gittiği yerleşim yerinde mutlaka kendisinden söz ettirmiştir. Beşköy beldesinin kültürel yapısı, eğitim açısından %95 civarındadır. Siyasetçisi, bürokratı, eğitimcisi, emniyet mensubu, iş adamı, sanayicisi, askeri ve yargı mensupları ile yayıncı, gazeteci, yönetmen ve sanatçısı ile Türkiye mozaiğini en iyi yansıtan bir belde olma şerefini taşımaktadır. Yeni yetişen nesil, örnek alacağı birçok yetişmiş insanı bünyesinde barındırmaktadır. Örnek olarak; Adnan Kahveci, Recep Yazıcıoğlu, Yusuf Odabaş, Ahmet Yıldız, Prof. Ahmet İslamoğlu, Prof. M. Abdülhalik İskenderoğlu, Prof. Hüseyin Yazıcı,

[3] https://www.beskoyluyuz.com.tr/gorelim/22-270-cografi-yapisi

Doç. Dr. Hüseyin Demir ve sayamadığım daha birçok yetişmiş ve yetişmekte olan değerimiz bulunmaktadır. Beşköy insanı ayrıca birçok ilde ve ilçede sosyal yardımlaşma ve dayanışma dernekleri ile kültürel etkinliklerle birlik ve beraberliği sağlamanın mücadelesini vermektedir.

4.1.3. Köprübaşı İlçesi İdari Durumu

İlçemiz, Köprübaşı Merkez Belediyesi ve Beşköy Belediyesi olmak üzere iki belediyeye sahiptir. Beşköy Belediyesi'nin 6 mahallesi bulunmaktadır.

Beldemizde yerleşim alanlarının dağınık bir şekilde olması, yörenin meyilli ve dik yamaçlı olmasından kaynaklanmaktadır. Yaz aylarında bazı köylüler, mezra ve yaylalara göç etmektedirler. Sonbahara kadar hayatlarını burada sürdürmektedirler.

Beşköy beldesi, bilindiği gibi 1998'deki sel felaketi sonrasında, "Domuz Komları" adını taşıyan, kuş uçmaz, kervan geçmez bir yer olan Mezirealtı'nda Dursun Karaman döneminde 3 katlı bir belediye binası inşa edilmiştir. Son olarak, sele giden yer olan Mezirealtı imara açılmış ve yeni yerleşim yerleri oluşturulması çalışmaları devam etmektedir. 2000 nüfus sayımına göre Köprübaşı İlçe Merkezi nüfusu 4.998 olup, köylerin nüfusu 1.606 ve Beşköy Belde nüfusu 4.223'tür. Toplam ilçe nüfusu ise 10.827'dir.

4.1.4. Sosyal Durum

Evler, umumiyetle köylerde farklı mimarilerde yapılmış ve yapılarında ahşap malzeme kullanılmıştır. Son zamanlarda ise evler betonarme şekilde yapılmaktadır.

Yöre halkı, aralarındaki birlik ve beraberliği gurbette de sürdürmeye devam etmektedir. İstanbul'da, İzmit/Gebze'de, Bursa'da, Zonguldak/Ereğli'de, Samsun'da ve hemen hemen her ilçede yerleşimler kurarak Beşköy Yardımlaşma ve Dayanışma adı altında dernekler oluşturmuş, birlikteliklerini pekiştirmişlerdir. Beşköy halkı, kanunlara, dinine, örf ve adetlerine bağlı olup, yardımlaşma ve dayanışmaya özel bir önem vermektedir.

4.1.5. Of Nüfus Defterinde Beşköylü Aileler

Cumhuriyet dönemi öncesinde Of'a bağlı bulunan Beşköy, 1940'lardan itibaren Sürmene'ye, sonrasında ise Köprübaşı ilçesine bağlanmıştır. 1834 tarihli Of Nüfus Defteri'nde adı geçen aileler, günümüzde de Beşköy'de yaşadığından, dışarıdan herhangi bir göç almamıştır. Eski isimleriyle birlikte Beşköy'e bağlı köyler ve o dönemde Beşköy'de yaşayan aileler aşağıdaki gibidir:

Okşoho ve Bederdan (Pınarbaşı ve Emirgan)

Bargiloğlu, Camadıkoğlu, Dilaveroğlu, Doğanoğlu Galatoğlu, Hacıahmedoğlu, Hacıfazlıoğlu, Hacıhaliloğlu, Hacıhasanoğlu, Hacımustafaoğlu, Hamzaoğlu, Hazabaoğlu, Kadıoğlu, Kakavanoğlu, Kezibanoğlu, Kocamanoğlu, Köseoğlu, Kumaşoğlu, Kurumehmedoğlu, Murtezaoğlu, Mutafoğlu, Odabaşıoğlu, Osmaniçoğlu, Reisoğlu, Sulenkoğlu, Takaoğlu, Tayfaoğlu, Ustaahmedoğlu, Yalyaoğlu

Arhancilo ve Aspalo ve Koçanyoz (Küçükdoğanlı, Büyükdoğanlı)

Abakamoğlu, Abdullahoğlu, Ablaoğlu, Ağlaroğlu, Camadıkoğlu, Cinalioğlu, Çakaloğlu, Çamuralioğlu, Esiroğlu, Garazoğlu, Hacımustafaoğlu, Hacımustafaoğlu, Hamzaoğlu, Honderoğlu, İpoğlu, Karaalioğlu, Karakaşoğlu, Karamollaoğlu, Karzaoğlu, Karzıoğlu, Kasımoğlu, Kıroğlu, Kulaoğlu, Kurudoğlu, Kurumahmudoğlu, Likoğlu, Mehmeddakoğlu, Mollaoğlu, Mollasüleymanoğlu, Reisoğlu, Sarımehmedoğlu, Toksaroğlu, Uzunalioğlu, Yetimoğlu, Zenkafoğlu?

Mezraa ve Lomya (Yılmazlar)

Abdullahoğlu, Ahmedkasoğlu, Beşeoğlu, Cinalioğlu, Çakaloğlu, Çakıroğlu, Çamuralioğlu, Çolakoğlu, Delimustafaoğlu, Galatoğlu, Garazoğlu, Gıyaboğlu?, Hacıalioğlu, Hacıismailoğlu, Hacıoğlu, Haşmetoğlu, Hesabkâroğlu, Hoşoğlu, İbişoğlu, İsmailoğlu, Kabakulakoğlu, Kahvecioğlu, Karaalioğlu, Karahacıoğlu, Karahüseyinoğlu, Kasaboğlu, Keleşoğlu, Kifoğlu, Körahmedoğlu, Köseoğlu, Kulaoğlu, Kusuroğlu, Kurumahmudoğlu, Likodoğlu, Mailoğlu, Mehmeddakoğlu?, Mollasüleymanoğlu, Mudaoğlu, Musaoğlu, Osmaniçoğlu, Ömerağaoğlu, Reisoğlu, Takuloğlu, Tobakoğlu, Tuzcuoğlu, Tüfenkçioğlu, Yalyaoğlu

Kalis (Konuklu)

Abdullahoğlu, Çevrioğlu, Demircioğlu, Hacıalioğlu, Haşmetoğlu, İkizoğlu, Karabacakoğlu, Karahüseyinoğlu, Kulaoğlu, Mailoğlu, Memişoğlu, Mollahasanoğlu, Mutruboğlu, Muşoğlu, Nevruzoğlu, Saydaoğlu, Şiforoğlu, Uzunalioğlu, Yakuboğlu, Yangazahmedoğlu[4]

4.2. Ses Bilgisi

4.2.1. Ünlüler

4.2.1.1. Ünlü Çeşitleri

Köprübaşı Beşköy ağzında, Türkçedeki temel ünlü harfleri olan *a, e, ı, i, o, ö, u, ü* hâlâ eski hallerinde bulunmaktadır. Ancak, bu ünlüler bazen ses değişimlerine uğrayarak daha uzun bir telaffuza dönüşebilmektedir. Bu uzun telaffuzlar, orijinal ünlülerin aksine, farklı bir biçim alır ve *ā, ē, ī, ī̄, ō, ū, ū̄* gibi harf seslendirmeleri karşılaşılabilir.

Ayrıca, Beşköy ağzında, yukarıda belirtilen ana ünlülerin yanı sıra farklı ses özellikleri gösteren başka ünlüler de mevcuttur. Bu ek ünlüler arasında *ă, å, ȯ, ó, ö, ú, ŭ* gibi farklı biçimler bulunur. Bu ünlülerin, temel ünlülere benzemekle birlikte, ses yapıları ve kullanımları açısından belirgin farklılıklar gösterdiği söylenebilir. Ancak bu değişimler, her zaman orijinal ünlü ile bağlantılıdır ve söz konusu ünlüler, orijinal hallerine çok yakın bir şekilde bulunmaktadır.

Yani, bu özel ünlülerin yer aldığı örnekler, dilin evrimi çerçevesinde bazı değişimler olsa da temelde eski ünlülerin dönüşümüyle şekillenen yeni seslerdir. Bu tür ses olaylarının her birini, yerel ağızda yapılan derlemelerde daha detaylı bir biçimde incelemek mümkündür. Bizim derlediğimiz örnekler ise şöyledir:

[4] http://www.hayrat.net/haber/aofnufusdefterisimler.htm

Kısa a (ă): Normaldeki ses süresine göre daha hızlı bir şekilde telaffuz edilen "a" ünlüsüdür.

yăne < yani (1/3)

yămur < yağmur (1/47

herălda < herhalde (3/41)

çăme < cami (5/32)

bărabar < beraber (5/3)

korăbi < kurabiye (7/42)

Uzun a (ā) : Normaldeki ses süresine göre daha uzun bir şekilde telaffuz edilen "a" ünlüsüdür. Ses olayları sonucunda oluşmuştur.

topraā < toprağa (2/40)

oynamā < oynamaya (3/20)

uşā < uşağa (3/102)

aşā < aşağıya (4/32)

ālayirum < ağlıyorum (1/58)

pālaruk < bağlarız (6/87)

konuşmā < konuşmaya (6/84)

yādururiysun < yağdırıyorsun (8/81)

ābeyum < ağabeyim (8/13)

Yuvarlak a (å) : a > o veya o > a değişmesinin bir aşaması durumundadır. (Demir, a.g.e., s. 135).

p**å**pamun < babamın (2/77)

Uzun e (ē):

yem**ē** < yemeğe (1/22)

körnē < görneğe (6/5)

dinlenmē < dinlenmeye (2/55)

İnce o (ó) : "b, d, g, ğ, k, n, t, z" ünsüzlerinin yanında kullanılan "ö" ünlüsü bu şekilde bir değişime uğrar. Biz de çalışmamızda bunun yöredeki tespitini gerçekleştirdik.

óyle < öyle (2/1)

óncekileri < öncekileri (2/27)

sóylertuk < söylerdik (4/54)

órentiler < öğrendiler (4/173)

sóz < söz (4/217)

tónmez < dönmez (5/35)

kórurum < görürüm (5/68)

bóyle < böyle (6/73)

Uzun o (ō): "o" ünlüsünün olduğundan daha uzun söylenmesi ile meydana gelir. Genellikle hece düşmesiyle oluşur.

yōidum < yoktum (1/41)

tōri < doğru (2/38)

ōli < oğlu (3/35)

tōtum < doğdum (5/14)

bōda < buğday (4/71)

sōan < soğan (4/60)

Kapalı o (ȯ): o < u ile u < o değişikliğinin ara noktasıdır. (Demir, a.g.e., s.151).

yȯkari < yukarı (2/85)

p**ȯ**laşan < bulaşan (6/131)

istanbȯla < istanbulda (8/12)

samsȯna < samsuna (9/2)

İnce u (ú): "u" ile "ü" arasında bir ünlüdür.

Túrkçe < Türkçe (1/70)

súlalesine < sülalesine (1/4)

kúlleri < gülleri (2/17)

şúkur < sükür (2/23)

kún < gün (4/13)

peyúttuk < büyüttük (5/119)

kúkumlen < güğümle (5/82)

sútuni < sütünü (6/12)

yúzumi < yüzümü (6/153)

únlidur < ünlüdür (7/33)

Uzun u (ū): "u" ünlüsünün uzun normal söylenişinden daha uzun bir şekilde söylenmesiyle oluşur. Ses olayları neticesinde oluşmuştur.

kördūn < gördüğün (2/15)

kitūm < gittiğim (2/7)

kençlūn < gençliğin (2/24)

yureūm < yüreğim (2/71)

funtū < fındığı (8/105)

keltū < geldiği (5/11)

pilmedūm < bilmediğim (5/52)

4.2.1.2. Kısa Ünlüler

Köprübaşı Beşköy ağzında, özellikle Arapça ve Farsça kökenli kelimeler telaffuz edilirken, yapılarında uzun ünlü bulunan sözcüklerin boğumlanma süreleri normale döner.[5]

sulălem < sülalem (4/18)

yărum < yarim (5/148)

tăne < tane (7/280)

Ăşukoolitur < Aşıkoğludur (8/18)

4.2.1.3. İkiz Ünlüler

Bazı ünsüzler, özellikle *-ğ-, -h-, -n-, -v-, -y* sesleri, kelime ya da ek içinde yer alıp almadığına bakılmadan çeşitli nedenlerle kaybolur. Bu durumda, kelimenin her iki tarafındaki ünlüler bir araya gelir. Bu tür bir ses değişimi sonucu ünlülerin yan yana gelmesine ve bu şekilde söylenmesine ikiz ünlü denir.

[5] Ayrıntılı bilgi için bk. Leyla Karahan, Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, 2.Bsk. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011.

ıa, ie, ua (dar ünlü+geniş ünlü)

ıa /ia :

oria < oraya (5/31)

puria < buraya (6/94)

ie :

tieri < diğeri (1/4)

ua:

hagsuzlua < haksızlığa (1/14)

fenalua < fenalığa (2/70)

muammi < muhammet (4/116)

çecua < çocuğa (6/72)

konuşua < konuşmaya (6/83)

4.2.1.4. Alçalan İkiz Ünlüler

aı, au, ei, eu, ou, öü (geniş ünlü+dar ünlü)

İlk ünlü, yanındaki ikinci ünlüye kıyasla daha geniş ve belirgin bir şekilde vurgulanır.

aı :

aşaı < aşağı (4/13)

maışum < maaşım (5/67)

ai:

tai < dağı (1/20)

tokmailan < tokmakla (3/59)

air < ağır (3/65)

yai < yağı (4/7)

uşai < uşağı (4/149)

au:

uşaum < uşağım (1/1)

pauruyiler < bağırıyorlar (1/32)

hau < ha bu (1/81)

auzuni < ağzını (3/32)

sataçaum < satacağım (4/14)

yalauz < yalnız (5/114)

ei:

tufei < tüfeği (4/43)

yemei < yemeği (4/195)

teirmen < değirmen (5/31)

ekmei < ekmeği (5/28)

teildi < değildi (8/6)

teişme < değişme (8/13)

ou:

soutumi < soğudu mu (soğuyunca) (4/97r)

touş < dövüş (5/123)

yourtuni < yoğurdunu (6/12)

çousi < çoğu (7/6)

4.2.1.5 Ünlü Uyumu

Ünlü uyumu, Türkçenin ses yapısında önemli bir yer tutan, kelime içerisindeki ünlü harflerin belirli ses özelliklerine göre birbirleriyle sistemli bir biçimde uyum göstermesini sağlayan temel bir fonolojik özelliktir. Türkçede sekiz ünlü harf bulunur: ***a, e, ı, i, o, ö, u, ü***. Bu ünlülerden ***a, ı, o, u*** kalın; ***e, i, ö, ü*** ise ince ünlülerdir. Bunun gibi ***a, e, ı, i*** düz; ***o, ö, u, ü*** yuvarlak ünlülerdir. Ünlü uyumu, bu ses özelliklerine dayanarak iki ana başlık altında incelenir: **Büyük ünlü uyumu**, kelimenin ilk hecesindeki ünlünün kalın (***a, ı, o, u***) ya da ince ***(e, i, ö, ü)*** olmasına bağlı olarak, aynı nitelikteki ünlülerin sözcük boyunca sürmesi olayıdır; yani kalın ünlüyle başlayan bir kelimede diğer ünlülerin de kalın, ince ünlüyle başlayan bir kelimede ise ince olması beklenir. **Küçük ünlü uyumu** ise daha çok yuvarlaklık ve düzlük ilişkisine dayanır; buna göre, düz ünlü ***(a, e, ı, i)*** ile başlayan bir kelime yine düz ünlü ile devam eder. Bir sözcük yuvarlak bir ünlü ile başlamış ise ondan sonra gelen ünlünün yuvarlak dar (***u, ü***) ya da düz geniş (***a, e***) olması gerekir. Bu kurallar yalnızca köklerde değil, eklerde de etkili olup eklerin biçim değiştirmesine, yani ünlü uyumuna uygun olarak şekillenmesine neden olur. Bu yönüyle ünlü uyumu, Türkçenin eklemeli yapısında morfolojik bütünlüğü sağlarken, dilin ses estetiğini ve telaffuz kolaylığını da koruyan sistematik bir düzen oluşturur.

4.2.1.5.1. Büyük Ünlü Uyumunu Bozulması (Kalınlık- İncelik Uyumu)

Türkiye Türkçesi ağızlarında kalınlık-incelik uyumsuzluğu, farklı bölgelerde değişik yoğunluklarla görülmektedir. Trabzon ili ve çevresindeki ağızlarda bu uyumsuzluk çeşitli nedenlerden dolayı daha belirgindir.[6]

a. Kalınlaşma yönünde

-luk: İsimden İsim Türetme Eki

yemehluk < yemeklik (1/27)

kötüluk < kötülük (1/66)

eyiluk < iyilik (1/65)

tinlenmeluk < dinlenmelik (1/72)

kenşluk < gençlik (1/94)

kemiçuluk < gemicilik (2/27)

evliluk < evlilik (2/25)

-nun hali eki :

tierinun < diğerinin(1/6)

yemenun < yemenin(1/96)

emiçenun < amcanın (4/21)

mehlenun < mahallenin(5/3)

çamenun < caminin (5/31)

-m: Teklik 1. Şahıs Eki / İyelik Eki

[6] Demir, a.g.e., s.170.

yiyelum < yiyelim (1/11)

işlerum < işlerim (1/92)

evum < evim (6/108)

yureum < yüreğim(2/45)

işum < işim (5/59)

-mız, -muz: Çokluk 1. Şahıs İyelik Eki

elumuz < elimiz (2/68)

sonimuz < sonumuz (2/70)

hepimuz < hepimiz (2/87)

çekişmeumuz < çekişmemiz (3/6)

evumuz < evimiz (4/68)

yemeumuz < yemeğimiz (6/4)

-dum , - tum : Bilinen Geçmiş Zaman Teklik 1. Şahıs Çekimi

vesiyetum < vasiyetim (2/80)

teilidum < değildim (3/39)

istemedum < istemedim (3/26)

tedum < dedim (5/58)

enerdum < inerdim (5/72)

küzelidum < güzeldim (5/76)

keçurdum < geçirdim (7/264)

kestum < kestim (1/87)

ettum < ettim (1/87)

-dun, - tun : **Bilinen Geçmiş Zaman Teklik 2. Şahıs Çekimi**

vermetun < vermedin (3/32)

keltun < geldin (5/1)

peentun < beğendin (6/92)

-dık: **Bilinen Geçmiş Zaman Çokluk 1. Şahıs Çekimi**

kiterduk < giderdik (5/3)

eterduk < ederdik (2/58)

terduk < derdik (4/60)

işurduk < içirdik (4/111)

verurduk < verirdik (5/6)

Gelecek Zaman Çekimi

kideceum < gideceğim (1/100)

köreçeuk < göreceğiz (2/86)

eleçeuk < öleceğiz (2/87)

vermeyeçeum < vermeyeceğim (3/17)

yerleştereçeksun < yerleştireceksin (3/37)

evleneçeum < evleneceğim (4/153)

yeyeçeksun < yiyeceksin (6/73)

körmeyeçeksun < görmeyeceksin (6/21)

Şart Çekimi

pilsam < bilsem (5/148)

tesan < desen (1/92)

yersan < yersen (5/29)

kitsan < gitsen (6/146)

-dur: **Bildirme Eki**

iskenterdur < iskenderdir (1/3)

şedur < şeydir (2/114)

tipidur < dibidir (7/7)

b. İncelme Yönünde

-li: **İsimden İsim Yapma Eki**

tatli < tatlı (3/5)

nazli < nazlı (3/28)

pelali < belalı (3/38)

Ofli < Oflu (4/125)

Maşkali < Maçkalı (4/143)

kapali < kapalı (4/190)

yaşli < yaşlı (5/4)

yamali < yamalı (5/72)

tumanli < dumanlı (5/146)

-ci: **İsimden İsim Yapma Eki**

kavalçi < kavalcı (4/91)

sakulçi ‘torbacı’ (4/39)

pazarçi < pazarcı (7/94)

-i: **Belirtme Hâli Eki**

kizuni < kızını (1/47)

oni < onu (1/48)

parani < paranı (1/96)

somauni < somağını (2/56)

-i, -si: **Teklik III. Şahıs İyelik Eki**

kocasi < kocası (1/47)

popasi < babası (1/59)

yarasi < yarası (4/19)

-mi: **Soru Eki**

kız mi < kız mı (5/94) olur

olur mi < olur mu (5/151)

turur mi < durur mu (9/16)

Şimdiki Zaman Çekimi

pilmeyirum < bilmiyorum (1/23)

körmeyirum < görmüyorum (1/63)

ezleyirum < özlüyorum (5/12)

yeyiruk < yiyoruz (8/36)

4.2.1.5.2. Küçük Ünlü Uyumunun Bozulması

Türkçede küçük ünlü uyumu**,** düzlük-yuvarlaklık uyumu olarak da bilinir ve kelimelerdeki ünlülerin belirli bir uyum içinde olmasını ifade eder. Bu uyum, kelimenin ilk ünlüsüne bağlı olarak diğer ünlülerin düz veya yuvarlak olmasını sağlar. Türkçede küçük ünlü uyumu, büyük ünlü uyumu kadar belirgin olmasa da, yazı dilinde hâlâ önemli bir dil bilgisi kuralıdır. Ancak Türkiye Türkçesi ağızlarında bu uyumun zayıf olduğu da gözlemlenir. (Demir, a.g.e., s, 187).

-luk: **İsimden İsim Yapma Eki**

seneluk < senelik (2/61)

fakurluk < fakirlik (3/9)

halsuzluk < halsizlik (3/11)

ekrapaluk < akrabalık (4/55)

kelinluk < gelinlik (4/76)

tinşluk < dinçlik (5/29)

mertluk < mertlik (5/2)

-tum: **Bilinen Geçmiş Zaman Teklik I. Şahıs Çekimi**

çekmetum < çekmedim (3/4)

körmetum < görmedim (3/5)

keldum < geldim (3/42)

teşirtum < taşırdım (4/101)

entum < indim (4/14)

evlentum < evlendim (4/25)

altum < aldım(4/27)

-dun, -tun : **Bilinen Geçmiş Zaman Teklik II. Şahıs Çekimi**

çalmatun < çalmadın (2)

vermetun < vermedin(3)

külmetun < gülmedin(4)

peentun < beğendin(4)

-di , - ti : **Bilinen Geçmiş Zaman Teklik III. Şahıs Çekimi**

olti < oldu (1/63)

-duk: **Bilinen Geçmiş Zaman Çokluk I. Şahıs Çekimi**

alurduk < alırdık (2/3)

yaparduk < yapardık (2/9)

oynarduk < oynardık (2/10)

peklerduk < beklerdik (2/11)

-açaum: **Gelecek Zaman Teklik I. Şahıs Çekimi**

Yataçaum < yatacağım (2/80)

anlataçaum < anlatacağım (3/1)

sataçaum < satacağım (4/14)

vuraçaum < vuracağım (7/16)

-eceksun: **Gelecek Zaman Teklik II. Şahıs Çekimi**

çekeçeksun < çekeceksin (1)

ketureçeksun < getireceksin (2)

vereçeksun < vereceksin (3)

-açauk, -eçeuk: **Gelecek Zaman Çokluk II. Şahıs Çekimi**

yıkayaçauk < yıkayacağız (6/65)

kurutaçauk < kurutacağız (7/181)

sataçauk < satacağız (8/98)

-alum, -elum: **İstek/Emir Çokluk I. Şahıs Çekimi**

kıralum < kıralım (1/81)

bakalum < bakalım (2/84)

çikalum < çıkalım (8/74)

yiyelum < yiyelim (1/19)

kitelum < gidelim (3/95)

-dur: **Bildirme Eki**

ustidur < üstüdür (4/2)

paşkadur < başkadır(4/5)

pitkidur < bitkidir (4/6)

köytendur < köydendir (547)

Kahvatuzidur < Kahvedüzüdür (5/40)

-duk: **Sıfat-Fiil Eki**

pilmedūm < bilmediğim (5/52)

tetūm < dediğim (5/17)

sevdūm < sevdiğim (5/77)

4.2.1.6. Ünlü Değişmeleri

4.2.1.6.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

a > e Değişmesi: **Kalın Olan** a **Sesinin, İnce Olan e Sesine Dönüşmesi**

Leyla Karahan'a göre Ünlü incelmesi bütün ünsüzlerin yanında meydana gelebilir. (Karahan, a.g.e., s. 98).

Türkçede bazı ses değişimleri, kelimelerin köklerinde yer alan ünlülerin zamanla değişerek başka bir ünlüye dönüşmesine yol açar. Bu değişimlerden biri de *a > e* değişmesidir. Bu değişim, kalın olan a ünlüsünün, genellikle kelimenin ek aldığı durumlarda ince olan e ünlüsüne dönüşmesidir.

heyvan < hayvan (7/189)

nemaz < namaz (6/168)

hevasi < havası (2/10)

mısırleri < mısırları (8/90)

ı > i Değişmesi: Köprübaşı Beşköy ağzında en yaygın görülen ünlü değişimi, kalın ***"ı"*** sesinin ince ***"i"*** sesine dönüşmesidir.

kızlari < kızları (5/3)

varidi < vardı (5/129)

ıssızlendi > ıssızlandı (5/6)

nasi < nasıl (5/13)

torunlarumi < torunlarımı (5/12)

kari < karı (7/136)

uşaklari < uşakları (7/202)

akulli < akıllı (8/82)

soyadlari < soyadları (8/19)

suyi < suyu (2/10)

taalari< dağları (1/157)

kalti < kaldı (1/56)

soylari < soylari (1/34)

çıkti < çıktı (1/58)

parani < paranı (1/96)

turşi < turşu (4/63)

yollari < yolları (4/103)

yanina < yanına (4/73)

mali < malı (4/7)

takildi < takıldı (4/15)

u > i Değişmesi:

vurti < vurdu (1/54)

sokti < soktu (8/70)

İstanbul Türkçesine göre *u > i* değişimi varmış gibi görülmekteyse de aslında Eski Türkçedeki şekil muhafaza edilmiştir.

4.2.1.6.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması

Ünlü kalınlaşması, belirli bir faktöre bağlı olmadan, ek ünlüsünden kök ünlüsüne kadar uzanır. (Karahan, a.g.e, s. 98).

e > a değişmesi :

kimsa < kimse (2/47)

neysa < neyse (3/26)

haman < hemen (3/32)

kelsa < gelse (7/123)

pilsam < bilsem (5/148)

ö > o Değişmesi : Doğu Karadeniz Bölgesi ağızlarında, "öyle", "böyle", "şöyle" gibi kelimelerin ilk hecesi, kalınlık-incelik uyumunu tam olarak sağlamadığı için bazen "oyle", "boyle", "şoyle" şeklinde de telaffuz edilmektedir.

oncesinun < öncesinin (1/16)

oyleturler < öyledirler (1/17)

oteki < öteki (1/19)

boyle < böyle (2/33)

oine < önüne (4/196)

tonerdi < dönerdi (5/73)

soylerduk < söylerdik (5/128)

şoyle < şöyle (6/1)

ü > u Değişmesi :

yuritiler < yürüdüler (1/18)

tuşkun < düşkün (1/18)

huseyin < hüseyin (1/58)

beyuk < büyük (1/67)

kötüluk < kötülük (1/66)

surmene < sürmene (2/31)

ruzgar < rüzgar (2/64)

yüzuk < yüzük (3/59)

ustine < üstünde (4/52)

4.2.1.6.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

Türkçede kelimelerdeki **düz ünlülerin** (*a, e, ı, i*) **yuvarlak ünlülere** (*o, ö, u, ü*) dönüşmesidir. Özellikle *b, m, p, v* ünsüzleri yuvarlaklaşmaya yol açar.

popam < babam (8/7)

e > o değişmesi :

çomberui < çemberini (7/126)

ı > u değişmesi : Bazı örneklerde eski şekil devam etmektedir.

saklartuk < saklardık (9/44)

yiltuzlari < yıldızları (9/28)

pazarluumuz < pazarlığımız (9/25)

funtukluk < fındıklık (8/103)

akullinun < akıllının (8/71)

anlaturduk < anlatırdık (8/64)

yaylalarumuz < yaylalarımız (7/242)

fenaluk < fenalık (7/197)

yaparsun < yaparsın (7/185)

i > u değişmesi :

köresun < göresin (7/286)

enturdi < indirdi (7/272)

teişuk < değişik (7/243)

güveyun < güveyin (6/167)

körmedum < görmedim (6/114)

tersun < dersin (6/163)

ketur < getir (5/83)

işun < işin (7/250)

eylesun < eylesin (4/181)

pizum < bizim (4/26)

rezilluk < rezillik (3/56)

o > e değişmesi :

çecuklere < çocuklara (7/211)

yeurt < yoğurt (2/50)

ezleyur < özlüyor (2/25)

ö > e̊ değişmesi :

e̊birsoy < öbür türlü (4/179)

e̊lti < öldü (1/55))

ke̊meçeksunuz < gömeceksiniz (2/81)

u > i değişmesi :

oni < onu (1/48)

sonimuz < sonumuz (1/70)

yatayurti < yatıyordu (2/29)

yolinun < yolunun (4/2)

olti < oldu (5/118)

u > a değişmesi :

tuyayirum < duyuyorum (2/42)

korkayirum < korkuyorum (4/155)

4.2.1.6.4. Geniş Ünlülerin Daralması

Geniş ünlüler olan (/a/, /e/, /o/, /ö/) seslerinin yanlarındaki seslerin daraltabilen özellikleriyle dar ünlülere (/ı/, /i/, /u/, /ü/) dönüştükleri ses olayıdır (Doğru, 2022, s. 108).

e > i değişmesi :

patatis < patates (5/37)

tomatis < domates (5/37)

4.2.1.6.5. Dar Ünlülerin Genişlemesi

ı > a değişmesi : Şimdiki zaman ekinden önce geniş ünlüde daralma görülmez.

ālayirum < ağlıyorum (1/58)

arayisun < arıyorsun (5/1)

hatirlayirum < hatırlıyorum (2/32)

alamayiruk < alamıyoruz (7/275)

sanayirsun < sanıyorsun (7/98)

i > e değişmesi :

çekeyirum < çekiyorum (1/85)

pilmeyirum < bilmiyorum (1/23)

istemeyirum < istemiyorum (1/38)

kiteyirum < gidiyorum (2/84)

seveyurler < seviyorlar (2/21)

işlemeyurler < işlemiyorlar (5/98)

etmeyirum < etmiyorum (7/98)

Ayrıca tek bir

örnekte i > e

değişimi:

yane < yani (4/214)

u > o değişmesi :

boalduk < bunaldık (2/3)

yokari < yukarı (3/54)

Samsona < Samsuna (4/140)

moharepesi < muharebesi (4/165)

mohtarumuz < muhtarımız (4/103)

İstanbollara < İstanbullarda (5/204)

ü > ö değişmesi :

Köneşera < Güneşara (Köprübaşı'nın eski adı) (7/219)

köneş < güneş (7/184)

hökümet < hükümet (8/35)

ü > e değişmesi :

beyi < büyü (6/49)

peyuk < büyük (8/38**)** Eski Türkçedeki şeklini korumuş olarak da değerlendirilebilir: peyuk < E.T. bedük

ü > ó değişmesi :

kóveyun < güveyin (4/75)

móbarek < mübarek (5/34)

4.2.1.7. Ünlü Türemesi

Köprübaşı Beşköy ağzında, öteki Anadolu ağızlarında olduğu gibi ünlü türemesinin kelimenin, başında ortasında ve sonunda kullanıldığını tespit ettik.

4.2.1.7.1. Kelime Başında Ünlü Türemesi

Ünlü türemesi görülen kelimelerde çoğunlukla kalınlık-incelik uyumu görülür. (Demir, a.g.e., s. 213).

u türemesi :

urumlar < rumlar (4/138)

urusya < rusya (4/182)

4.2.1.7.2. Kelime Ortasında Ünlü Türemesi

yalauz < yalnız (5/114)

keyisi < giysi (5/72)

Tırapezan < Trabzon (6/11)

abulasi < ablası (6/71)

ayişe < ayşe (7/14)

4.2.1.8. Ünlü Düşmesi

Köprübaşı Beşköy ağzında, öteki Anadolu ağızlarında olduğu gibi ünlü düşmesinin kelimenin başında, ortasında ve sonunda kullanıldığını tespit ettik.

4.2.1.8.1. Kelime Başında Ünlü Düşmesi

meci < imece (5/2)

nahtarlari < anahtarları (5/9)

4.2.1.8.2. Kelime Ortasında Ünlü Düşmesi

orta < orada (3/64)

purda < burada (7/1)

4.2.2. Ünsüzler

4.2.2.1. Ünsüz Çeşitleri

Beşköy ağzında, yazılı dildeki ünsüz harflerin varlığı sürdürülmüş olup, bazı ünsüz harfler ise farklı boğumlanma özellikleri göstererek kendilerine özgü bir kimlik kazanmıştır. Bu özel ünsüz harfler, "Ç, c̲, h̲, k̲, Ş" olarak sıralanır. Bu harflerin kelimeler içerisindeki kullanımları ise şu şekilde örneklendirilebilir:

Ç ünsüzü : "ç" ile "c" arası yarı tonlu bir şekilde seslendirilen ünsüzdür. Katı, patlamalı, tonlu diş eti ünsüzü "c" ile katı, patlamalı, tonsuz diş eti ünsüzü "ç" arasında boğumlanan bir sestir. (Demir, a.g.e., s. 216).

miyanÇi < miyancı (görücü) (1/36)

tilekÇe < dilekçe (2/12)

kenÇikan < gençken (2/56)

hemenÇenun < hemençenin (4/35)

emiÇemun < emicemin (5/108)

c̲ ünsüzü: "c" ile "j" ünsüzü arasında bir ünsüzdür**.** Sızıcılaşma yönündeki ünsüz değişmesinin ara merhalesi olup yarı sızıcılaşmış bir ünsüzdür. (Sağır, 1997, s. 393).

ac̲luktan < açlıktan (1/12)

Hırıltılı ve tonsuz arka damak h'si (ḫ): "k" ile "h" sesi arasında bir yere sahip olan art damak sesidir.

sapuḫluk < sapıklık (6/142)

faḫurlukten < fakirlikten (7/46)

eḫrapasidur < akrabasıdır (7/54)

vaḫti < vakti (8/48)

aḫulli < akıllı (8/67)

Orta Damak k'si (k̲): Yarı kalın ünlülerle birlikte kullanılmaktadır.

nik̲ahlar < nikahlar (3/31)

k̲eraat < keraat (7/261)

hök̲ümet < hükümet (8/35)

Yarı tonlu Ş ünsüzü (Ş):

iŞmeten < içmeden (1/20)

aŞlukten < açlıktan (1/28)

kenŞluk < gençlik (1/94)

keŞti < geçti (4/115)

konŞiluk < komşuluk (4/54)

tinŞluk < dinçlik (5/29)

kaŞtum < kaçtım (5/81)

hiŞ < hiç (6/13)

uŞ < üç (8/28)

küŞlendi < güçlendi (8/226)

4.2.2.2. Ünsüz Değişmeleri

4.2.2.2.1. Tonlulaşma

Beşköy, Çaykara ve Dernekpazarı ağzında bu özellik diğer ilçelere nazaran pek sık görülmemektedir. Sedasız ünsüzlerin, sedalı ünsüzlere dönüşmesi durumu söz konusudur. Yani *ç, f, h, k, p, s, ş, t* gibi sedasız ünsüzler, sırasıyla *c, v, ğ, g, b, z, j, d* gibi sedalı ünsüzlere dönüşür. Bu ses olayında ötümsüz ünsüzlerin ses yolu genişler ve ötümlü ünsüzlere dönüşür. Bu olaya tonlulaşma adı da verilir. Ötümsüz nitelikteki bir ünsüzün *(/ç/, /f/, /h/, /k/, /p/, /s/, /ş/, /t/*), ses tellerinin titreşmesiyle oluşan ötümlü nitelikteki bir ünsüze *(/b/, /c/, /d/, /g/, /ğ/, /j/, /l/, /m/, /n/, /r/, /v/, /y/, /z/*) dönüşmesidir (Doğru, 2022, s. 117).

Yaptığımız çalışmada rastladığımız tonlulaşma örnekleri şu şekildedir:

k > g değişimi:

inegler < inekler (1/69)

tergan < derken (2/35)

f > v değişimi:

mutvak < mutfak (4/196)

misavur < misafir (4/197)

4.2.2.2.2. Tonsuzlaşma (Sertleşme)

Sedalı ünlülerin sedasız ünlülere dönüşmesidir. Beşköy, Çaykara ve Dernekpazarı ağızlarında en sık rastlanan ses olaylarından biridir.

b > p değişimi:

sapahtan < sabahtan (1/8)

peş < beş (1/16)

pizum < bizim (1/10)

paşina < başına (2/56)

pirine < birine (1/31)

puni < bunu (3/10)

penum < benim (3/12)

pakti<baktı(3/21)

pilursun < bilirsin (4/25)

pirak < bırak (5/13)

pekçisi < bekçisi (5/13)

paktum < baktım (5/120)

d > t değişimi:

evte < evde (5/18)

teirmen < değirmen (5/31)

olti < oldu (5/33)

otun < odun (6/2)

eterduk < ederdik (6/7)

terler < derler (6/61)

taha < daha (7/157)

tavrandi < davrandı (7/80)

kartaşlari < kardeşleri (7/113)

variti < vardı (8/33)

soylertuk < söylerdik (9/37)

c > ç değişimi:

açelemuz<acelemiz(3/5)

yapaçaksun < yapacaksın (4/100)

kahveçi < kahveci (5/47)

paçak < bacak (6/43)

çenaze < cenaze (7/63)

çani < canı (7/186)

ança < anca (8/48)

ğ > h değişimi:

bahliydi < bağlıydı (8/34)

j > ş değişimi:

şantarma < jandarma (6/141)

s > z değişimi:

mezirealtina < mesire altına (6/159)

magsuztan < mahsustan (7/232)

4.2.2.2.3. Sızıcılaşma

Patlayıcı ünsüzlerin (*c, ç, p, b, m, t, d, k, g*) çeşitli nedenlerle sızıcı ünsüzlere (*f, v, y, h, s, z, ş, j, ğ*) dönüşmesi olayıdır.[7]

ç > ç, ş değişimi: Necati Demir bu değişimin tam anlamıyla gerçekleşmediği durumlarla da karşılaşabileceğimizi açıklamıştır. (Demir, a.g.e., s. 246).

Biz de yaptığımız çalışmada yörede sıklıkla "ç" ile "ş" sesinin arasında bulunan bir sesin kullanıldığını belirtmiştik. "ç" sesinden "ş" sesine geçişin tam anlamıyla gerçekleşmediği örnekleri de belirtmek yerinde olacaktır. Örnekler şu şekildedir:

açluktan < açlıktan (1/12)

maşkada < maçkada (4/138)

kaştum < kaçtım (5/80)

hiş < hiç (6/101)

sutlaş < sütlaç (8/44)

K >h değişimi:

yemehluk < yemeklik (1/27)

yeçecehsun < geçeceksin (4/129)

pehmez < pekmez (6/11)

4.2.2.2.4. Sürekli Ünsüz Harfleri Arasındaki Değişimler

Sürekli ünsüz harflerin (*f, ğ, h, j, l, m, n, r, s, ş, v, y, z*) birbirleriyle olan dönüşüm ve değişim süreçleridir.

l > n değişimi:

[7] Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları (Genişletilmiş 3. Baskı), Ankara 2007, s. 193

nezzetli < lezzetli (2/7)

l > r değişimi:

Horladayayidum < Hollandadaydım (3/4)

s > ş değişimi:

işteruk < isteriz (5/58)

ş > s değişimi:

istām < iştahım (4/57)

4.2.2.2.5. Süreksizleşme

Sürekli ünsüz harflerin (*f, ğ, h, j, l, m, n, r, s, ş, v, y, z*) süreksiz ünsüz harflerle (*b, c, ç, d, g, k, p, t*) birbirine dönüşmesidir.

ğ >g değişimi:

eger < eğer (2/84)

eglenursun < eğlenirsin (6/148)

m > p değişimi:

hapsili < hamsili (4/60)

h > g değişimi:

magsuztan < mahsustan (7/232)

4.2.2.2.6. Süreksiz Ünsüz Harfleri Arasındaki Değişimler

Süreksiz ünsüz harflerin (*b, c, ç, d, g, k, p, t*) birbirleriyle olan dönüşüm ve değişim süreçleridir.

k > t değişimi:

teşke < keşke (7/158)

4.2.2.3. Ünsüz Benzeşmesi

Ünsüz benzeşmesi, ünsüzlerin birbirine dönüşmesi olayıdır. Aynı sesli bir yapıda yan yana gelen ünsüzlerin olduğu durumlarda ya da telaffuz açısından benzer koşullarda bulunan ardışık kelimelerin son ve başlangıç sesleri arasında, bazen bir ünsüzün, yakınındaki diğer ünsüze benzer bir şekilde, tamamen ya da kısmen uyum sağlaması görülür.

4.2.2.3.1. Gerileyici Benzeşme

Bir kelimede yan yana gelen iki ünsüzden, ikincisinin birinciyi kendisine uyarlamasıdır. Değişime uğrayan ünsüz, ilk ünsüzdür.

ossun < olsun (6/84)

sapahtan < sabahtan (1/8)

4.2.2.4. İkiz Ünsüzlerin Tekleşmesi

Bir kelimede yer alan çift ünsüzlerden birinin kaybolması, çeşitli sebeplerden kaynaklanan bir durumdur. Ancak, Türkçe kelimelerde benzer ünsüzlerin ardışık olarak bulunması pek yaygın değildir. Bu nedenle, ünsüz kaybı genellikle kelimenin sonundaki

ünsüz ile ekin başındaki ünsüzün örtüşmesi ya da yabancı kökenli bazı kelimelerdeki ikiz ünsüzlerden birinin kaybolması şeklinde görülür.

pelidur < bellidir (7/89)

haki < hakkı (7/213)

4.2.2.5. Ünsüz Düşmesi

Anadolu ağızlarında gözlemlenen önemli ses değişimlerinden biri de ünsüz kaybıdır. Bu olgu, kelimenin başında, ortasında veya sonunda meydana gelebilir. Genellikle, kelimelerdeki ünsüzlerin bir kısmı, çeşitli fonetik etkenler veya bölgesel konuşma özellikleri nedeniyle kaybolur ya da zayıflar. Bu değişim, kelimenin yapısal bütünlüğünü etkileyerek, bazen anlamda da bazı farklılıklara yol açabilir. Özellikle, bazı Anadolu ağızlarında kelime sonundaki veya ortasındaki ünsüzler zamanla düşer ve bu durum, o bölgeye özgü konuşma biçimlerinin bir yansıması olarak dilde kendini gösterir.

olar < onlar (1/18)

kada < kadar (1/90)

hagsuzlua < haksızlığa (1/16)

sora < sonra (2/16)

arkamuza < arkamızda (4/160)

kiteçeum < gideceğim (4/202)

oa < ona (4/65)

nasi < nasıl (4/199)

bōda < buğday (4/71)

heralda < herhalde (5/60)

yalauz < yalnız (5/114)

şedur < şeydir (5/106)

alu < alıp (5/51)

esse < essah (6/67)

kidu < gidip (6/46)

osun < olsun (7/137)

peki < belki (8/16)

kakti < kalktı (9/55)

zati < zaten (9/51)

4.2.2.6. Ünsüz Türemesi

Kelimenin orijinal yapısında bulunmayan bir ünsüzün, çeşitli dilsel etmenler nedeniyle kelimenin başında, ortasında veya sonunda ortaya çıkması, ünsüz türemesi olarak adlandırılır. Bu durum, özellikle belirli ağızlarda ya da bölgesel konuşma biçimlerinde gözlemlenen bir fenomendir. Kelimenin kökünde yer almayan bir ünsüzün, seslerin doğal akışı ya da dilin fonetik özellikleri doğrultusunda türemesi, dilin zaman içindeki evriminde önemli bir yer tutar. Ağız özelliklerine bağlı olarak, bazen hızlı konuşma, seslerin birbirine yakınlığı ya da fonetik kolaylık gibi sebeplerle kelimenin yapısında yeni bir ünsüz sesi ortaya çıkabilir. Bu tür türemeler, kelimenin anlamını ya da fonksiyonunu değiştirmese de dilin yerel farklılıklarını ve konuşma biçimlerini yansıtarak o bölgeye özgü dilsel bir özellik oluşturur.

h türemesi:

helpet < elbettte (7/111)

y türemesi:

yeyka < yıka (8/66)

n türemesi:

kibin < gibi (4/38)

penilan < benimle (4/207)

onilan < onunla (4/208)

teyine < diye (4/217)

uş keren < üç kere (5/94)

tualarlan < dualarla (6/73)

4.3. Şekil Bilgisi

4.3.1. Yapım Ekleri

Kelime köklerinden ya da gövdesinden yeni kelimeler türetmek amacıyla, isim ve fiillere eklenen ekler, dilde yapım ekleri olarak bilinir. Bu ekler, kelimenin anlamını değiştiren ve onu farklı bir kelime türüne dönüştüren dil birimleridir. Türkçede yapım ekleri, dört ana kategoriye ayrılır:

1. İsimden İsim yapma ekleri
2. Fiilden İsim yapma ekleri
3. İsimden Fiil yapma ekleri
4. Fiilden Fiil yapma ekleri

Her bir yapım eki türü, kendi içinde benzer işlevleri yerine getiren ve anlamda farklılıklar yaratan bir dizi alt ek barındırır. Bu ekler, dilde anlam zenginliği yaratmanın yanı sıra, kelimelerin anlamını genişleterek farklı biçimlerde kullanılmasını sağlar. İncelediğimiz metinlerde, bu dört ana başlık altında karşımıza çıkan çeşitli yapım ekleri şu şekilde sıralanabilir:

4.3.1.1. İsim Yapma Ekleri

4.3.1.1.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

İsimden isim yapma ekleri, isim kökünden ve türevinden yeni bir isim oluşturmak için kullanılan eklerdir. Muharrem Ergin, "İsimden yapılmış isimlerin manaları, yapılmış ol-

dukları isimlere umumiyetle çok yakından bağlıdır ve onlarla ilgili yer, meslek, topluluk, vasıf, bağlılık, aitlik vs. gibi nesneler ifade eder.” der. Muharrem Ergin ayrıca; “Bu eklerin kullanış sahası çok geniştir, hemen hemen bütün isimlerin sonuna gelerek onlardan yeni isimler yaparlar.” diye belirtir. (Ergin, 2009, s. 154).

-luk:

kötuluk < kötülük (1/ 65)

eyiluk < iyilik (1/66)

mezarluk < mezarlık (2/22)

komşiluk < komşuluk (2/47)

çahilluk < cahillik (2/59)

fakurluk < fakirlik (5/68)

mertluk < mertlik (5/2)

-li:

rahmetli < rahmetli (1/26)

nezzetli < lezzetli (2/7)

neşeli < neşeli (2/46)

ipekli < ipekli (3/19)

nazli < nazlı (3/28)

tatli < tatlı (3/45)

pelali < belalı (3/38)

kilitli < kilitli (5/9)

şekerli < şekerli (5/61)

evli < evli (7/178)

-suz:

rahatsuzluk < rahatsızlık (1/85)

halsuzluk < halsizlik (3/11)

pismilsuz < besmelesiz (4/209)

tomansuz < dumansız (9/16)

imansuz < imansız (9/17)

-nci:

uçunci < üçüncü (7/9)

-taş:

kartaşi< karındaşı (4/187)

arkataşum < arkadaşım (5/21)

-lea:

sapahlea < sabahleyin (1/87)

4.3.1.1.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri:

-mak , -mek:

yemek < yemek (1/12)

kitmek < gitmek (3/98)

çikarmak < çıkarmak (3/56)

ekmek < ekmek (4/59)

pahmak < bakmak (4/114)

aşmak < aşmak (4/135)

çalişmak < çalışmak (5/8)

çikmak < çıkmak (6/33)

külmek < gülmek (7/91)

-me, -ma:

orme < örme (4/79)

yorume < yürüme (4/119)

okuma < okuma (7/266)

yazma < yazma (7/96)

-içi:

köriçi < görücü (7/125)

-enek:

teynek < değnek (7/128) Kelimenin aslı şu şeklidedir: değ-enek

-ak:

piçak < bıçak (6/25)

-m:

elumdur < ölümdür (2/70)

tenim < dönüm (4/100)

-n:

kelin (7/107)

4.3.1.2. Fiil Yapma Ekleri

4.3.1.2.1. İsimden Fiil Yapma Ekleri

İsimden fiil yapma ekleri isim kök ve gövdelerinden fiil yapmak için kullanılan eklerdir. Bu ekler isim köklerine, isimden yapılmış isim gövdelerine ve fiilden yapılmış isim gövdelerine eklenirler. Yani isimden fiil yapma ekleri isimden isim yapma eklerinden ve fiilden isim yapma eklerinden sonra gelebilirler. Fakat bu ekler gövdelerinden fiil yapmakta çok az kullanılır, umumiyetle köklerden fiil yaparlar.[8]

-la-, -le-:

ehtiyarladum < ihtiyarladım (2/23)

balatiler< bağladılar (4/127)

pelle < belle (8/97)

-al-:

azaldi < azaldı (2/48)

-a-:

yaşatum < yaşadım (5/104)

oynatursun < oynatırsın (8/51)

-ar-:

[8] Ergin, a.g.e., s.179

kararti < karardı (7/115)

4.3.1.2.2. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

-ma-, -me-: Eskiden beri yaygın bir şekilde kullanılan *"-ma-"* ve *"-me-"* ekleri, eylemden eylem türetme işlevi görür. Bu eklerin başlıca amacı, olumsuz anlam taşıyan eylemler oluşturmaktır.

boalmasun < bunalmasın (4/5)

almasun < almasın (4/9)

oramasun < uğramasın (4/216)

temayun < demeyin (4/19)

külmayun < gülmeyin (7/264)

yörümesun < yürümesin(2/57)

vermesun < vermesin (3/22)

-n-:

Türkçedeki dönüşlülük ekidir.

saklanti < saklandı (1/62)

evlenti < evlendi (4/152)

küŞlenti < güçlendi (8/226)

-ş-:

kelişeyurti < gelişiyordu (7/279)

-r-:

pişurtuk < pişirdik (6/4)

-tur-, -tir-:

yeturur < yedirir (4/114)

anlaturti < anlatırdı (4/166)

emtirur < emdirir (6/77)

-y-:

Eski Türkçede bu ek "*d*" iken "*y*" sesine dönüşmüştür.

toyaçaksun < doyacaksın (1/83)

koytum < koydum (3/53)

4.3.2. İsimler

Varlıkları tek tek veya tür tür karşılayan sözcüklere isim (ad) denir. İsimler, kullanıldıkları bağlama ve dilin farklı biçimlerine göre, ekler ve özellikler açısından farklılık gösterebilir. İsim çekim eklerini,

1. Çokluk eki,
2. İyelik ekleri,
3. Âitlik eki,
4. Hâl ekleri

Başlıklarıyla inceleyeceğiz.

4.3.2.1. Çokluk Eki

İsimleri çoğul şekle sokan ektir. Bu ek, incelediğimiz ağızda, yazı dilinde olduğu gibi, *-lar / -ler* biçiminde kullanılır.

-lar:

funduklari < fındıkları (2/49)

uruslari < rusları (4/177)

sinorlar < sınırlar (4/184)

ekrapalari < akrabaları (6/54)

tayilarum < dayılarım (7/5)

-ler:

künleri < günleri (2/24)

seneler < seneler (1/50)

4.3.2.2. İyelik Ekleri

İyelik, bir varlığın başka bir varlığa ait olduğunu belirten eklerdir. Türkçede, bu tür aitlik ifadeleri sıklıkla kullanılır. İyelik anlamını aktarmak için, yalnızca zamirlerin çekimleri değil, aynı zamanda bu zamirlerin ek almış hâlleri olan iyelik ekleri de kullanılır. Nesnelerin ve kavramların ait olduğu kişiyi belirten eklerdir. İyelik, varlığın bir kişiye veya başka bir varlığa bağlı ve ona ait olma durumudur. Türkçe, iyelik kavramının güçlü bir şekilde kullanıldığı bir dildir. İyelik anlamını ifade etmek için, zamir çekimlerinin yanı sıra, zamirlerin ekleşmiş biçimleri olan iyelik ekleri de kullanılır. (Karaağaç, 2013, s. 327). 1. ve 2. şahıs iyelik eklerinin bağlantı ünlüleri genellikle yuvarlaklaşır.

1. Şahıs teklik : -m

2. Şahıs teklik: -n

3. Şahıs teklik: -i

1. Şahıs çokluk: -miz, -muz

2. Şahıs çokluk: -nuz,

3. Şahıs çokluk: -lari, -leri

Teklik

1.Şahıs:

kizum < kızım (3/39), peyum < beyim (7/12)

2. Şahıs:

mısırina < mısırına (5/4), kalantarun < kalandarın (7/168)

3.Şahıs:

kapisi < kapısı (7/109)

Çokluk

1.Şahıs:

tetelerumuz < dedelerimiz (1/1), heyatumuz< hayatımız (2/46), beyiçimiz < büyücümüz (4/49)

2. Şahıs:

keyfunuzi < keyfinizi (2/43), yaşinuz < yaşınız (2/43), yapinuza < yapınıza (4/43),

3.Şahıs

altunlari < altınları (2/24), pohçalari < bohçaları (2/24), keyisileri < giysileri (3/59), haperleri < haberleri (8/78)

4.3.2.3. Âitlik Eki

Aitlik eki olan "ki", Türkçede bir varlığın veya nesnenin belirli bir kişiye ya da varlığa ait olduğunu göstermek için kullanılan bir yapıdır. Bu ek, genellikle isimlere eklenerek aitlik ilişkisini belirtir. Aitlik eki çoğunlukla, bulunma hâli eki olan (-de) ve ilgi hâli eki olan (-in) ile birlikte kullanılır.

komşinunki < komşununki (7/214)

kökteki < gökteki (9/28)

4.3.2.4. Hâl Ekleri

Hâl ekleri, isimlere eklenerek kelimeler arasındaki ilişkileri belirler. İsim hâlleri, bir ismin diğer kelimelerle olan bağlantısını gösterirken, o ismin içinde bulunduğu durumu ifade eder. Örnekleri şu şekildedir:

4.3.2.4.1. İlgi Hâli

İsimlerin, ardından gelen başka bir isme bağlı olduğunu gösterir.

-un:

güveyun < güveyin (ayakkabısını) (6/167)

çecuun < çecuun (huyları) (6/74)

peynirun < peynirin (suyunu) (8/45)

-nun:

elinun < ölünün (ruhuna) (6/59)

(fuşki) yiyenun < yiyenin (poceu) (6/105)

kapinun < kapının (arkasına) (7/105)

4.3.2.4.2. Belirtme Hali

İsmin, geçişli fiiller tarafından doğrudan etkilendiği hâle "belirtme hâli" denir. Bu hâl, -ı, -i, ekleri kullanılarak oluşturulur.

yuzuumi < yüzüğümü (3/64)

çomperuni < çemberini (7/126)

eteuni < eteğini (7/127)

yaylasini < yaylasını (7/156)

4.3.2.4.3. Yönelme Hâli

İsmin, bir yere doğru yaklaşma ya da yönelme anlamı bulunan fiillerle birlikte kullanıldığı hâle "yönelme hâli" denir. Bu hâl, *-a* ve *-e* ekleri kullanılarak oluşturulur.

Maşkaya < Maçkaya (4/137)

Trapezana < Trabzona (7/253)

paşina < başına (7/74)

4.3.2.4.4. Bulunma Hâli

Cümlede, bir eylemin gerçekleştiği yeri belirten ve ismin, bulunduğu yerle ilgili fiillerle bağlantı olduğunu gösteren hâle "bulunma hâli" denir. Bu hâl, -da, -de, -ta, -te ekleriyle oluşturulur.

Beşköy ağzında bu ek ‘d’ sesinin düşmesiyle de oluşur.

mezarlukte < mezarıkta (2/22)

samsona < samsunda (8/12)

nereyesun < neredesin (4/210)

4.3.2.4.5. Ayrılma Hâli

İsmin, bir yerden uzaklaşma, ayrılma veya çıkma anlamı taşıyan fiillerle ilişki kurduğu hâle "ayrılma hâli" denir. Bu hâl, -dan, -den, -tan, -ten ekleri kullanılarak oluşturulur.

selten < selden (5/118)

tereden < dereden (5/110)

tuunten < düğünden (5/91)

körnekten < görnekten (6/150)

4.3.2.4.6. Vâsıta Hâli

Bu hâl, ismin ifade ettiği nesnenin fiilde bir araç olarak kullanıldığını ya da fiilin bu nesne aracılığıyla oluştuğunu göstermek için kullanılır.

-lan,-len:

supurkelan < süpürgeyle (4/219)

olarlan < onlarla (6/9)

ortiylan < örtüyle (6/20)

pıçaklen < bıçakla (5/40)

peştamallen < peştemalle (5/78)

pompalarlen < bombalarla (5/173)

-n

Eski Türkçede bulunan bu ek yöremizde hâla kullanılmaktadır.

kibin < gibi (4/205)

kişun < kışın (6/107)

pazi keren < bazı kere (7/247)

4.3.2.4.7. Eşitlik Hâli

-çe:

küzelçe < güzelce (2/29)

4.3.2.4.8. Yön Gösterme Hâli

Eylemlerin hangi yönde yapıldığını belirten ve ismi fiile bağlayan ek, yön durumu ekidir. Eski Türkçede kullanılan bu yapı, zamanla ilgeçlerle ifade edilmeye başlanmıştır.

yokari < yukarı (3/54)

tişari < dışarı (2/47)

4.3.2.5. Soru Eki

Cümleye soru anlamı veren ektir. Yöremizde genellikle -mi eki ile kurulur. Örnekleri şu şekildedir:

havit **mi** kuymak **mi** yiyelum (1/2)

paşka fayde veren var mi (5/21)

4.3.3. Zamirler

Zamirler, isimlerin yerine geçerek nesneleri veya varlıkları simgelerler. Beşköy ağzında da yazı dilindeki gibi,

1. Şahıs Zamirleri
2. İşaret Zamirleri
3. Dönüşlülük Zamiri
4. Soru Zamirleri
5. Belirsizlik Zamirleri, olarak sıralıyoruz.

4.3.3.1. Şahıs Zamirleri

Bunlar varlıkları şahıslar hâlinde ve temsil suretiyle karşılayan kelimelerdir. Bütün varlıklar üç şahıs altında toplanır, üç şahıs teşkil ederler. Bunlardan birincisi konuşan, ikincisi dinleyen, üçüncüsü adı geçendir. (Ergin, 2011, s. 265).

	YALIN HÂLİ	İLGİ HÂLİ	BELİRTME HÂLİ	YÖNELME HÂLİ	BULUNMA HÂLİ	AYRILMA HÂLİ
1.Tekil	Pen Ben	Penum Benim	Peni Beni	Pana Bana	Pende Bende	Penden Benden
2. Tekil	Sen	Senun Senin	Seni	Sana	Sente Sende	Senten Senden
3. Tekil	O	Onun	Oni Onu	Oa Ona	Onta Onda	Ontan Ondan
1. Çoğul	Piz Biz	Pizum Bizim	Pizi Bizi	Pize Bize	Pizte Bizde	Pizten Bizden
2. Çoğul	Siz	Sizun Sizin	Sizi	Size	Sizte Sizde	Sizten Sizden
3.Çoğul	Olar Onlar	Olarun Onların	Olari Onlari Onları	Olara Onlara	Olarta Onlarda	Olartan Onlartan Onlardan

4.3.3.2. İşaret Zamirleri

oteki mavrikantlar var ya çok fena (1/19)

ha bu bi peni tuymayur (6/91)

ha **pulari** entur tereye da yika **olari** (3/47)

ha **puriya** da butun insanlarumuz da olarlen touşti (4/168)

ortan oyle popasina tedi (6/161)

4.3.3.3. Dönüşlülük Zamirleri

kelinlerini da **kent**i içlerunden yapayiler (1/30)

şinti **kentileri** da hastalanti elti (6/129)

çok isteyisan **kentun** evlan onilan (7/135)

kentune pakaçaksun once (7/202)

şinti **kendume** köre ekeyurum (7/215)

4.3.3.4. Soru Zamirleri

Nesneleri soru biçiminde ifade eden ve onların soru karşılıklarını belirten zamirlere soru zamirleri denir. Beşköy ağzında, yazı dilinde olduğu gibi, insanlar için "kim", diğer canlı ve cansız varlıklar için ise "ne" zamiri kullanılır.

ne pileyim işte oyle (1/80)

o soylari hala piluruk **kim** kimlertendur tiye (1/34)

nerten kelti anlamadum (6/103)

urumca Turkçe **ne** kelursa aklumuza (6/28)

4.3.3.5. Belirsizlik Zamirleri

Nesneleri ya da kişileri belirsiz olarak temsil eden zamirlerdir.

ama **hepisi** kuruti (2/12)

herkez teyur popanun çok parasi vardi (6/69)

kimisi okumak istemeti (7/266)

pazilari elti (4/96)

4.3.4. Sıfatlar

Sıfatlar, bir nesneyi tanımlayan ve niteliklerini belirten kelimelerdir. Başka bir deyişle, sıfatlar, nesnelerin özelliklerini ifade eden isimlerdir.

hava açti hava **çok** küzeldur (2/3)**, her** kün ararler (2/72), **küzel** yüzuk (3/59), **hiç** pi yere çikmam (3/43), **kaç** küntur yamortan boalduk artuk (3/3), **eski** künler (4/54), **köti** soz (4/102), **ha pu** mohtarumuz (4/103), **piraz** funtuk teşirelum (4/212), **paşka** fayde veren var mi yok (5/21), ama **pazi** analar terler çecuklerum pir aydan pir aya aramazler (2/74), kemtiler **pi** yere (6/132), **yeni** aylar (7/164), **o** köyün (7/55), **uçunci** karisidur (7/9), **yirmi peş** sene çecuum olmati (9/4), **o** kara közlere kaş ben olayim (5/135), **şu** karşi ormanlara hohor paurur hohor (9/24), mahveder **bütun** otlari (7/182),

4.3.5. Zarflar

Fiillerin, sıfatların, sıfat-fiillerin ve görev bakımından zarf niteliğindeki kelimelerin anlamlarını zaman, ölçü, niteleme, yer, yön vasıta, miktar, şart gibi çeşitli bakımlardan etkileyerek daha belirgin duruma getiren veya sınırlayan kelime türüdür. (Korkmaz, 2007, s. 250).

1. Durum Zarfları
2. Zaman Zarfları
3. Yer-Yön zarfları
4. Miktar Zarfları
5. Soru Zarfları

4.3.5.1. Durum Zarfları

Nasıllık-Nicelik zarfı da denilir. Eylemleri, sıfatları ve zarfların manasını nitelik olarak etkileyen zarflardır.

olsun **yavaş yavaş** açelemuz yok (2/5)

poyle geçti (5/126)

ılık eterduk suyi (6/23)

oyle **çapuk** konuşur (6/86)

4.3.5.2. Zaman Zarfları

Eylemin ne zaman yapıldığını gösteren zarflardır.

fengolar **akşam** olmatan uyuyurler (1/29)

sora çalişursun pi yere (1/97)

şinti issizlenti puralar (5/6)

sapah kalkartuk (6/3)

kişun enerum Surmeneye (6/107)

ovle vaḫti yertuk (8/48)

4.3.5.3. Yer-Yön Zarfları

Fiilimsileri veya fiilleri yer-yön bakımından belirten zarflara denir.

kimsa evunten **tişari** çikmaz (2/47)

kirdi **içeri** popam (3/20)

mallar **aşaatadur** ya (4/192)

herkez **yokari** köylere çiksun (7/270)

4.3.5.4. Miktar Zarfları

Fiillerin miktarını belirten zarflardır.

olar **piraz** yurutiler (1/18)

eskiten **çok** çektuk (2/26)

taha körmeti anam kartaşini (4/189)

4.3.5.5. Soru Zarfları:

oyle tedum ama **nasi** korktum (4/19)

sen pize **niye** almayursun (5/62)

nerten kelti anlamadum (6/103)

4.3.6. Fiil Çekimleri ve Fiiller

4.3.6.1. Şahıs Ekleri

4.3.6.1.1. Birinci Tip Şahıs Ekleri

Bu ekler, şimdiki zaman, gelecek zaman, duymalı veya görülmeyen geçmiş zaman, geniş zaman, istek ve gereklik ifade eden çekimli şekillerde kullanılmaktadır.[11]

Teklik	Çokluk
1. şahıs: -um, -im	-iz, -uz, -ak, -uk
2. şahıs: -sin, -sun	-siz, -suz
3.şahıs: (Ek bulunmamaktadır)	- lar, -ler

[11] Özdemir, E. (1968). Türkçede Fiillerin Çekimlenişine Toplu Bir Bakış. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten, 15,Ss.183

4.3.6.1.2. İkinci Tip Şahıs Ekleri

Bu ekler, görülen geçmiş zaman ve şart çekimlerinde kullanılır.

Teklik	Çokluk
1.şahıs: -m	-k
2.Şahıs: -n	-niz, -nuz
3.Şahıs: (Ek bulunmamaktadır)	-lar, -ler

4.3.6.2. Fiillerin Basit Zamanlı Çekimleri

4.3.6.2.1. Bildirme Kipleri

Türkçede kullanılan bildirme kipleri şimdiki zaman, gelecek zaman, bilinen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve geniş zamanla birlikte beş tanedir. Yöremizde bazı ses olayları etkisiyle farklı söylenişleri mevcuttur. Bu farklı söylenişleri derleme çalışmamızdan örneklerle açıklayacağız.

4.3.6.2.1.1. Şimdiki Zaman

Teklik 1. Şahıs:

ālayirum < ağlıyorum (1/58)

tiyurum < diyorum (1/55)

vuruyirum < vuruyorum (2/34)

kalkayirum < kalkıyorum (3/53)

yuruyirum < yürüyorum (4/119)

zorlanuyurum < zorlanıyorum (4/120)

seveyirum < seviyorum (5/18)

içeyurum < içiyorum (5/26)

korkayurum < korkuyorum (6/52)

uyiyirum< uyuyorum (7/103)

Teklik 2. Şahıs:

kalturuyusun < kaldıyorsun (4/201)

arayisun < arıyorsun (5/1)

sorayisun < soruyorsun (6/65)

tarlayirsun < darlıyorsun (7/17)

isteyirsun < İstiyorsun (7/13)

turuyisun < duruyorsun (7/286)

Teklik 3. Şahıs:

kideyi < gidiyor (1/27)

açuluyi < açılıyor (2/44)

turuyur < duruyor (3/18)

keluyur < geliyor (3/61)

eteyi < ediyor (4/40)

pakayi < bakıyor (4/41)

oturuyi < oturuyor (5/102)

aluyur < alıyor (5/25)

köruyur < görüyor (6/120)

yapayi < yapıyor (8/102)

Çokluk 1. Şahıs:

korkayiruk < korkuyoruz (2/62)

yapayiruk < yapıyoruz (2/87)

uşiyiruk < üşüyoruz (4/3)

teyiruk < diyoruz (4/65)

keçeyiruk < geçiyoruz (6/40)

pauruyuruk < bağırıyoruz (6/48)

çikayruk < çıkıyoruz (6/47)

yeyiruk < yiyoruz (8/36)

Çokluk 2. Şahıs:

tolaniyisunuz < dolanıyorsunuz (4/18)

oraşiyusunuz < uğraşıyorsunuz (6/43)

yeyisinuz < yiyorsunuz (7/147)

Çokluk 3. Şahıs

teyiler < diyorlar (1/4)

eluyiler < ölüyorlar (1/12)

yatayurler < yatıyorlar (2/22)

veruyurler < veriyorlar (3/51)

kızayiler < kızıyorlar (5/17)

pakayurler < bakıyorlar (5/122)

pauruyiler < bağırıyorlar (6/164)

seveyurler < seviyorlar (7/32)

turuyiler < duruyorlar (8/12)

Olumsuzları:

kalkmayirum < kalkmıyorum (1/106)

pilmeyirum < bilmiyorum (1/23)

sevmeyur < sevmiyor (2/20)

istemeyurler < istemiyorlar (2/82)

almayiruk < almıyoruz (4/91)

eşitmeyur < işitmiyor (5/43)

4.3.6.2.1.2. Bilinen Geçmiş Zaman

Beşköy ağzında bu zaman *-di/ -du* ve *-ti/ -tu* şeklindedir.

Teklik 1. Şahıs:

kestum < kestim (1/87)

ehtiyarlatum < ihtiyarladım (2/23)

kördum < gördüm (2/31)

kotum < koydum (3/60)

kirtum < girdim (4/209)

kaynattum < kaynattım (5/38)

kaytum < kaydım (6/21)

Teklik 2. Şahıs:

anlatun<anladın (1/24)

vurtun < vurdun (2/34)

keltun < geldin (5/1)

kördun < gördün (6/22)

paktun < baktın (6/22)

aşlandun < açıktın (8/64)

Teklik 3. Şahıs:

tedi < dedi (3/17)

kirdi < girdi (3/20)

tayandi < dayandı (4/174)

paslandi < paslandı (5/9)

tirildi < dirildi (6/35)

kaşti < kaçtı (6/35)

evlenti < evlendi (6/147)

çikti < çıktı (7/15)

pirakti < bıraktı (7/52)

Çokluk 1. Şahıs:

yorulduk < yorulduk (1/10)

boalduk < bunaldık (2/3)

çektuk < çektik (2/26)

ettuk < ettik (3/97)

körduk < gördük (5/59)

entuk < indik (5/56)

kaltuk < kaldık (5/60)

teduk < dedik (6/38)

pişurtuk < pişirdik (6/4)

aşlantuk < açıktık (6/90)

koduk < koyduk (6/31)

Çokluk 2. Şahıs:

keturdunuz < getirdiniz (3/57)

ettunuz < ettiniz (3/56)

keltunuz < geldiniz (4/185)

kirtunuz < girdiniz (4/211)

körtunuz < gördünüz (5/31)

sortunuz < sordunuz (6/16)

Çokluk 3. Şahıs:

tediler < dediler (1/5)

keldiler < geldiler (1/36)

tondtler < döndüler (3/25)

piraktiler < bıraktilar (4/20)

açtiler < açtılar (4/109)

sartiler < sardılar (4/109)

aştiler < açtılar (4/125)

balatiler < bağladılar (4/131)

ayriltiler < ayrıldılar (7/12)

Olumsuzu:

beslenmetuk < beslenmedik (2/50)

istemedum < istemedim (3/26)

yapmatunuz < yapmadınız (3/10)

körmeti < görmedi (4/190)

vermedum < vermedim (4/95)

anlamadiler < anlamadılar (4/106)

vermetiler < vermediler (6/132)

etmeduk < etmedik (7/155)

kelmetun < gelmedin (8/25)

4.3.6.2.1.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Beşköy ağzında sadece *-miş* zaman ekiyle oluşturulur.

Teklik 1. Şahıs:

vermişum < vermişim (3/94)

etmişum < etmişim (4/208)

olmişum < olmuşum (5/157)

yiturmişum < yitirmişim (5/144)

tomişum < doğmuşum (7/2)

tuymişum < duymuşum (7/54)

elmişum < ölmüşüm (8/83)

Teklik 2. Şahıs:

elmişsun < ölmüşsün (2/23)

Teklik 3. Şahıs:

olmiş < olmuş (1/42)

elmiş < ölmüş (1/47)

kurulmiş < kurulmuş (2/2)

keçmiş < geçmiş (4/159)

aalamiş < ağlamış (6/127)

uzulmiş < üzülmüş (6/127)

azmiş < azmış (6/142)

çıkmiş < çıkmış (7/38)

açmiş < açmış (7/38)

yazmiş < yazmış (8/3)

kaynamiş < kaynamış (8/68)

sökulmiş < sökülmüş (8/72)

Çokluk 1. Şahıs:

ehtiyarlamişuk < ihtiyarlamışız (9/55)

Çokluk 2. Şahıs:

orenmişsunuz < öğrenmişsiniz (6/28)

Çokluk 3. Şahıs:

keydurmişler < giydirmişler (4/38)

Olumsuzu:

olmamiş < olmamış (1/29)

kitmemişum < gitmemişim (6/13)

alişmamişler < alışmamışlar (6/14)

körmemiş < görmemiş (7/248)

anlamamişuk < anlamamışız (7/175)

4.3.6.2.1.4. Geniş Zaman

Beşköy ve çevresinde, geniş zaman eki olan *-r* çeşitli ünlülerle birlikte kullanılmıştır.

Teklik 1. Şahıs:

yaparum < yaparım (1/48)

kiterum < giderim (2/6)

peklerum < beklerim (3/46)

kilarum < kılarım (5/22)

açarum < açarım (5/19)

kalkarum < <kalkarım (5/22)

severum < severim (8/23)

tinlerum < dinlerim (8/24)

Teklik 2. Şahıs:

çekersun < çekersin (1/65)

kitersun < gidersin (1/77)

külersun < gülersin (2/35)

tokersun < dökersin (4/58)

yersun < <yersin (4/66)

kalkarsun < kalkarsın (5/25)

koyarsun < koyarsın (5/37)

yikarsun < yıkarsın (6/20)

kolarsun < kollarsın (7/183)

yazarsun < yazarsın (8/6)

panarsun < banarsın (8/47)

Teklik 3. Şahıs:

kider < gider (1/15)

kelur < gelir (2/8)

sever < sever (4/215)

alur < alır (7/74)

Çokluk 1. Şahıs:

piluruk < biliriz (1/34)

teruk < deriz (1/74)

isteruk < isteriz (3/23)

kavururuk < kavururuz (4/64)

yaparuk < yaparız (4/66)

tuzlaruk < tuzlarız (5/26)

çikaruk < çıkarız (7/64)

yeruk < yeriz (7/106)

Çokluk 2. Şahıs:

kitersunuz < gidersiniz (5/140)

iştersunuz < istersiniz (6/57)

kelursunuz < gelirsinizz (6/15)

elursunuz < ölürsünüz (7/224)

Çokluk 3. Şahıs:

bulurler < bulurlar (2/84)

ketururler < getirirler (3/3)

okurler < okurlar (6/69)

kelurler < gelirler (9/40)

Olumsuzu:

turamam < duramam (2/9)

bulamam < bulamam (2/68)

pulamazler < bulamazlar (4/207)

atamasun < atamazsın (5/69)

tōmaz < doğmaz (5/24)

anlamazuk < anlamayız (6/106)

içmezuk <içmeyiz (7/40)

4.3.6.2.1.5. Gelecek Zaman

Beşköy yöresinde *-ece/ -aca/ -ecek/ -acak* ve *"ç"* ünsüzü de kullanılarak oluşturulmaktadır. Bu durum ünsüz düşmelerinde de görülür.

Teklik 1. Şahıs:

ineçeum < ineceğim (4/14)

sataçaum < satacağım (4/14)

içeçeum < içeceğim (7/39)

vuraçaum < vuracağım (7/10)

yapaçaum < yapacağım (8/84)

Teklik 2. Şahıs:

kiteceksun < gideceksin (1/32)

yiyeceksun < yiyeceksin (1/83)

keleceksun < geleceksin (2/58)

vereçeksun < vereceksin (3/100)

çekeçeksun < çekeceksin (4/36)

olaçaksun < olacaksın (6/63)

pakaçasun < bakacaksın (7/202)

Teklik 3. Şahıs:

kelecek < gelecek (2/49)

vereçek < verecek (3/25)

tolduraçak < dolduracak (4/33)

yataçak < yatacak (6/25)

turaçak < duracak (6/71)

okuyaçak < okuyacak (6/74)

köreçek < görecek (9/47)

Çokluk 1. Şahıs:

kiteceuk < gideceğiz (2/5)

köntereçeuk < göndereceğiz (3/100)

yıkayaçauk < yıkayacağız (6/19)

kurutaçauk < kurutacağız (7/181)

sataçauk < satacağız (8/98)

Çokluk 2. Şahıs:

kemeçeksunuz < gömeceksiniz (2/81)

yapaçaksunuz < yapacaksınız (3/10)

edeçeksunuz < edeceksiniz (3/11)

Çokluk 3. Şahıs:

vuraçakler < vuracaklar (3/41)

kiteçekler < gidecekler (4/16)

kireçekler < girecekler (4/90)

eneçekler < inecekler (4/132)

yapaçakler < yapacaklar (4/172)

Olumsuzu:

vermeyeçeum < vermeyeceğim (3/17)

körmeyeçeksun < görmeyeceksin (6/21)

olmayaçak < olmayacak (7/178)

4.3.6.2.2. Tasarlama Kipleri

Yöremizde ve yazı dilinde tasarlama kipleri, emir, istek, şart ve gereklilik olarak dört tanedir. Biz de metinlerimizden elde ettiğimiz örnekleri Her şahıs üzerinden açıklamaya çalıştık.

4.3.6.2.2.1. Şart

Şart kipi Standart yazı dilimizde *-sa/ -se* ekleri ile birlikte oluşturulur.

Teklik 1. Şahıs:

olsam < olsam (2/76)

pilsam < bilsem (6/148)

Teklik 2. Şahıs:

tesan < desen (1/92)

yersan < yersen (5/29)

sorsan < sorsan (6/115)

kitsan < gitsen (6/146)

bilsan < bilsen (7/5)

Teklik 3. Şahıs:

olsa < olsa (2/57)

kelsa < gelse (6/158)

Çokluk 1. Şahıs:

pilsak < bilsek (4/161)

Çokluk 2.Şahıs:

Metinde Bulunamamıştır

Çokluk 3. Şahıs:

olsaler < olsalar (5/123)

Olumsuzu:

elmesan < ölmesen (7/17)

vermesa < vermezse (7/27)

4.3.6.2.2.2. Emir

"Emir kipi, yapılması istenen işi kesinliğe bağlayarak emir biçiminde ifade eden bir gramer kalıbıdır. Bu kalıpta kip ekleri ile şahıs ekleri iç içe girmiştir. Fiil kök veya gövdesine getirilen kip eki aynı zamanda şahsı da karşıladığından, kipe ayrıca şahıs ekleri getirilmez. Dolayısıyla, her şahıs için ayrı bir emir eki vardır. Yalnız üçüncü şahıs çokluk çekimi, üçüncü şahıs teklik çekimindeki kip ekine, bir lar çokluk ekinin getirilmesiyle karşılanır." (Korkmaz, 2003, s. 665-666).

Teklik 1. Şahıs:

pileyim < bileyim (1/80)

keleyim < geleyim (4/50)

yapayim < yapayım (5/17)

kilayim < kılayım (6/168)

sayayim < sayayım (7/166)

Tekil 2. Şahıs:

ver < ver (1/61)

kit < git (7/159)

Tekil 3. Şahıs:

körsun < görsün (1/99)

olsun < olsun (2/4)

versun < versin (2/13)

köndersun < göndersin (3/99)

eylesun < eylesin (5/48)

Çokluk 1. Şahıs:

yiyelum < yiyelim (1/19)

kitelum < gidelim (3/95)

faydelenelum < faydalanalım (5/20)

köterelum < götürelim (7/284)

Çokluk 2. Şahıs:

yeyun < yiyin (6/81)

kitun < gidin (7/149)

alun < alın (8/103)

pakun < bakın (8/103)

Çokluk 3. Şahıs:

versunler < versinler (1/93)

kitsunler < gitsinler (2/25)

yapsunler < yapsınlar (4/57)

olsunler < olsunlar (5/30)

Olumsuzu:

kelmesunler < gelmesinler (2/25)

yürumesun < yürümesin (2/57)

ezilmesun <ezilmesin (3/60)

temasun < demesin (5/119)

körmesunler < görmesinler (7/35)

4.3.6.2.2.3. İstek

Beşköy yöresinde *-a / -e* ile kurulur.

Tekil 1. Şahıs:

pileyim < bileyim (1/80)

keleyim < geleyim (4/50)

yapayim < yapayım (5/17)

kilayim < kılayım (6/168)

sayayim < sayayım (7/166)

Tekil 2. Şahıs:

köresun < göresin (7/286)

Çokluk 1. Şahıs:

yiyelum < yiyelim (1/19)

kitelum < gidelim (3/95)

faydelenelum < faydalanalım (5/20)

köterelum < götürelim (7/284)

4.3.6.2.2.4. Gereklilik

Yapmış olduğumuz çalışmada sadece 1. Tekil şahıs olarak kullanılan gereklilik kipi tespit edilmiştir.

1.Tekil şahıs:

kitmem lazimdur < gitmeliyim (1/100)

4.3.6.3. Fiillerin Birleşik Zamanlı Çekimleri

4.3.6.3.1. Şart

Şimdiki Zamanın Şartı

Teklik 1. Şahıs:

küleyisam < gülüyorsam (2/83)

Tekil 2. Şahıs:

arayisan < arıyorsan (4/10)

Tekil 3. Şahıs:

keçeyisa < geçiyorsa (7/169)

Çokluk 1. Şahıs:

Metinde örneği yoktur.

Çokluk 2.Şahıs:

ayiriyisanuz < ayırıyorsanız (7/219)

Çokluk 3.Şahıs:

veruyisaler < veriyorlarsa (5/79)

Geniş Zamanın Şartı

Teklik 1. Şahıs:

Metinde örneği yoktur

Teklik 2. Şahıs:

çekersan < çekersen (2/39)

Teklik 3. Şahıs:

seversa < severse (3/36)

Çokluk 1. Şahıs:

Metinde örneği yoktur

Çokluk 2. Şahıs:

almasanuz < almazsanız (4/44)

Çokluk 3. Şahıs:

Metinde örneği yoktur

Bilinen Geçmiş Zamanın Şartı

Teklik 2. Şahıs:

ettiysan < ettiysen (1/65)

Teklik 3. Şahıs:

eltiysa < öldüyse (6/29)

Teklik 1.Şahıs ile Çokluk Şahıs Ekleri çekimlemeleri metinde bulunmamaktadır.

Gelecek Zamanın Şartı

Teklik 1. Şahıs

kiteçeksam < gideceksem (3/98)

Teklik 2. Şahıs:

araşturaçaksan < araştıracaksan (7/235)

Teklik 3. Şahıs:

alaçaksa < alacaksa (7)

Çokluk 1. Şahıs:

kaçacaksak < kaçacaksak (4/266)

Çokluk 2. Şahıs:

ketureçeksan < getireceksen (2/16)

Çokluk 3. Şahıs

Metinde örneği bulunmamaktadır.

4.3.6.3.2. Hikâye

Şimdiki Zamanın Hikayesi

Teklik 1. Şahıs:

keluyurtum < geliyordum (2/54)

Teklik 2. Şahıs:

keyeyirdun < giyiyordun (5/68)

Teklik 3. Şahıs

teyidiler < diyorlardı (1/5)

Çokluk 1. Şahıs:

kaluyurtuk < kalıyorduk (4/147)

Çokluk 2. Şahıs:

yapayidunuz < yapıyordunuz (3/10)

Çokluk 3. Şahıs:

korkutuyidiler < korkutuyorlardı(4/40)

Geniş Zamanın Hikayesi

Teklik 1. Şahıs:

terdum < derdim (5/70)

Teklik 2. Şahıs:

Metinde örneği yoktur.

Teklik 3. Şahıs:

kelurti < gelirdi (1/72)

Çokluk 1. Şahıs:

koyartuk < koyardık (4/193)

Çokluk 2. Şahıs:

Metinde örneği yoktur.

Çokluk 3. Şahıs:

vururtiler < vururlardı (1/15)

Bilinen Geçmiş Zamanın Hikayesi

Beşköy ve çevresi yöresinde yaptığımız çalışmalar sonucunda bu çekime rastlanılmamıştır.

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikayesi

Teklik 1. Şahıs:

kırmiştum < kırmıştım (5/39)

Teklik 2. Şahıs:

kelmiştun < gelmiştin (4/74)

Teklik 3. Şahıs:

taşmişti < taşmıştı (1/64)

Çokluk 1. Şahıs:

poalmiştuk < bunalmıştık (8/77)

Çokluk 2. Şahıs:

Metinde örneği yoktur.

Çokluk 3. Şahıs:

elmiştiler < ölmüşlerdi (6/29)

Gelecek Zamanın Hikayesi

Teklik 1. Şahıs:

çekeçektum < çekecektim (5/105)

Teklik 2. Şahıs:

kelecektun < gelecektin (1/83)

Teklik 3. Şahıs:

olacaidi < olacaktı (5/112)

Çokluk 1. Şahıs:

vereçeiduk < verecektik (5/95)

Çokluk 2. Şahıs:

Metinde örneği yoktur

Çokluk 3. Şahıs:

vermeyeçeklerdi < vermeyecektiler (4/24)

Şartın Hikayesi

Teklik 1. Şahıs:

kitsaydum < gitseydim (1/85)

Teklik 2. Şahıs:

çalişsaydun < çalışsaydın (1/94)

Teklik 3. Şahıs:

alsayti < alsaydı (4/179)

Diğer çekimlerin örneklerine rastlanılmamıştır.

İsteğin Hikayesi

Beşköy ve çevresi yöresinde yaptığımız çalışmalar sonucunda rastlanılmamıştır.

Gerekliliğin Hikayesi

Teklik 2. Şahıs:

kelmeliydun < gelmeliydin (8/2)

Diğer çekimler metinlerimizde bulunmamaktadır.

4.3.6.3.3. Rivayet

Şimdiki Zamanın Rivayeti

Teklik 1. Şahıs:

bakayimişum < bakıyormuşum (7/59)

Teklik 2. Şahıs:

Metinde örneği yoktur

Teklik 3. Şahıs:

seveyurmiş < seviyormuş (6/127)

Çokluk çekimlerinden sadece **Çokluk 3.Şahıs'a** örnek verilmiştir:

ayiruyimişler < ayırıyorlarmış (6/128)

Gelecek Zamanın Rivayeti

Beşköy ve çevresinde bu zamanla kurulan çekimlere yaptığımız çalışmalarda rastlanılmamıştır.

4.3.6.4. Yardımcı Eylemler

4.3.6.4.1. Adlara Gelen Yardımcı Eylemler

Ol-: allah razi olsun (7/1), şukür olsun (8/77)

Eyle-: allah rahmet eylesun (5/48)

Et-: pi şe etmez oa (6/73)

4.3.6.5. Ek Eylem

Cümlede ad kökenli kelimeleri eylem durumuna getirerek onların eylem gibi çekimlenmesine yardımcı olur.

4.3.6.5.1. Geniş / Şimdiki Zaman

Teklik 1. Şahıs:

raziyum < razıyım (3/14)

Teklik 2. Şahıs

kizisun < kızısın (4/150)

Teklik 3. Şahıs:

küzeltur < güzeldir (2/3)

Çokluk 1. Şahıs:

şansliyuk < şanslıyız (2/66)

Çokluk 2. Şahıs:

ortansunuz < oradansınız(4/128)

Çokluk 3. Şahıs:

ortaturler < ordadırlar (2/9)

4.3.6.5.2. Görülen geçmiş zaman

Teklik 1. Şahıs:

yoidum < yok idim (1/41)

Teklik 2. Şahıs:

nerteydun < nerede idin (3/17)

Teklik 3. Şahıs:

eyiydi < iyi idi (1/91)

Çokluk 1. Şahıs:

zenkin iduk < zengin idik (4/56)

Çokluk 2. Şahıs:

Metinde örneği yoktur

Çokluk 3. Şahıs:

künler idi < günler idi (4/55)

4.3.6.5.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Teklik 1. Şahıs:

gebeymişum < gebe imişim (5/104)

Teklik 2. Şahıs:

gebeymişsun < gebe imişsin (5/104)

Teklik 3. Şahıs:

varmiş < var imiş (7/172)

Çokluk 1. Şahıs:

evliymişuk (Metin Dışından Derleme)

Çokluk 2. Şahıs:

evliymişsunuz (Metin Dışından Derleme)

Çokluk 3. Şahıs:

evliymişler **(Metin Dışından Derleme)**

4.3.6.5.4. Şart

Teklik 1. Şahıs:

fakursam < fakir isem (5/69)

Teklik 2. Şahıs:

küzelsan < güzel isen (7/24)

Teklik 3. Şahıs:

varisa < var ise (9/49)

Çokluk çekimleri ile ilgili örnek metinlerimizde bulunamamıştır.

4.3.6.6. Fiilimsiler

4.3.6.6.1. İsim-Fiiller

Eylemlerin yüklem olarak kullanımları yanında, bir de eylemsi (eylem adı, sıfat eylem ve zarf-eylem) kullanımları vardır. Eylemsiler, eylemden türetilmiş adlardır; cümlenin, yani kip ve zaman bildiren ad- eylemler, eylem adları ve onların çekimli biçimlerinden doğan zarf- eylemlerdir (Karaağaç, 2013:297).

-me / -ma:

olari kör**me**e kiterum (7/3)

otururdi komar oyna**mā** (3/20)

araba yok yoru**me** (8/61)

-mek / -mak:

karilar istemediler elumten çikar**mak** (3/56)

çecukluk ne pileçeidum evlen**mek** nedur (9/3)

-iş:

pizum askerler köylere kir**iş**leri kapatti (4/178)

4.3.6.6.2. Sıfat-Fiiller

-an / -en:

ne kel**en**um var ne kit**en**um (5/10)

-acak / -ecek:

Key**eçek** şey çok (8/60)

-miş:

pelitur saçintan başindan oku**miş** karisun tedum (7/90)

-dik:

ha boyle pil**duu**mi tilde terum ama yureume hiç pi şe yok (2/71)

4.3.6.6.3. Zarf-Fiiller

-arak:

erkekler kül**erek** kiterdi < erkekler gülerek giderdi (7/251)

millet koş**arak** kiterdi oa çaluşurti < millet koşarak ona gider çalışırdı (7/55)

-gân, -kân:

tirpan ile keser**gân** sadeçe kollarun kidup kelecek < tırpan ile keserken sadece kolların gidip gelecek (2/49)

köyte turuyu**kân** keceleri kule yaparduk< köyde duruyorken geceleri kule yapardık (4/9)

kelin çikar**kân** alursun yoksa kapi açilmaz < gelin çıkarken alırsın yoksa kapı açılmaz (6/167)

pir iki pir iki ter**kân** kaval çalarti < bir iki bir iki derken kaval çalardı (6/157)

haçire evlenur**kân** keturduu kizuni vermişti < hacire evlenirken getirdiği kızını vermişti (7/11)

-ınce:

ama yok ben şindi buriya çik**ınce** közlerum açuluyi < ama yok ben şimdi buraya çıkıca gözlerim açılıyor (2/44)

- eli:

atmiş yil olti buriya kel**eli** evlen**eli** < altmış sene oldu buraya geleli ve evleneli (2/78)

muammi el**eli** onpeş sene olti < muhammet de öleli on beş sene oldu (4/16)

-tukça / -tukçe:

yaş kit**tukçe** insan oyle olur ey kiti tünya < yaş gittikçe insan öyle olur ey gidi yalan dünya (2/1)

kartaşlari da para yolla**tukça** kenti uslerune yapayi < kardeşleri de yalladıkça kendi üstüne yapıyor (8/101)

-up:

çecuklerumuz de oyle tatli tatli keçun**up** kiter < çocuklarımız da öyle tatlı geçinip gider (3/7)

oyle kimsa kel**up** almati yane < öyle kimse gelip almadı yani (7/155)

evlen**up** kittiler < evlenip gittiler (8/11)

4.3.7. Edatlar

Edatlar, yalnız başlarına anlamları olmayan, ad ve ad soylu kelime ve kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağlı bulunan, gramer bakımından onlara hâkim olan ve eklendikleri kelimeler ile cümlenin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli sözlerdir. (Korkmaz, 2009, s. 1052).

4.3.7.1. Ünlem Edatları

Bunlar his ve heyecanları, sevinç, keder, ıstırap, nefret, hayıflanma, coşkunluk vs. gibi ruh halleri; tabiat seslerini, seslenmeleri; tasdik, red, sorma, gösterme gibi beyan şekillerini ifade eden edatlardır. Bu edatlar umumiyetle geniş bir ifade kabiliyeti taşımakta, bazıları gerekince bir cümlenin yerini bile tutabilmektedir. Bir kısmı bu ifade kabiliyetini ihtiva ettikleri ses unsurlarından, kendi ses yapılarından, bir kısmı ise bir arada kullanıldıkları cümlelerden alır. İfadeleri ses yapılarına dayanan, ses yapıları bir şeye delâlet edenler tek başlarına da vazife görebilir, kullanılabilir, bir şeyler ifade edebilirler. İfadeleri bir arada kullanıldıkları cümlelere dayananlar tek başlarına bir şey ifade etmez ve kullanılmazlar. (Ergin, a.g.e., s. 349).

4.3.7.1.1. Ünlemler

ah / vah:

ah ile **vah** ile emur keçurdum < ah ile vah ile ömür geçirdim (5/133)

vay:

e **vay** peni **vay** pana (4/81)

ira:

kitersan onilan **iraa** taha pulamazler seni < Gidersen onunla eyvah daha bulamazlar seni (4/207)

Trabzon yöre genelinde sadece Beşköy ve çevresinde kullanılmaktadır.

4.3.7.1.2. Seslenme edatları

ola:

ola peşume tolaniyisunuz < ula peşime dolanıyorsunuz (4/18)

4.3.7.1.3. Cevap edatları

he:

he o çame allah tarafindan tirekleri tikildi (5/32)

he oyle isa tamam < evet öyleyse tamam (6/17)

helpet:

helpet açarsun pen pekleyeçeum puriye < elbette açarsın ben bekleyeceğim burada (7/111)

4.3.7.1.4. Gösterme Edatları:

na:

na oriya çok küzel inçirlerum var alun olartan (7/144)

na yersun anlarsun (6/107)

na na içi poş (6/107)

hau:

kel penlan da **hau** aşaa tarlada biraz misir var kiralum olari (1/81)

tedum **hau** yoltan kaçacaksak kaçalum kopeller peşumuzden ayrilmayi (4/16)

4.3.7.2. Bağlama Edatları

Bunlar kelimeden küçük dil birliklerini, kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri şekil veya mânâ bakımından birbirine bağlayan, onlar arasında bir irtibat kuran edatlardır. (Ergin, a.g.e., s. 352). İle bağlacı yörede -lan, -len biçiminde ekleşmiştir.

-lan /-len, -ilan:

kene kafalarina Peştemal**len** paşluk takartiler < yine kafalarına peştemal ile başlık takarlardı. (4/78)

yaylay**ilan** köy arasina variti kom < yayla ile köy arasında kom vardı. (1/72)

4.3.7.2.1. Karşılaştırma Edatları

ne...ne:

ne para pirukturmek var **ne** pi şe < ne para biriktirmek var ne bir şey (1/95)

ne kelenum var **ne** kitenum < ne gelenim var ne gidenim (5/10)

hem...hem:

hem seni **hem** e peni < hem seni hem de beni (3/82)

hem aalartuk **hem** soylertuk < hem ağlardık hem söylerdik (6/29)

hem aci **hemi** tatli < hem acı hem de tatlı (6/145)

4.3.7.2.2. Cümle Başı Edatları

eker / eger:

eker oni tuytunsa tok olaçaksun < eğer onu duyduysan tok olacaksın (6/63)

eger tetuumi yapmasaler ha boyle kapilardan yokari tutaçaum < eğer dediğimi yapmazlarsa ha böyle kapılardan yukarıya tutacağım (2/84)

gerçi:

kerçi şinti istaam yok < gerçi şimdi iştahım yok (4/57)

kerçi anan da yapar oni < gerçi annen de yapar onu (4/74)

meker:

meker çamdan atti kentuni aşaa < meğer camdan attı kendini aşağıya (4)

ama:

ama yayla havasi taha pi paşkadur < ama yayla havası daha bir başkadır (4/4)

ama tayanamadi popadur yane < ama dayanamadı babadır yani (5/84)

4.3.7.3. Son Çekim Edatları

Fonksiyonları bakımından bu edatları hâl eklerine benzetebiliriz. Hâl ekleri ismin nominal hâllerini, isim hâllerini; son çekim edatları ise ismin adverbial hâllerini, zarf hâllerini meydana getirirler. Böylece her ikisi de ismi isim dışı münasebete hazırlarlar. İsim bu münasebete hâl ekleriyle doğrudan doğruya isim, son çekim edatları ile ise zarf fonksiyonu içine girer. Şu hâlde son çekim edatları hâl eklerinin, isim çekim eklerinin tamamlayıcıları, yardımcıları, onların vazife ortakları durumundadırlar. (Ergin, a.g.e., s. 366).

kada / kadar:

bu **kada** olmazti < bu kadar olmazdı (1/86)

bizum yol taha yariya **kadar** ançak kelti < bizim yol daha yarıya kadar ancak geldi (2/65)

pu **kadar** millet keturdunuz kapilarina da > bu kadar millet getirdiniz kapılarına da (3/57)

göre:

sora oniki kün sayaruk künleri havalara **köre** < sonra oniki gün sayarız günleri havalara göre (7/170)

şinti kendume **köre** ekeyurum < şimdi kendime **göre** ekiyorum (7/215)

kibi / kibin:

olar da pizum **kibi** temode oltiler < onlar da bizim gibi demode oldular (2/14)

sizun **kibin** kezemem < sizin gibi gezemem (6/109)

içun:

insan **içun** teil < insan için değil (1/78)

moska yaparti ama ketiluk **içun** < muska yapardı ama kötülük için (6/137)

4.3.7.4. Kuvvetlendirme Edatları

bile / pile:

şindi ekrapalarun konşilarun **pile** seni tanimayur < şimdi akrapaların, komşuların bile seni tanımıyor (1/91)

oa **bile** soverti < ona bile söverdi (7/107)

ki:

anlati **ki** peni yaptiler atama < anladı ki peni yaptılar adama (7/131)

da:

popa sen beni vermetun **da** pen kiter miyum oriya < baba sen beni vermedin de ben gideer miyim oraya (3/32)

METİNLER

1 . Metin

Konuşan : Ayşe Dağkuş

Yaş : 73

Derleme Yeri : Küçükdoğanlı

Eğitim Durumu : İlkokul

Konu : Beşköy'ün Tarihi , Köy Yaşamı , Beşköy Sel felaketi

[1]Ey kiti uşaum ha bu köylere tetelerumuz kelti altiler ha bu [2]köyleri. Tört kardaş variti. Eskiten bu köylere keltiler. Aporominas [3]terduk yane lakaptur. Biri İskenterdur. Onun soyina terdiler [4]İskanderant. Tieri da Bayramdi. Bayramant teyiler onun súlalesine [5].Mavro variti yane kara teyidiler . Ona da tediler Mavrikant . [6]Tierinun da lakabi Fengo idi . Tediler Frengolant.

[7]Mavrikantlar o katar çimriduler o katar çimriturler. Pi kaşuk su [8]içun sapahtan akşama katar çalişurtiler. Haçan keltiler pizum [9]köylere taalarun arkasindan tört kardaş. Mavrikantlarun çalişmaktan [10]çanlari çikayiti. Pizum İskenterler tediler yorulduk piraz yemek [11]yiyelum AŞlanduk. O sira mavrikantlar aşti dahlari köyi yarilati. [12]Yemek yok pi şe yok . aç̲luktan eluyiler ama yemek da [13]yemeten çalişuyiler. Orman idi puralar hep açtiler . Pizum [14]iskenterler pehlivan idi .

[15]pi yere var husumet pi şe kider halleterdiler. Vururtiler [16]vurulurtiler. Ama hagsuzlua kelemeztiler. peş yüz sene oncesinun [17]soylaritur ha bu teduklerum. Tedum ya eskiten peri oyleturler.yane çok [18]poazlaruna tuşkun. Olar piraz yuritiler. Aç̲ oltiler.Tediler pi şe pişiru [19]yiyelum ha buriye. Oteki mavrikantlar var ya çok fena. Olar hiç [20]yemeten iŞmeten tai aştiler. Pizumkiler ança yemeği yetiler. Hiç [21]yuruyemetiler. Olar köyi yarilatiler altiler.

[22]İskenterler işte kalti yemeē. Sora isumlerini içlerunten pazisi [23]yapti abokam .Tükçesini da pilmeyirum ya ne çok yerler. Tempeller [24]temektur. Anlatun mi. Abokam tetun mi olar tembel [25]yane. Bayramantlar hapire mehtlenurler. Hiç pi yerte pi şe yok ama

[26]mehtlenmekten kıriluyiler. Bir tane da variti. Rahmetli popam terdi [27]aŞlukten eliyur. Poazina pi şe almayur yemehluk. Kideyi elpiseye [28]veruyu parayi.AŞlukten eluyiler. Ama olar keyisi peşunte.

[29]Fengolar da akşam olmatan uyuyurler. Taha sapah olmamiş [30]kalkayiler. Kideyiler tarlaya. Kelinlerini da kenti içlerunden [31]yapayiler. Uykuçiler olar. Pirine kıztiler mi ooo olari kör. Nasi [32]pauruyiler. Çok pauruyiler. Mesela kiteceksun kelin başka köylere [33]haman bakartiler pizum sülaleten midur değil midur. Oyle araşturup [34]verurtiler kızlaruni. O soylari hala piluruk kim kimlertendur tiye. Ha [35]bu holo köyleri teyiler, okşohonun arkasitur. Olar da pizum soytandur. [36]Çaykara'ya bağlidur ama pizum soytan geluyurler. Keldiler MiyanÇi [37]olarak kız bakmağa. Kelenler Mavrikant idi. Teti kaynana siz [38]iskentersunuz ben kelini istemeyirum. Ne yapti ettiler kaynanayi ikna [39]ettiler. Ama kaynana çok çekturti keline. Hâla soylari tevam [40]etturuyiler.

[41]Eskileten ben daha yōidum. Popam anlaturti baa. Çecuksun [42]pilmeyisun. Sel olmiş ha bu pizum mezirealtina. İraa pizum milleti hep [43]keturtiler maşkaya, payburt'a. o kadar insanumuz köç kitti oralara .Ha [44]bu kuştul hala teyitiler. Oa da ontan teyiler kuştul hala .Kuştul'a [45]köntertiler olari. Surmeneyi köneşarayi of'İ hep sel alti sel senelerinte. [46]Çecukler toğti mi teyidiler selten şu katar sene sora toğti. Pi kari variti [47]kocasi elmiş idi. Onun kızuni alti sel.Haçan kitti tarlaya yămur yağayi [48].teti alayim biraz patatis da yemek yaparum. Sel alti kötürti oni [49]çenazesi da bolunmati.

[50]Ey kiti tünya seneler sora biz samsonda iduk. Oğlum varidi. [51]Huseyin 25 yaşinta. Kardaşi varidi Orhan 14 yaşinda idi. Memlekete [52]Samson'dan otobus şeforlui yapartiler popalariyla. Ali emicen o ara [53]olarlan kitmeti. Doksan sekizte . Çecuklarumi yine o mezirealtina 70 [54]sene sonra vurti sel alti. Yirmitokuzta idi onceki sel. Doksansekizte alti [55]sel uşaklarumi. Kırkyeti kişi elti. Nahiye'ye pi şe olmati da [56]mezirealtinda variti 40 tane pina uŞ tanesi kalti keriye. Kocam kitti [57]tuyti mezirealtini sel alti çecuklartan haber yok pi şe yok. Yollar çökti [58]Beşköy kasapasi yok olti. haberlere çıkti o zaman. ālayirum nasi [59]popasi elleriylan kazti da pulti huseyini.

[60]Orhanumi pulamati. Ne yaparsun Allah verti Allah alti. Toktora [61]tiyebilur misun köz ver baa ayak ver baa tiyemesun. İnsanlar çameye [62]saklanti da kaçamati. Yuz sene once da o tere pi daha o şekil [63]taşmişti. Çecuklerumi daha kaç sene olti körmeyirum ruyama. Ey kiti

[64]tunya. Çalişursun da o mezara pi şe köturemesun. O ki yaptun bu katar [65]işleri kötulukleri çekeçeksun. Eyuluk ettiysan çekersun eyuluği [66]kötuluk ettiysan çekersun kötuluği.

[67]Eskiten kitertuk yaylalara benum yaylam ismailağatur. Beyuk [68]yaylatur. 3 kun yürurduk da oyle kitertuk yaylaya. Mallar da [69]yururti. çameşler, inegler, keçiler, koyinlar . Turkiler soylerduk urumca [70]turkçe karişuk başka köylerten da kelurti yayla köçleri [71]toplanurduk. Kitertuk yaylaya. Yaylayilan köy arasina variti kom [72]tertuk tinlenmeluk ev. Haçan piraz tinlentuk mi eyi kelurti bize [73].Kideceksun o katar yol. turmatan nasi yüruyesun. Sora pizumkiler [74]yapartiler yemurta ile yapiluyur fustro teruk oni. Çecukler omlet [75]teyurler.

[76]Yaylaya vartuk mi etertuk. kuymak havitz kaymailan taha güzel [77]olur.Hayvanculuk etertuk işte malun varisa yaylaya kitersun malun [78]yoğisa ne işun var yaylaya. Yayla mallar içundur.İnsan içun teil. Şindi [79]köriyirum hep yaylalar olti peton ev. Yaylata olurti taştan evler. Hep [80]tolturtiler peton. Ne pileyim işte oyle. Şindi ahıra var 3 tane Siğur olari [81]pakayirum. Kel penlan da hau aşa tarlata var biraz misir kıralum olari. [82]Sapahtan kel ben olurum tarlaya. İşlerun piter mi bitmez. Oğlen [83]kelecektun yemek yiyeceksun toyaçaksun. Sora biraz uyursun [84].Kalkarsun kene kitersun tarlaya.

[85]Ayaklarumdan rahatsuzluk çekeyirum. Soun toktora kitsaydum [86]bu kada olmazti. Kerentilan da hau yukarki tarlayı piçtum. Biraz çayir [87]variti. Olari kestum kuruttum ettum kumul. Sapahlea da Kiterum aşa [88]tarlaya eterum biraz misir. Eskiten etertuk misir mecisi .Haçan [89]toplarduk misirlari da kime kidileceksa kidertuk. Olarun evine olurti [90]misir mecisi. Turkiler soylerduk. Uşaklar eterti horon. İraa ne kada [91]küzelti o zamanlar. Şindi komşilarun ekrabalarun pile seni [92]tanimayur. Tesan ki penum işlerum var kel da baa yartum et etmezler.

[93]Çalişmaztan para yok. Once çalişaçaksun ki versunler saa [94]para. Onceden çalişsaydun taha eyiydi. Şindiki kenŞluk kiteyi kafelere [95]oriye puriye. Ne para pirukturmek var ne pi şe. KenŞsun kezeceksun [96]ama parani da piriktireceksun. Kariyla kızla paralari yemenun ne [97]faydesi var saa. Okuluna kiteceksun iş pulaçaksun sora çalişursun pi [98]yere. Fuzuli yere para vermek da netur. Sen oğretmenluği kazantun mi [99]ne ettun. Allah senun ha bu çalişmalaruni körsun da inşalah [100]istetuklerun olur. Şindi ahıra kitmem lazimdur. Kideceum. Gene kel yanuma da [101]taha neler var eskilerden şindilerden. Ne eziyetler çektuk Ey kiti yalan [102]tunya.

2. Metin

Konuşan: Hava Likoğlu

Yaş: 78

Derleme Yeri: Büyükdoğanlı

Eğitim Durumu : İlkokul

Konu: Gündelik Yaşam,Köy Hayatı

[1]Yaş kittukçe insan óyle olur ey kiti tünya. Havits mi kuymak mi [2]yiyelum. Masa kurulmiş her şey yiyilecek. Hava aşti hava çok [3]küzeltur.Şansumuza çok küzel hava var. Kaç küntur yamortan boalduk [4]artuk. Olsun Allah ne yaparsa eyi yapar. Tarlaya mi kiteçeuk çayira [5]mi. Nere kiteceuk.Olsun yavaş yavaş açelemuz yok. Ben şindi [6]çecuklara kittum mi peş tane çecuklarum var. Hepisine kiterum [7].Kittūm yere beni bakarler. Her şey temam .Makine yıkar. Nezzetli [8]yemek hazir onune kelur. Şindi bir ay bir buçuk ay İsatnbullara [9]turamam. Pi da Ankaraya ikisi ortaturler

[10].Buranun hevasi, suyi, meyvasiylan küzel pi yer. Kış ketti mi [11]kimsa kalmayur buriya. Kestane bali küzel oluyi buriya. Kestaneler [12]içun Orman bakanluğuna tilekÇe vertuk. Ama hepisi kuruti. Kimsa [13]kenti bahçesinteki Kestane ağacuni yıkmayur. Filiz versun [14]hesabiyla. Ehtiyarladiler. Olar da bizim kibi temode oldiler. Eskiten ha [15]bu kördūn her yer tarlaydi. Herkesun tarlasi varidi. Eskiten [16]lahanasiydi ontan sora şalgamiydi. Arular içun da çok taha eyiyidi [17].Haçan orman kúlleri açti ben da katlari vururdum. Herkes bağuni [18]bahçasini keserti. Çiçek verurti.

[19]Şindi óyle pi şe yok. Her taraf orman olti. Her kapida 5 -10 sığır [20]olurti.İnce mal keçi. Ha şindi kimse saklamayur. Yeni nesil sevmeyur [21]saklamasini. Mali seveyurler ama saklamasini sevmeyurler. Sekiz [22]çecuk anasiyum. Uçi elmiş mezarlukte yatayurler. Olar eldukten sora [23]sen da elmişsun. Allaha şúkur peşi tünyada. Hepisi iyi. Ehtiyarlatum [24].Yaş kittukçe yane insan çökeyur. Kençlūni ozleyur. Keçurtui künleri [25]eyileruni ezleyur. Kötuleruni taha keri kitsunler kelmesunler [26]yane. Eskiten çok çektuk. Herkes da çekti benum kibi olan, benten [27]oncesi óncekileri da.

[28]Çok var olarta ha uşaum çok var olarta. olartan komposto [29]yaparuk kış boyi. Çok küzel da olur kompostolari. Küzelçe [30]yaparuk. Çecuklarum tağultiler. Biri Ankara'da biri İstanbul'da biri [31]Trabzon'da ikisi Surmenede. Elulerun da yaşitlaruni kördum mi olari [32]da hatirlayirum. Olar da yatayur evun ustine yanumda. Pi akluma [33]keltiler mi aklumi kafatan ha boyle nerdeysa çaykuraçaum. Ama [34]vuruyirum piraz ustten pazilari vurur ustten. Ustten vurtun mi piraz [35]külersun biraz boyle işte tergan işe kidersun aklun işe kiter tergan [36].Künleri oyle sarf edup gideyur. Hayat boyle soninda biz da oriya [37]kiteçeuk.

[38]Pi şe da tiyeyim saa tōri ol hiç pi zaman korkma. Yureun [39]tōriysa var ya ne kadar çekersan çek senun sirtun yere kelmez. Bahar [40]aylari çok küzel olur. Her taraf tiktuklerun hepsi oluyur. Topraā ne [41]koyarsan çenabu Allah yüruteyur oni. Küzel oluyur ne bileyim .Zevk [42]tuyayirum o zaman . Şindi çecukler teyiler bana yapma etma anne [43]yaşinuz kaç,piraz keyfunuzi bilun. Ama yok ben şindi buriya çikınce [44]közlerum açuluyi. Sanki oldum onpeş yaşinda. Aslinda yok ama [45]yureuum o zaman rahat eteyur.

[46]Eskiten neşeli keçerdi heyatumuz. Şindi oyle pi şe yok. Herkes [47]evunde. Kimsa evunten tişari çikmaz. Pi yere kitmez. Oyle komşiluk [48]terecesi azaldi. Telefon ,televiziyon çıkti her şey bitti. Tirpan ile [49]kesergân sadeçe kollarun kidup kelecek. Seviyirum heyvanlari .Biz [50]satun alma oyle yoğurt ila beslenmetuk şindiye kada. Yağ olsun yeurt [51]olsun. Kendi bağumuzdan yetişturuyuruk. Köyde da evumuz var ama [52]genelde burayi isteyirum. Ağaçtan ev burasi. Petonarmata çok ağur [53]havasi oluyur yane. Ahh bu tünya yalan tünya kerçeği ebir tünya.

[54]Niye çalmatun oni piraz daha. Ben da keluyurtum oni [55]dinlemeē.Tiyurum şindi çecuklarun popasina. Biz niye turuyuruk [56]tağlarun paşina. Ne kerek var tiye. kenÇikan bu akil senun kafanta [57]olsa var ya hiç yanliş yol yürumesun. Ama o kafa o zaman yok [58].Sevtuğun küzel midur devam. O eve kidup keleceksun o akluna [59]kelmez. Şindi tiyurum saa bu akil o zaman yoktur. Çahilluk teliluk ne [60]tersan te .

[61]Ha bu armut uçyuz- uçyuz elli seneluk armuttur. Kişun çok [62]ruzgar eseyur buriya .Korkayiruk da evun ustine yikilur. Yikma da hiç [63]içimuzden kelmeyur. Eskilerun hatirasitur. Ama kişun çok korkayiruk [64]ontan. Ruzgar tevirur evun ustine oni tiye. Her köyun yoli beton olti [65]taa kavuşti. Bizum yol taha yariya kadar ançak kelti. Oni da belediye [66]başkanumuz yapsaydi eyi olurti. İnşalah oni da köruruk. Biz şansliyuk [67]burdayuk yane

.Ben buriya başka yere da kitemem. Kitmem da [68].Buranun havasuni nefesuni hiç pi yere bulamam. Elumuz ayağumuz [69]ne zaman turur o zaman işi bitireçeuk.

[70]Sonimuz elumdur. Fenalua da hiç elum auzum kitmez tilum. Ha [71]boyle pilduumi tilde terum ama yureūme hiç pi şe yok. Peş parmağum [72]peş tane çecuklerum hiç pirine ayrim etemem. Her kün ararler. Bir kün [73]biri keçurmez. Tünyade aramamasuzluk yapmaz bana. Oyle ararler [74]peni. Ama pazi analar terler çecuklarum pir aydan aya da aramazler [75]beni .Benum tuhafuma Kiter ya. Çecuklarun aydan aya arayacak [76]seni. Paştan fitturum ben olsam.

[77]P**å**pamun evi karşitadur. Orda pi tere var aramuzda. atmiş yil olti [78]buriya keleli evleneli. Çecuklarun popasiyla. Ağabeyim da vefat [79]etti. Anam popam da ontan tokuz sene once eltiler. eltum mi da olarun [80]yanlaruna yataçaum vesiyetum da oyletur çecuklaruma ,popalarina [81]da. Ketureçeksan kötur peni olarun yanlarina. Kemeçeksunuz peni. [82]Vesiyetum oyle. Olar istemeyurler çecuklarun burda uş tane [83]çecuklarun var. Terum olar melekturler. Olar ben küleyisam beni kelur [84]bulurler. Oyle oyle hesap edup kiteyirum. Bakalum ne yaparler. Eger [85]tetuumi yapmasaler ha boyle kapilardan yȯkari tutaçaum. Evten [86]çikaraçaum olari. Küleruk ey kiti Mert çan olacak bu künleri köreçeuk [87].Boyle hekaye yapayiruk olari ama hekaye işi teil hepimuz eleçeuk.

3. Metin

Konuşan Kişi: Fatma Karaaslan

Yaş: 92

Derleme Yeri: Pınarbaşı

Eğitim Durumu : Yok

Konu: Anılar,Eski Yaşantılar,Köy Hayatı

[1]Eskilerten ne anlataçaum. Eskiler boyle künler pilmeztuk. Pi şe [2]pilmeztuk.Şinti ne ahir var, ne tarla var, ne orman var ne pi şe var. E [3]hazir ketururler yeruk içeruk. Eskiten neler çektuk neler neler. Pen pi şe [4]çekmetum. Ya rebbi saa şükur ama. Pen Horlandayayidum. Hiç Pi şe [5]körmetum ama. Çok Komşilarum ilan da çok tatli yavrim keltum [6]keçtum. Ne pi

çekişmeumuz varidi. Çecuklerumuz de oyle tatli tatli [7]keçunup kiter. Piz da oyle tatli keçunurtuk.

[8]Yaşamaum. Şinti yaşamaum eyi. Ohoo Küzel, küzel. Kaynanalar [9]ne yapsun. Fakurluk variti. Kelinleri piraz haşlartiler. Yakartiler olari [10]işte. Oni yapmatunuz, Puni yapayidunuz, Oni Yapaçaksunuz, Puni [11]edeçeksunuz. Kelinler da anlarsun. Halsuzluk pi şeler variti. Yapmazti [12]etemezti. Kaynanalar variti. Hiç oni tinlemezti. Penum pi kaynanam [13]variti. Allah rahmet eylesun. Ne eyiyidi ne eyiyidi.

[14]Kaynanam çok kaynanamdan çok raziyum. Nişanlandum, başka [15]yere nişanlandum. Popam kitti. Nişan olduu. Kitti pakti. Kahvede [16]komar oynayur. Komar oynayur o uşak. Ey kiti. Kelti tedi anama [17]. Vermeyeçeum oni. Etma yapma teyur anam. Şintiye kada nerteydun [18]niçun vertun tedi. Tört ay nişanlari purda turuyur. Pu kada [19]nişanlar, ipeklileri, altunlar yıın içi. Surmene olarun ama. Otururdi [20]komar oynamaā. Kirdi içeri popam. Pir pakti ha boyle popamdur.

[21]Kene pakti oyuna. Vermeçeum oni. Oyle boyle. Olar verursun [22]vermesun. Oniki tane at keltiler tayandiler kapimuza. Sormaktan. Biz [23]senten ne kahve isteruk, ne çay isteruk. Kelunumuzi isteruk. Kelti popam [24]çamete iti kelti. Kelti altunlari maltunlari hep pohçalari atti olarun [25]onlerune. Size vereçek kiz teilum. Haman kitti Çaykara'ya. Tontiler [26]peşine. Ontan sora pi şe yok. Pen da istemedum kitmek. E neysa ontan [27]sora, pu emiçemun ōli çok serbeş iti. Popam elti, popam eluyurti.

[28]Çok severti peni, çok nazli saklarti peni. Ha boyle da kuçauma [29]yatayurti popam. Yatayir kuçauma. Ha boyle tonti pakti. E [30]Fatula. Fatuladur ismum. E Fatula vermetuum yere seni kidersan, aylar [31]nasil kesilur pirleşur. Nikahlar oyle paşuna kesilsun ,pirleşsun. Eger [32]oriya kidersan. Haman tuttum auzuni. Popa sen peni vermetun da pen [33]kiter miyum oriya. Niye oyle yaparsun. Pen eliyirum ama arumdan [34]eliyirum.

[35]Popam elti. Ha emiçemun ōli çok serbeş çok. Tedi Şukri pen [36]eliyirum tedi. Ama Fatulam nereyi seversa oni oriya [37]yerleştereçeksun. Ayni evladun nasildur da rahat eder oyle. Onin da [38]variti kayni. İşte peni verti ona. Nişanlati peni. Çok da pelaliytum [39]kizum. Çok da pi şe teilidum ama. Çok pelaliydum. Koyten alup [40]çikamaztiler peni. Hep tufeklerinan. Ha boyle pirpirlerini [41]vuraçakler. Çok da pelaliytum. Penum içun tovişurtiler. herălda pi şe [42]itum da hepisi kıruluyirti.

[43]Pi şe da teilidum. Pen hiç pi yere çıkmam. Halam var tufei verti [44]emiçemun ōlinun eline. Puni kollayaçaksun. Ha bu etraflara kimseyi [45]kopelleri yanaşturmayaçaksun. Pen da çook tatli ha boyle çamaşur [46]yapartum. Tedi e Fatula. Pen seni tufeilan peklerum ha bu kaban [47]ustine. Ha pulari entur tereye da yıka olari. Neyse entum tereye [48]pekleyur peni. Ontan sora. Paktum ha bu penum atamum. Alti [49]apulalarini. Funduklari variti oriya apulalarinun.

[50]Tedi apula kitu keleyim tedi. Peki puni korkuttiler da zorla bana [51]veruyurler oni. Sen tedi puni kitu konişaçaksun. Pen da keleyim tedi [52]funfuu teşururuk. Neysa kelti o da kelti pen da çamaşuri [53]yeykatum, koytum sepetume kalkayirum. Pir paktum ordan koşa koşa [54]keluyur. Tanidum oni. Pen altum funfukluktan yokari. Unutum orda o [55]nişan yuzuumi. O nişan yuzui. Karilar istemetiler elumden [56]çikarmak. Pok istersunuz tedi, az rezilluk ettunuz olara.

[57]Pu kadar milet keturdunuz kapilarina da. Çikarma oni tedi pi [58]komşi kari tedi. Fuşki ver olara. E kalti işte elume o küzel [59]yüzuk. Tokmak variti. Tokmailan vururdum keyisileri yeykartum. Oni [60]çikartum da koydum taşun ustine o yuzuumi kotum. Ezilmesun. Pi [61]keren paktum o yantan keluyur. Haman kirtum sepetum hazir [62]iti. Haman kirtum sepetume. O kelti keçti penum elbiselerumi [63]yeykatuum yere oriya oturdi. Ayaklarini ey kiti rahmetli ayaklarini [64]çekti ust ustina da alti o yuzuumi. Orta da pi çigara çekti. Pen paktum [65]yuzuk elumde teil. Air da yuzuk air.

[66]Tedi:

[67]Su akar oluk oluk

[68]Çekerlar toluk toluk

[69]Pen da oturdum pir kafulun arkasina anlatum pu yuzui [70]alaçak.

Tedi pi daha

[71]Su akar oluk oluk

[72]Çekerler toluk toluk.

[73]Yuzuuni pulana

[74]Ne vurursun muzdeluk

[75]Pen da tedum ona:

[76]Su akar oluk oluk

[77]Çekerler toluk toluk

[78]Yuzuumi pulana

[79]Kentum ona muzdeluk

[80]Etma yarum tuyarlar

[81]Çan tatlidur kiyarlar

[82]Hem seni hem e peni

[83]Pir zindana koyarlar

[84]Arzi netur mim netur

[85]Al çanami minnetum.

[86]İkimiz pir zindana

[87]Zintan pize çenettur.

[88]Altum yokuş yukari osira tedum:

[89]Köç misun kervan misun

[90]Tertume terman misun

[91]O da tedi :

[92]Köç penum kervan penum

[93]Terdune terman penum

[94]Vermişum kararini

[95]Hayde yarum kitelum.

[96]Ayriltuk. Kitmetuk. O şinti o yuzui. Kitti verti kardaşina. Olar da [97]funduk teşuruyirler. Apla tedi boyle boyle işler ettuk tedi. Kit tedi pu [98]yuzuui ver tedi kardaşina. Ben da tedum kiteceksam kiterum [99]ama. Kardaşi da pu yuzui köndersun yerine. O da işte kelti işte tedi o [100]yuzui vereçeksun. Al oni tedum ne yapaçaksun oni. Köntereçeuk [101]yerine , kiteçek yerine. Osun tedum. Osun neysa altiler yuzui [102]köntertiler o uşaā köntertiler o eve. Nasil iti.

[103]Köç misun kervan misun

[104]Tertume terman misun

[105]Köç da kervan da penum

[106]Tertune terman penum

[107]Vermişum kararini

[108]Hayde yarum kitelum.

4. Metin

Konuşan Kişi : Miyase Dağkuş

Yaş : 87

Eğitim Durumu : Okur yazar

Derleme Yeri: Küçükdoğanlı

Konu : Köy yaşantısı,Anılar

[1]Eskiler taha eyiydi. Peyuk popamun 1000 baş keçisi varidi. [2]Solkari yaylasi teruk oriya kiderduk. Payburt yolinun ustidur. Uç kún [3]yürurduk. Köye köneş var ama biz yaylada uşiyiruk. Ustumuze alurduk [4]kat kat yorganlar. Ama yayla havasi taha pi [5]paşkadur. Boalmasun. Heyvanlarumuz da rahat eterdi. Keven Mustafa [6]teyidiler peyuk popama. Sert atam idi. Keven pitkidur, tiken.

[7]Sulalemuz da zenkin idi. Eskiten kimun çok mali, yai, suti [8],peyniri varisa o zenkin idi. Köyte turuyukan keceleri kule [9]yaparduk. Keceleri heyvanlar kelu almasun misirleri teyu.Tomuz, kurt [10]ne arayisan varti. Nobet ila peklerduk. Uşaklar, kizlar hep bile [11]oynarduk. Horom eterduk. Sallama, atlama, temirağa, siksara, duzsara. O [12]katar muhappetli idi.

[13]Pi kún kiteyirum. Köneşaradan aşaı sirtuma elli yuz kilo [14]yuk. Surmeneye ineçeum da olari sataçaum. Entum [15]Surmeneye. Küçuum taha. Peki da ontört yaşinayim. Uşaklar takildi [16]peşumuze alu kiteçekler pizi. Tedum hau yoltan kaçacaksak kaçalum [17]kopeller peşumuzden ayrilmayi. Heypemde variti piçak. Çikardum [18]oni. Tedum, E fuşki kokinalar. ola peşume tolaniyisunuz. Yersunuz [19]piçak yarasi sora temayun holalilar teşti pizi. Oyle tedum ama nasi [20]korktum. Piraktiler peşumi sora.

[21]Pi kün popam tedi seni evereçeum emiçenun oolinan. Mallar [22]polinmesun kalsun içeri. Emiçem da keldi tedi baa. Şu kata altun [23]yapaçaum, boyle rahat eteçeksun. Sora pi şe yok temam tedum. Yok [24]tesaydum vermeyeçeklerti. Zorlamatiler penum da havesluum variti [25]oa. Evlentum onpeş yaşinaydum. Çecuk akli ne pilursun evliluk netur [26]neluk yapaçaum. Hemi da yine pizum kevenlerden pirini [27]altum. Atamum kemiçiluk eteyurdi. İstanpollara, Antalyaya yaşadum [28]çok zamanum da keçti.

[29]Kalantar kecesi yaparduk eskiten. Rumi yılpaşi otur. Koyun posti [30]keyertiler, yuzlerini manusa yapartiler, yane is surertiler. Kafalarina da [31]pos yapartiler paşluk kibin. Ellerunde hemençeler, Tüm köyi [32]kezertiler. Paçalartan aşaā salartiler hemençeyi. İt kipin

[33]afkururtiler. Evtekiler tolduraçak paşka çare yok. İçine koyarsun [34]Misir, çeviz, elma, armut ne varisa evine oni koyarsun. Pazi evtekiler [35]oyin eterdiler kesertiler ipini hemenÇenun .

[36]Olar kesmeten yokari çekeçeksun yoisa aluler [37]hemenÇeyi. Kaval ile horom etertiler evlere kirtuklerunde. Kelin olurti [38]yanlarina. Ama kelin atamdur. Kari kibin keydurmişler oni. yanlarina [39]var sakulçi koruyur olari. Evtekiler sarilmak isterdi. Yaralartiler [40]sarilmaya kalkarsan kelini. Piçaklen korkutuyidiler. Kelin horom eteyi [41]evtekiler pakayi. Verutiler para zenkinsa. Pi da Turkisi variti :

[42]Keçe keldum kapinuza

[43]Selam vertum yapinuza

[44]Selamumi almasanuz

[45]Taha kelmem kapinuza

[46]Kalantar kecesi

[47]Tevlet paçasi

[48]Tolturun tasi

[49]Olmayun asi

[50]Kalantaris kulantaris

[51]Altina erkek uşak

[52]Ustine tişi puzak

[53]Ver Allah ver tolsun köşe puçak

[54]Poyle turki da sóylertuk. Ey kiti eski künler.KonŞiluk variti [55],ekrapaluk variti.En eyisi eski künler idi. Fukaraluk da çoo idi. Piz kene [56]zenkin iduk millet aşluktan kırıluyurdi. Misir somauni yertiler. Ne [57]yapsunler. Yemeklerumuz da variti. kerçi şinti istām yok. Kavut [58]eterduk tatli kibin. Kavurursun oni ortasina yağ tokersun, pekmez [59]tokersun yersun. Şinti hiç yapmayiruk. Ekmek yaparduk içine [60]koyartuk sōan, pirasa ne bulursan ot. Mirotozim terduk. Hapsili [61]yaparsan ona da hapşozim tersun.

[62]Minçiten tiroklosti yaparsun, pezirganaşi yaparsun. Lahanatan [63]ğuliya yaparduk. Saluttan turşi yaparum. Patic fasulidan da turşi olur [64]kavururuk oni. Sapah akşam haçan kitersun pi eve peşkonun ustine [65]turur turşi kavurmasi. Yerelmasi şinti patatis teyiruk oa haşlarsun [66]minçilan yersun. Küumi korsun kuzinaya. Kaynar yaparuk yemek [67]onilan.

[68]Pizum iki evumuz variti. Kazanlarlan yemekleri yaparduk. Pilaf [69]da yaparduk. Makarina yaparduk. Şinti kelinler yapayur pen da [70]yeyirum. Sirtuma misileri alur kitertum çerekutala [71]teurmenina.Yapaçaksun oni un.Eskiten bōda unindan kolos [72]yaparduk. Saçlarta pişerti. Yai da sureçeksun ustine. Çirihta eteyim size [73]yeruk. Şekere pana pana yeyeçeksun. Yanina ta çay koyaçaum.

[74]Peentun mi. Kerçi anan da yapar oni .Kelmiştun [75]kuçuiken. Tuunler uŞ kün surerti .Perşempe koveyun evine, cumaa [76]kelin evine çumaortesi da hep bile olurti. Kelinluk şintiki kibin [77]teildi. Fistan keyertiler, pellerina da lahori kuşak ustine peştamal [78].Kene kafalarina peştamallen paşluk takartiler. Ayaa çaruşa [79]keyertiler. Çeraplar orme yun olurti. Altun kertana mecit altuni. Pilezuk [80], yuzuk.Sora vay peni soylertuk. Nasiyti :

[81]E vay peni vay pana

[82]E vay peni vay pana

[83]Küul oltum yana yana

[84]Küul oltum yana yana

[85]Anter kalasun felek

[86]Anter kalasun felek

[87]Pir küun küulmetun pana

[88]Pir küun küulmetun pana

[89]Horom eterkian çomperlerlan yuzumuzi kapaturduk da oyle [90]horom eterduk. Uşaklar kolimuza kireçekler piz oyin eteyuruk olara [91].Almayiruk olari. Kavalçi ha pu köorumumun kartaşidur. Emiçemun [92]ooli. Oyin eterduk alurduk halkanun içine. Sıharduk oni. Taha [93]kımıltamazti. Ey kiti o oynamaklarun küunahlarini nasi [94]vereçeuk. Köoya Küunah olmasun tiye orteyiruk yuzumuzi. Sanki [95]uşaklar köormezten köonah yazulmayi.

[96]Alti tane uşak ettum. Pazilari elti. Kalanlar yaşati. İstanpola [97]apartumanumuz varti. Havalar soutimi kiteruk. Samsona da kiteruk. Pu [98]sene puz etti ortaluk. Evlerun çatisini alti yel. Külfetum [99]çok. Uşakler,kelinler, torunler. Allaha şükur hepisi eyiturler. Ne [100]yaptum ya küunte 2 tenim çayir kestum. Tepelerten mehleye [101]teşirtum. Moammi da Allah rahmet eylesun peni pi küun [102]pirakmati. Ne pi köti soz. Ne pi şe. Çalişti kurpetlerte pakti pizi.

[103]Ha pu mohtarumuz samsonta idum. Hep yollari keçurti pizum [104]yerlerten. Yerler hep kitti. Nasi keçurursun yane piraz da keçur [105]başkasinun tarlasindan. Çecuğumun piri kitti ormana toktorlara [106]keturdum da anlamadiler. Araduk araduk pulamaduk. Her tarafa [107]bakayuruk ama yok hiç pi yana. On küun sora keldi. Telilendi. Tedi [108]peri kizlari kördum beni yediru içurtiler. Yok evlendum.tüun ettiler [109]baa. Yemekler küzeldi. Porek açtiler. Tolma sartiler.Ayran [110]işurtiler. Oyle tedi.

[111]Zaman keçti aratan toktorlar ilaç verti. İşurduk ilaçlari ama keçe [112]olti pi küun uyantum. Pat tiye ses kelti. Meker çamdan atti kentuni [113]aşaa. İraa paurtum çaurtum. Nafile ebirsoy taha eyiyti. Pakardum [114]yeturur iŞururdum.Analuk oyle pi şedur. Çecuklerina pahmak hızmet [115]kibin kelmeyur insana. KeŞti aylar keşti küunler keŞti da yureūme [116]turuyur açisi. Muammi eleli onpeş sene olti. O varikan uşaklara sahap [117]çıkayurti. Popalarina tuşkun idiler. Haçan kemiten keluyurti haman [118]ustine atlayurtiler.

[119]Ayaklarum da tutmayur eskisi kibin. Yurume yuruyirum ama [120]eker araba yoisa köye çıkarkan zorlanuyurum. Samsona kiterum [121]tururum. Tuz ayaktur orasi. Hep pizum

insanumuz orayatur. Keltiler [122]eskiten issiz poş oralar. Haçan aştuk da rahatladuk. Aaçlari kestuk [123]patakluklari kuruttuk. Ormaniye iti hep aştuk. Kene köoneşeradan [124]variti surmeneli teyurik olara pizten once keltiler samsona ama [125]patakluk tiye yokarilari aştiler. Pize ofli teyurler. Pizum Peşköy ekiten [126]of idi.

[127]Sora nahiye olti köoneşara oriye balatiler pizi. Çok eskiten pen [128]köormetum. Ortan kalti pize ofli teyurler. Siz da mi ortansunuz. [129]Haçan enertuk surmeneye keçeçehsun köonerşeratan. Pakartiler pize [130]da terdiler oflilar keluyur. Okşoho tiye köy vartur pizum karşumuza . [131]O köyi balatiler katahora Çaykara olti şinti orasi isumler hep teuşti. [132]Paktiler yollar pozuk tahlardan aşaçakler da oyle eneçekler [133]çaykaraya tediler keri balayalum nahiyeye da surmeneye baali osun. [134]Yol vartur surmeneye taha rehattur. Tahlardan yakintur ama normal [135]yurume yola uzaktur. Tahlartan aşmak her vakut eyi olmayur.

[136]Eskiten puraya sel olmişti. O vakut kittiler insanlarumuz [137]muhaçir. Maşkaya kittiler . Pizum da ekrapalarumuz kitti. Halam [138]variti o kitti. Kuştul köyune . Maşkada. urumlar variti oriya eskiten. [139]Urumlar kitti evleri kalti. Hökumet da tedi sizi kötereçeuk maşkaya. [140]Ya kitersunuz paşka yere samsona ya kitersunuz maşkaya. ha pu [141]pizum köylerten çok kitti muhaçir.Muhaçir kiten kariblanur. [142]Maşkalilar da sahaplanti köyleri haçan urumlar kitti. Pizum [143]insanumuz da kelti pakti tevlet verti pize purayi tedi. Maşkalilar tedi [144]pizumdur. Verursan parasini alursun .

[145]Millet tevletun yeruni kene alti satun maşkalilartan. Halamun [146]koçasi hasan tayi elti . Halam alti çecuklerini . Kelti pizum oriya [147].Evumuz variti iki emiçem olarun külfeti hep bile kaluyurtuk. Olar [148]da kelti . Hep arkataş kibin beyuduk. Emiçem penum atamun [149]popasitur. O çok evlenti .İlk karisi elti Peyuk uşai var ontan kene [150]emiçemun uşai. Sora alti emiçesunun kizini. Emiçesunun kizisun ya. [151]Ontan sora tedi kene evleneçeum pen yoidum o vakut. Eskiten olti . [152]Kene evlenti abokamlartan evlenti. Penum atamun anasitur. Sora tedi [153]kene evleneçeum. Alti kene pirini. Onun tişina oyle çok evluluk yok. [154]Eskiten evlenti. Osmanli zamani . Penum Popamun popasi Keven [155]teyuritler. O kelti Pu tepeye .Popasi tier uşaklarina verti küuzel yeri [156]peyuk popama verti pu tai. Küzeltur ama çok yuksek purasi. Tedi [157]pana vertun pu taalari. Pen da pundan sora tağun kuşiyum tedi. Oyle [158]olti soyatumuz daakuş. Kene var emiçelerum olarun ki oteki te iletur. [159]Poyle neler olti keçmiş künler.

[160]Toprak kayarti purta aşaa piz da oni korduk kofilara arkamuza [161]kaş kere enertuk çikartuk. Pilsak şintiki kibin yaşayaçauk [162]yapmazduk. Tarla yapaçaksun toprak kati aşaa. Hep eziyet. Kihan [163]eter pellertuk. Oyle makine yok. Elilan eterduk. Tuşu yuvarlanursun [164]aşaa tereye enersun. Korkmayurtuk. Alişmiştuk ayaklarumuz da [165]tonmeyurti temek ki. Urus moharepesi olmiş puraya eskiten hau [166]yokarta souksutan sultanmuratta olmiş moharepe. Popam anlaturti. [167]E patsim patsi teruk kizlara puriye.

[168]Epatsim urus tayanti ha puriya da butun insanlarumuz olarlen [169]touşti. Penum peyuk popam da kitti touşti . Urusla Osmanli [170]anlamaşamati Urus kelti kemilerten işkal eteçek purayi . Pizumkiler [171]kitti olarlan savaşti tediler yemek yeturu işirelum olari ki ne [172]yapaçakler oorenelum. Koniştiler olarlan yemekler mohappetler. [173]órentiler souksutan aşaa hep uçuraçakler pizi. Pompalarlen. [174]Pizumkiler oorenti kitti herkeze tediler boyle boyle urus tayandi [175]uçuraçakler pizi. Millet ayaklanti.

[176]Elune tufei alan koşti yaylalara tediler memleket kiteyur . [177]Toiştiler orta uruslari yentiler urus alamati purayi. Pizum askerler [178]köylere kirişleri kapatti. Alti tırapezoni ama puriye tayanti alamati. [179]Ebirsoy purayi da alsayti. Millet kırulurti . Pizumkilerte kafa var. [180]Orentiler tillerini anlaştiler . Kurtartiler pizi. Ey kiti Allah rahmet [181]eylesun . Popama anlaturti ontan oorentum eskileri. Millet hep kitti [182]patuma çalişmaya. Urusya orasi para var . Pasta porek Çorek ne [183]varisa oorentiler yapmasini. Zenkin oltiler. evler yaptiler.

[184]Sora sinorlar kapanti millet tonti keriye köye. Kelenlere tediler [185]urusyatan keltunuz. Kittiler köyten çalişmaya keltiler urusyatan [186]keltunuz olti. Malini mulkuni piraktiler oriya eski köye tontiler. [187]Penum anamun kız kartaşi variti kalti oriye tonemeti.İrfana tedi kör [188]mehmet pizum evumuz varti oriye. Tarif etti yolini pulti. Ev turuyur [189]orta. Kelemeti teyzem keri köyüne mezari da oriya turuyur. Taha [190]körmeti anam kartaşini. Yasakti sinorlar kapali nere kiteçeksun.

[191]Evlerun alti ahir olur. Mallari koyarsun oriya pakarsun. [192]Ustinde oturusun siçak olur yokarisi. Mallar aşaatadur ya. Çatiya da [193]koyartuk hartoma. Keremit yok. Hartoma koyartiler. Aşhana olurti [194]yemek yapulurti ha pu eski eve var beyuk aşhana oçak da var. [195]Kremule asarsun yemei peyuk zinçir. Pişer ontan sora altuna koyaruk [196]otuni. Aşhana oyletur. Mutvak kibin. Kapinun oine oluyur hayat. [197]Oturusun misavur keluyur oturaçak. Kenefler de tişari olurti [198]tahtadan .

[199]Haçan kelur işemeun keçe nasi kiteçeksun. Ormanun tibine. [200]Elunde lampa kaz lampasi lukus. Oyle kartaşumi kaltururtum da oyle [201]kiterdum. Aba terdi kene peni kalturuyusun. Ya pirak peni uykum [202]var hastayim sapahtan tarlaya kiteçeum. Kene da kalturu [203]ketururdum. Kış kelti mi karakoncilolar çikar. kelur atuni baurur. [204]Korkuma tek kitmeztum. Yane karakonçilo poyle çanavar hayvan teil [205]insan teil. İnsan kibin konuşuyur.

[206]Saa baurur ayni ananun popanun kartaşunun sesi kibin . Ya kel [207]penilan purtayim ter. Kitersan onilan iraa taha pulamazler seni [208].Henife variti konşiluk etmişum onilan o anlatti. Tedi keçe unuttum [209]pismilsuz kirtum kenefe. Çikaçaum ama ormantan bauriyi bana [210]karakocilo. Henife nereyesun kel piz kirtuk ormana tiye. İraa henife [211]tonti pakti kartaşinun sesi. Tedi niye kirtunuz oriya. Tedi [212]karakoncilo piraz funtuk teşirelum sapahtan uyuruk . Tedi henife pu [213]karakonçilotur. Keçe yarisi ormana kitmez evtekiler .

[214]Haman tua okuti koşti eve. Pakti kartaşi uyuyur toşekte. Yane [215]henife kitsayti o keçe taha pulamaztiler. Çecukleri taha sever [216]karakonçilo. Kapunun oine yemek koyartuk karakonçilo oramasun [217]teyine . Eski hekayeler oyletur. Paşka da var mayisa var cazidur. Cazi [218]mayisa yayuk sallar çecukleri yer. Ormanta turur. Keçeleri çikar [219]supurkelan kezer . Kocasi da vartur. He. Pazi karilar mayisatur. [220]Terlerti eskiten kimsa anlamasun peni temek içun evlenur çecuk [221]yapartiler .

5. Metin

Konuşan Kişi: Meryem Yılmaz

Yaş : 74

Eğitim Durumu : İlkokul Mezunu

Derleme Yeri : Yılmazlar Mahallesi

Konu : Anılar , Günlük yaşam , Türküler

[1]Hoş keltun sefa keltun. Eskileri ne arayisun. Çok zahmet , eziyet [2]variti ama mertluk da variti. Meciler yapartuk. Pi yere meci var haman [3]bărabar kiterduk mehlenun kızlari. Yartum variti şintiki kibin [4]teilti.Yaşli pi mamika variti piraz misir ekerti onun misirina meciye [5]kiterduk. Funtuuni toplarduk.Ekersa yemei yok yemek pişuru [6]verurduk.Şinti

issizlendi puralar. Elsa kimsa elti mi kalti mi anlamaz. [7]İssizlendi köyler. Şehure kiteyurdi milletumuz.

[8]Puriya çalişmak para vermez saa. Ontan kittiler. Popa evleri [9]kilitli kaldi nahtarlari paslandi. Ey kiti uşaum. Ha pu kapilara [10]pakayirum da aalayurum. Ne kelenum var ne kitenum. Uşakler [11]istanbola turuyur. Kizlarum ankaraya var porsaya var . Yaz keltū [12]zaman keluyurler. O da on peş küun. Torunlarumi ezleyirum. Ana ya [13]pirak köyleri sen köyun pekçisi misun da turuyursun oriye teyiler. Nasi [14]piraku kiteçeum. Tōtum peyudum. Ha bu çayirlara ormanlara keçti [15]senelerum.

[16]Çecuklerumi ha pu toprailan peyuttum. Nasi piraku [17]kiteyim. Oyle tetūmde kizayiler. Ama ne yapayim . Pen köyi [18]seveyirum. Evte su porisi var ama pen kúkumlan suya kiterum. Kiş [19]olti mi ança açarum muslui. Haçan april ayi kelur. Ben kiterum suya. [20]Şifatur. Allah akutuyur sulari. Niçun faydelenelum teyi. Allahtan [21]paşka fayde veren var mi yok. Arkataşum var hau o yanki eve onilan [22]kitu kelurum. Namazuni kilarum. Sapahtan hoça okur ezani kalkarum [23].Yatsidan sora da kilarum nemazumi yatarum. fakurluk

[24]Ustine köoneş tōmaz insanun . İşun ras kitsun isteyisan [25]kalkarsun ezanlen. Çayi severum Çecukler aluyur çarşidan patman [26]patman ben da içeyurum. Hapsiyi da severum . Oni da tuzlaruk çanum [27]istedi mi yerum. Kapiya çiktum mi tunya penumdur. Heyat boyle [28]geçer. oo millet yurume yuruyemeyur beni yururum. Misir ekmei [29]lahana turşi pulari yersan tinŞluk kelur sana. Evun altina piraz misir [30]var olari pekluyurum. Olsunler asaçaum kurutup euteçeum [31]teirmene. Çamenun oria teirmen var. Körtunuz mi Mezira çamesi var.

[32]He o çame allah tarafindan tirekleri tikilti. Ustalar koytiler [33]tirekleri peş yuz sene once akşam olti tediler yarin tevam eteruk [34]sapahtan keltiler ki tirekler tikildi. Mobarek yertur orasi. Tua etenun [35]tualari keri tónmez. Teirmene euturum un eterum. Sora ontan [36]yaparsun misir ekmei.Sepzelerden da suuli yaparuk ayni koytun [37]içune et oyle tadi var. Yermasi patatis koyarsun tomatis koyarsun piper [38]koyarsun patliçan koyarsun olur suuli. Çayi kaynattum piraz da [39]funduk var akşamtan kırmiştum.

[40]Yokarisi tepeler kahvatuzidur. Kahvatuzu hanlari var. Karşiya [41]Okşohonun arkasina körnek parma var. Manahoz teresi taha o kata [42]akmayur. Eskiten sesi kelurti şinti tuyulmayur. Aca kulaklarum mi [43]eşitmeyur. Köyumuz küzeltur peyuktur. Eskiten nahiyeydi da şinti [44]peşköy mehlesi teyurler. Var peş tane köy.Pizum yilmazlar mezire [45]teruk . Okşoho

,arhancelo ,aspalo kalis,petritan bolar peşköytur [46]işte.Kalabaluk köyler iti. Pizum mehlemuzun okumuşi çoktur.

[47]Adnan kahveçi, Recep yaziçiooli olar hep pu köytendur. Allah [48]rahmet eylesun .Köpripaşini kaza yaptiler. Onceten nahiyeydi. Kaza [49]olti. Purasi nahiye olti sora. Sel olti puriya toksan sekizte. [50]Ekrabalarumuzu sel alti. Millet köç etti. Penum uşaklarum da o zaman [51]tediler ana piz kiteçeuk puriye taha turulmaz. Alu ketureçeklerti peni. [52]Kittum piraz İstanbola turtum. Esenlere. Keri töndum sora. Pilmedūm [53]yerler çok insanumuz var ama. Hep peton ne çayir ne aaç ne ot pi şe [54]yok. Ne eteçeum oriye. Purta atamun emri uzanur. Zaman keçer [55]Anlarsun nasidur zaman.

[56]Haçan sel olti entuk mezirealtina. Çekeyurtiler televizona pizi [57].Tediler ortaki atamlar nereyi iştersunuz. Orta pi kari tedi imrozi [58]işteruk. Pen da tedum imrozi işteruk. Sora aratiler ekrabalar tediler sizi [59]körduk televizona. İraa Penum ne işum var televizona. Sora [60]vazkeçtiler heralda taha kaltuk yerumuze. Çecuklarum [61]kuçuudi. Tediler ana herkezun anasi aluyur olara şekerli tutuk. Sen [62]pize niye almayursun. Yetim peyuttum olari. Para nereten pulaçaksun.

[63]Ekersun yersun. Sutun peynurun olur surmeneye kitup satarsun [64].O zaman para olur oni da ekmetuun şeyi alursun. Aaalati ufak uşaum [65].Tedi sen nasi anasun herkeşun anasi aluyur. Sen almayursun. Çecuk [66]akli ne pilsun anamun parasi var midur. Oyle o aalati pen aalatum . [67]Maışum yooudi o zaman. Şinti hep şeker taşirum çantama haçan pi [68]yere çecuk kórurum verurum oa. Fakurluk tiz poyi keyisi keyeyirdun [69]yirtulurti. Ne yapaçasun atamasun keyisidur. Fakursam oyle gezeçek [70]halum yok. Yama yapardum oni. Çecuklerume da terdum pis keyisi [71]kiymayun da yamali keyun.

[72]Pis keyisi ayuptur yamali teildur ayip. Enerdum surmeneye da [73]sut peynir yaa sataçaum. Millet uçuz satardi erkenten tonerdi köye. [74]Pen da çecuklerume ekmek keçtureçeum nasi uçuz satayim. Satartum [75]fiyati ne isa ontan. Sali küni olur surmene pazari. KenŞluume [76]küzelidum.Oyle terdiler. Meyrem ne küzel [77]kizdur. Peçerikludur. Popam vermeti peni sevdūme tedi Ahmet bana [78]kel kaçurayim seni. Eskiten motaydi kaŞmak. Vermeyisaler seni [79]kaçarsun.Veruyisaler evlenursun. Popam uzulur anam tuşunur yok. [80]On alti yaşina kaŞtum. Peki da çok uzaa kaştum yook ayni mehleye [81]kaŞtum.

[82]Sora popam kúkumlen su keturuyurum eve. Kaynanam tedi su [83]ketur. Körtum popami pi pakti pana tedi ey kiti meyrem ne iş ettun [84]pize . Rezil ettun pizi herkeşe. Ama tayanamadi popadur yane [85].Kiziyum ne yapsun . Anani da pen kaçurmiştum.Sen kaçurmişsun tediler. Popasi onilan [86]konişmati tiye aalarti. Uzulurti kelsun ezur tilesun. Tuun etsun saa o [87]zaman afeterum sizi tedi. popam. Sora tedum ahmete once kaynanaya [88]kaynataya konişmak ayipti. Ahmet tedum popam boyle boyle teyur [89].Ne etelum. Sevinti o da kitti ozur tiledi popamdan popam afetti [90]pizi. Tuun ettiler pana kavalli kemençeli yemekler, porekler, tatlilar .

[91]Tuunten sora o hafta keçer kız anasunun popasunun yanina kiter [92]oturmaa. Kittuk anama popama. Popam tedi ora sehluk sen pilmesun [93]da anan pilmeyur mi tayimin kizidur anan. Kız tarafina kitersun ilk [94]istemede kız mi verulur uş keren istersun uşuncide verulur. Sen [95]İstedun vermedum. Vereçeiduk pi haşlati pizi oyle tedi. Kaynanam [96]piraz aksiyti istemedi peni da ontan hiş pi şe temedi. Pakti keltum [97]kelun oltum o zaman pira peni sahaplanti. Körumlerum var tort tane [98]olar hiş işlemeyurler .

[99]Hapire pen oraşiyurum. Çecukleri var kuçuk kayinlarum olari [100]pen yikarum. Sapahtan kaynatam apdes alaçak suyi ısıturum su [101]tokerum. Yemei pen yaparum. Sora hiş pi şe yapmatum [102]olurti. Herifume çatarti Kelun çalişmayur oturuyi hep tiye. Karnuma [103]uşağum var mehmet tarlaya kiterum pellerum. Millet ter gebeymişsun [104]heyirli osun. Gebeymişum ama Oyle künler yaşatum. Çilem variti [105]çekeçektum. Herifum elti. Ayri eve çikmiştuk. Popamlar ooraşti [106]baktiler kaynanam fena pi şedur. Hem da Tayisunun kizidur popamun [107]ha.

[108]Popam yollati peni emiÇemun yanina Samsona. Herifum da [109]pakti kari yok hayat yok kelti alti peni. Ayri ev yapti ha bu evi [110]yapti. Sel taşidi taşlarini da oyle yapti. Ağaçlarini hizarlan [111]kestiler. Evi yapti o sene elti. Kaynanam da oolumi penden ayirtun [112]tedi yartum etmedi. Sora çok pişman olacaidi ama. Zenkintiler. Çok [113]keçmeti popam elti
.Anam elti. Kartaşlarum aabeylerum İstanbola [114]kitti terkan. Kaltum yalauz peş tane çecuk.Uş tane uşak iki tane [115]kiz.Kaynatam kizli kizli yartum eterdi da kaynanam. Allah rahmet [116]eylesun kene da kızarti.

[117]Çecuklerumi okuttum peyuttum Pi tanesi istanbola köç [118]kitmeden selten sora ooretmen olti. Tierleri meslek oorenti. Çaliştiler [119]atam oltiler. Kizlarumi everdum. Kimsa temasun piz paktuk peyúttuk [120]yardum ettuk. Okuttuk.Çaliştum sut sattum mal paktum peynir [121]yaptum. Ha pu künlere çikardum olari. Olar da şinti peni [122]pakayurler.

Könteriyurler. Piri pi şe könterdiysa tieri paşka eksuumi [123]aluyur. Oyle kavga touş olmayur yane. Purda olsaler taha eyi olaçak. [124]Ama ne yapalum çanlari saolsun. Peki da pu kış kiterum yanlarina.

[125]Kitmeyeçeum İstanbollara işum yok tedum ama [126]ezleyirum. Çennet eyaklarunun altinadur ananun. Eskiler poyle [127]keçti.Yeniler kelti emur pitti tukenti. Toprak artuk kel teyur hazirdur [128]yerun. Turkiler mi eskiten soylerduk horomda. Çan temiraa [129]varidi. Künahtur ama soyleyeyum:

[130]Yan temir aa çan temir aa

[131]Pir eyak ustine töon temir aa

[132]Kaleten kaleye şahin uçurdum

[133]Ah ile vah ile emur keçurdum.

[134]Kaleten kalaye taş pen olayim

[135]O kara közlere kaş ben olayim

[136]Kalenun kapusi taş teil tahta

[137]Pehlerum yarumi çikar pu hafta

[138]Kalenun tipine

[139]Ekerler tari

[140]Ekerler piçerler

[141]Eterler kari

[142]Tuman alti taalara

[143]Pen kaldum ovalara

[144]Yiturmişum yarumi

[145]Tuşti mi puralara

[146]Pir tumanli taaum var

[147]Her kün aalamaum var

[148]Pilsam yarum keluyur

[149]On koyun kurbanum var

[150]Yaylanun çumenune

[151]Hiç olur mi ifteri

[152]İfterinun altina

[153]Keçirelum tefteri

[154]Kemi keluyur paştan

[155]Yelkenleri kumaştan

[156]Ne anam var ne popam

[157]Taştan olmişum taştan

6. Metin

Konuşan Kişi : Şazene Kılıç

Yaş: 88

Eğitim Durumu : Okuryazar

Derleme Yeri : Konuklu

Konu : Günlük yaşantı , Cenazeler , Anılar, Gelenekler

[1]Şoyle tiyeyim saa puralara hep var pizum insanlarumuz. Penum [2]yaşima olanlarun hepisi elti. Pakma pen turuyurum. Ahbin taşirduk otun [3]taşirduk. Çayir yuki eterduk. Körnekten yuk eterduk. Sapah [4]kalkartuk. Yemeumuzi pişurtuk. Sora Çikartuk yola. Kitertuk [5]körnē. Orta eterduk odun. Odunlari çayirlari taşirduk köye. Haçan [6]kelurtuk köye pi daha piraz tinlenurduk. Kiterduk kene odun [7]yapmaa. Künde iki tenim eterduk.

[8]Çecuklar sirtumuza eve kimsa yok. Hepisi iş peşine. Pizum da var [9]mallarumuz olarlan peyum uuraşuyur. Çecuklar ufaaidi. Koyunlarum [10]variti. Siğurlarum variti. Keçilerum variti . Pi eve yaa olaçak. Yaa [11]olmati mi o eve pereket olmaz. Yaa atami tinç eter. Pehmez da [12]yeyeçeksun palini sútuni yourtuni yeyçeksun nasi tinç olursun. He [13]komşilarum da variti hiŞ kurbete kitmemişum. Yeni kelenler olar [14]alişmamişler.

[15]Köye kelursunuz bakarsunuz ne var ne yok. Pu yaptuunuzi [16]sortunuz mi paşkalarina da olar da anlatsun. Haçan televizyona [17]körurler külerler peni. He oyle isa temam. Eskiten çenazeler variti. Pi [18]kari atam elti mi oni kötururdiler. Yıkartiler. Pen da karilari [19]yıkartum. Nereye yıkayaçauk. Evun içine poş otada koyarsun tahtanun [20]ustine. Avretuni kapatursun ortiylan oyle yikarsun. Hepten açuk olmasi [21]heramdur. Körmeyeçeksun.

[22]Kelur ahirete sana sorar penum avretumi niçun paktun kördun [23]tiye. Ontan kapatursun .Su hazir eterduk. Ilık eterduk suyi. Taha yeni [24]elti köruyur. Haçan mezara kirer ontan sora tirulur. Sora evun otasina [25]yaturuduk kefenlenurti. Ustine piçak koyartuk. Eve pir keçe eli yataçak [26]oyletur adetumuz. Evune hasret kitersun ekrapalari çeluk çeçui [27]körsun. Sora aalartuk miroloyis eterduk.

[28]Urumca Turkçe ne kelursa aklumuza. Siz da orenmişsunuz [29]urumcayi. Hem ağlartuk hem soylertuk. Kenç eltiysa piri taha çok [30]aalartuk. Arkata pirakti çeluuni çecuuni karisini kocasini tiye. Ey kiti [31]elti Kuleser hala koduk oni tivanun ustine. Elidur turuyur oriya. Sora [32]Pizum memet o zaman kuçuidi. Kelti kirdi Tivanun altina. İraa sıkışti [33]oriya. Çıkamayur kimsa da körmeti Kirduuni. Çıkmak içun [34]tepelenuyur. O sira oli pi yokari pi aşa pi yokari pi aşa ziplayur.

[35]Ey kidi tedii millet. İraa Küleser hala tirildi. Kaşti karilarun [36]hepisi. Eskiten teişuk hekayeler da variti korkartuk. Millet tedi [37]tirildi.Yok çin kirti içune da ontan oynayur. Yok yeruni [38]peenmedi. Sora memet çikti tivanun altindan oyle teduk o oynatuyur kariyi. İlyas tayi variti pizum puriye olmeten once olti hasta toktorlar [39]kesti ayauni. Pen o zaman çecuktum. Ayauna yaptiler mezar. Kömtiler [40]ayauni yane. Onlarun ortan keçeyiruk korkutan pi şe da [41]tiyemeyuruk. Sora ilyas tayi elti. Oni da kömdiler yanina.

[42]Halamun kizlari köya penten beyukturler. Korkutuyurler [43]peni. Aha yokuşun paşina ilyas tayi keluyur. Aha tahta paçak kovalati [44]seni. Aha peşune tuşti. Oyle oyle Korkutan taha keçemedum ufaikan [45]ortan. Ne oraşiyusunuz penilan ne işunuze karişurum ne kervanumi [46]keçururum yane. Kattartiler.Pi kün da ormana kidu keluyurk. Tedi [47]bana asiye abam. Keçeleri piz ormana çikayruk huriyelan. Orada [48]pauruyuruk.

[49]Var pi karazana hala o pizum beyiçimiz olur. Pize beyi [50]yapturuyur. İtlerilan yaşayur. Caziluk eteyuruk tiye. Karazana hala da [51]yaşli ustine keyer kara kara etekleri. Çomberleri da tort peş tane takar [52]oyle kezer. Pen da korkayurum. Çok ooraşurtiler penilan. Paşka boyle [53]teişuk var toli. He çenaze olti mi işte eli evune yemek [54]yapilmaz. Komşilari ekrapalari yapar keturur. Oçak sonmiştur o [55]eve. Ontan Paçasi tutmez.

[56]Eskiten elilerumuzi taputilan kömertuk. Oyle iti. Çakal olur [57]kurtlar our kelur keçe eşer da toprai alur eliyi. Şinti normal [58]kömeyuruk. Kurtlar taha kelmeyur. Oyle kaş kün olaçak yeti kün tua [59]okutursun eve elinun ruhina. Sora kırkini peklersun kene okutursun. [60]Elli ikisi olur kene okutursun. Keçeleri yakarsun lampalari [61]lükusleri. Elinun ruhi kelur evine tiye. Pazi kelur eve farfara terler o [62]elitur. Olti farfara eve keluyur.

[63]Kuko kuşi vartur. Eker oni tuytunsa tok olaçaksun. Ontan [64]sapahlari yeruk oyle çikaruk pahar aylarina. Aş olursan o sene paşina [65]ketuluk kelur hasta olursun. Heyvanlartan mi sorayisun. Hohor var o [66]kuş o kelur evunun oine turusa o evten eli çikaçak temektur.

Yok [67]pizum eve turmati ama. Turtuuni kördum. Esse elti o evun atami. Fuzuli [68]yere temem. Yane kerçek da toori.

[69]Adetumuz göreneumuz olartur. Çecukler tooti mi Ezan okurler [70]kulauna.Sora lohusa kari tek turmaz. Ya anasi turur yanina ya turur [71]kaynanasi abulasi. Piri turaçak yanina. Mayisa kelur da çecui alur [72]kiter.Çecua da pakaçaksun yastuunun altina koyarsun popasunun [73]keyisisini oyle korkar da pi şe etmez oa. Peşuuni okursun. Tualarlan [74]ama kim okuti onemlidur. Sevduun piri okuyaçak. Çecuun huylari oa [75]penzer.

[76]Pekmez yeturusan kariya suti olur. Suti yoisa tanuduun piri sut [77]anasi olur emtirur. Sen penum uşaam kibinsun. Penum sutum azti [78]körumum verti sutunu içurti peyuk uşaauma. Çecuk peyur oni [79]kuntaklarsun.Sararsun poyi uzun kemukleri saalam osun. Oyle [80]kemuklere küç verur. Ne pileyim oyle tertiler piz da yaptuk. Allaha [81]şukur çecuklerum küçli poyli posli. Pira turşi kavurtum yeyun ontan [82]ketureyim size. Emine çayi koy

[83]Çecukler aşlanti. Konuşua tuttiler peni. Ha yok anlaturum. Atam [84]arayirum konuşmā. Maskaraluk eteyuruk ossun uşaum. Ne tedum pen [85].Nasilti. Oyle küç altiler işte. Çecuk laf etsun tiye çapuk konuşsun tiye [86]auzuna kuşi tutarsun.Oyle çapuk konuşur.Yurumesi mi. Oyle da [87]var. Ayauna ipi pālaruk.Sora kesuruk oyle çapuk yuyur. Pi da var [88]teişuk .Tooti çecuk oni tuzlarsun. Tuzilan yikarsun .

[89]Kokmasun. Terletuu zaman kokmasun. Peyuk atam olti mi [90]kokmasun. Oyle işler boyle. Pira yeyelum aşlantuk. Yermasi da ketur [91]emine. E pats kime teyurum. Ha bu pi peni tuymayur. Kulaklari [92]tuymayur. Elli keren tersun ança. Kuiz etersun oyle anlar. Peentun mi [93]anan da yapai mi poyle. Köy yerine poyle yemek yenur. Oyle şehur [94]yemeu olmaz. şehirtekiler eluyur. Havatan pak puria yaşaruk. Tabi [95]allah ömür verursa. O alur o verur. Ama tikkat eteçeksun. Yai [96]yeyeçeksun suti içeçeksun. Yemurta yeyeçeksun.

[97]Oyle oyle peyursun. Seni pakmatiler mi. Kaltun ufak. Erkenten [98]tourti anan.Anlatum. Pizum fatimenun da ooli oyle tooti. Tediler [99]yaşamaz. Allah peyuktur yaşati. Mehendis olti. Senun da odevun [100]olsun. Eyi versunler hoçalarun. İşalla oyle paşkasintan kelmez atama [101]fayde. Hayte kidelum hayde paşkasintan kelmez atama fayde. He [102]funtuum var yirmi oçak funtuum var. Sarti pu sene osuruk [103]peçeu. Nerten kelti anlamadum.

[104]Taalartan kelmez. Sehilten kelti.Peki da uçaklen attiler. Şintiye [105]kata yoodi boyle pi şe şinti nerten keluyur. Fuşki yiyenun peçeu. Ya [106]reppim hiş eyi çikmati funtuk. İçi poş çikayur. Yeruk anlamazuk [107]netur. Tadi yok. He na! yersun anlarsun. Na na! İçi poş. Kişun enerum [108]surmeneye soouktur purasi. Oria da evum var. Turulmayur. Souk yaş [109]kitti. Ehtiyarladuk. KenŞ teilum. Sizun kibin kezemem. Ne pontul [110]keyersunuz ne pi şe. Ayauna çerap key.

[111]Çecuun olmaz sora. Tersun Şazene hala varidi kalise o tedi. Pu [112]köye tootum. Anam okşohotandur. Popam kalislidur. Kaynanam da [113]kene kalislidur. Hiç eziyet körmetum. Paşkalari oyle teyur hemi. Allah [114]yokartadur pen körmedum eziyet. Çecuklerumi da tovmedum. Pazi [115]kizartum silkerdum olari ama tovmedum. Kima sorsan sana oyle [116]ter. Şazene nasi karidur anadur sorarsun oorenursun. Korono zamani [117]olti piz purda tişartayduk. Ama çarşiya çalişurti pakkalun huseyin. O [118]keturdi köye korona pen da oltum. Pi hafta tırapezana yattum.

[119]Korkarum hastaluktan. Tuşmetum taha oyle pi korona [120]variti. Allah tuşurmesun. Közlerum eyi köruyur. Karşi tepede piri [121]haçan kihan yapar kórurum. Puralara variti pi kari neşanliydi [122]eskilerten mi he he. Oyle eskiye neler var. Popam variti rehmetli [123]Puriya variti pi kari o kari popamla neşanli seveyurler pirpirini. Puna [124]tayanamadi. Allah olarun pelasini versun. Ahirete elum [125]yakalarunadur. Yaptiler kariya peyi. Oyle peyi yaptiler. Oyle peyi [126]yaptiler.

[127]Kari hastalanti. Popam da severmiş oni aalamiş uzulmiş [128]ayiruyimişler olari pirbirilan. Moskalarlen ufuruklarlen [129]ayirtiler. Allah hesabini soraçak. Şinti kentileri da hastalanti elti. Allah [130]çenazelerini da pirakmadi. Tırapezana keti hastaluktan yatti. O zaman [131]tirapezana yatmak ketiydi. Sora veba olti pi şe olti netur. Pòlaşan [132]hastaluk. Elisini da vermetiler. Yaktiler.Kemtiler pi yere. Pilmeyurum [133]kitmedum. Elisini da vermetiler yaktiler.

[134]Allah pelalaruni versun işalla. Puralara eskiten oyle karilar [135]variti peyi yaparti moska yaparti milleti dauturdi. Şinti taha yok oyle [136]şeyler. Ufurukçiler variti hoçalar olari sevmezti. Moska yaparti ama [137]ketiluk içun. Olari sevmezti hoçalar. Karilar variti yapturudi peyi [138]moska. Çecuum olmayur. Efentime soyleyim kocam pakmayur. Uşak [139]severum pana pakmaz. Uşak sever paşkasini kari koca ayrilsun ole pis [140]şelerdur. Kizli Kizli yapartiler.

[141]Yok şantarma kelurti arata ama o da devlet ne yapsun pular [142]azmiş. Sapuḫluk peşineler. Küfür eteyurler ama Allah peyuktur. Paşka [143]da var ama ne pileyim. Şinti unuttum çok variti. Poyle purayi kazi [144]neler var eskileren. Kavga touş Kızlar kaçarti. Uşaklar [145]kaçururdi. Tuunler horomlar. Şenluk oyle hem aci hemi tatlidur. Nere [146]kitsan vardur. İstedi popamdan. peyum he. Ne yakuşukli idi. Közleri [147]parlayurti. Saçlari sari. Hovarta iti ama evlenti taha turuldi. Hovartaluk [148]işte onilan konuşursun eglenursun oyle.

[149]Pi kizun adi çikmasun. Uşakler onun peşune koşarti. Pizumki da [150]oyle. Peni körti. Sirtuma otun yuki. Keluyurum körnekten. Tedi [151]taşiyayim oni. E patsi sen ne kelursun. aurdur yükun tedi. To ğomarim [152]en vari alup kitemem yari tedi. Oyle pen da temetum pişe peştemeli [153]yúzumi erttum. Körmesun peni. Aha keluyur. Popam tedum köpertur [154]seni. Yook popam kelmeyurti pen uyturdum. Oyle kaşti kitti.

[155]Hem korkayirum piri körsa tiyeçek şazene uşaklarlen [156]eyleşiyur. Ama pen da peentum yane. Hem teyurum kelmesun pi [157]taha. Ama işteyurum da kelsun körsun peni. Pir iki pir iki terkân kaval [158]çalarti. Çok da eyi çalardi. Teşke kene kelsa o zamanlar. Şinti [159]Mezirealtina enti çametedur. Oriya kiter. Kelsun çalar size. Keçe nobet [160]eteyuruk ayilar kelmesun tomuzlar tiye. Kelurti yanumuza çalarti [161]kaval oynartuk. Ortan oyle popasina tedi. İstediler peni popam verti.

[162]Tuun olti Kari ayri erkek ayri. Oyleyti eskiten. Perabar olti mi [163]çömberi yuzune ortersun oyle. Kelunluum yeşilti. Fistan.Silahler [164]attiler vuu na kata pauruyiler. Köy ayaa kakti. Popamun evunten atilan [165]altiler peni oyletur. Kelin evten çiktimi atilan çikar kiter. Popasi kelur [166]peşine. Santuk olur. Onun ustine otururbut para alursun. Kelin [167]çikarkân alursun yoksa kapi açilmaz. Güveyun ayakkabisini [168]saklarsun. Ona da para alursun. Kitu nemaz kilayim kene konuşuruk.

7. Metin

Konuşan Kişi : Dursune Çakal

Yaş: 69

Eğitim Durumu: İlkokul

Derleme Yeri : Büyükdoğanlı

Konu : Anılar , Eski Düğünler , Eğlenceler ,Sel

[1]Eyiyum. Allah razi olsun. Çok eyi hisseterum buriya. Purda [2]Tomişum. Paşka pi yere kittuum var pi samsona kiterum. Ekrapalarum [3]tayilarumun uşaklari vartur. Olari körmee kiterum. Çecuidum da o [4]zaman da kitertum. Anam ketururdi. He var oyle teuşuk hekayeler. Neler [5]olti eskilere pi bilsan. Pi tefasina kittuk anamlan samsona kene var [5]oriya tayilarum. Hep anamun tarafi. Köç kittiler purtan. He anlatunmi [6]köç kiterdi. Çousi da kiti. Kitertuk anamlan işte. Kelduk samsona olarun [7]orasi teniz tipidur. Yane yakun. Kiteyuruk anamlan eve tori.

[8]Paktuk haçire alti elune silaai vuraçak ayişeyi. Haçire tayimun [9]karisidur ama uçunci karisitur. Vuraçak ayişeyi. Dayimun oolinun [10]karisidur. Tedi vuraçaum seni ayişe. Ayişe karip turuyur. Ne anasi var [11]ne popasi. Haçire evlenurkân keturduu kizuni vermişti. Tayimun [12]oolina. Sora ayriltiler olar. Anlaşamatiler. Ayişe kelti peşune. İşte tedi [13]oa vuıraçaum seni. Millet pakayur etma kizdan ne isteyirsun.

[14]Çık tedi evten vuraçaum seni. Kizum keleçek. Ayişe karip [15]turuyur. Ortan çikti alişan tayimun oolidur. Tedi tutti alti tufeu. Pen [16]vuraçaum seni. Sen penum anamun ustine kelmetun mi. Kızi şinti [17]tarlayirsun. Once pen vuraçaum seni. Sora vermesa

vurursun [18]Ayişeyi. Alişan kizti. Hakli Kizun ne künahi variti. Kelti pekar atami [19]alti. Haçirenun kiziylan ayrilmişti. Oyle uşaaum çok fena ha pu eski [20]insanler kattar.

[21]Oyle pen da ufaum. Anam da şaşurti. Teyurum ha pu kari teyur [22]ana pi şe anlamatum. Tuun olti sora. Ellerune fenerler oyle kitersun [23]tuun alayi etersun. Uşakler siksara eteyur. Kizlar işmar eteyur olara ki [24]peeuntum seni. Küzelsan kısmetun çok. Pakarsun peeuntuune [25]nasitur. Sora işmar etersun. Pazi.Pi kızı iki uşak peenti. O zaman toouş [26]olurti. Kim kimi keturursa o alurti kizi. Kizlar çahil. Sevtu mi pakmayur [27]kimtur. Popasi vermesa kaçayurtiler. Çarşiya turmak o zaman peyuk [28]iştur.

[29]Surmeneye turaçak kizum tiye sevunurti analar. Köy işi zahmet [30]işi. Kimsa istemez kizum mal paksun. Çayir yuki etsun. Ontan isterdi [31]analar ya alamanyaya turanlara kitertiler. Ya çarşiya turanlara. Pi uşak [32]variti. Kizlan pirpirini seveyurler ama kız kitti almanyaya popasi oraya [33]kitti çalişmaa. Sevdasi kalti buriya. Yosuf sevti kizi. Saniyetur

[34]kız. Pulari yazaçaksun hepisini okurler. Terler pizi mi [35]anlatuyursun. Keçmiş olayler. Körmesunler. He. Televizona çıkmaz [36]hemi.

[37]Eyi Yoisa kizarler. Sora Kelur saniye puralara. İlk kelti [38]çemberinun oini açmiş etekleri yokari çikmiş. Çay veruyurler oa. Oni [39]da sevmeyur. Neskafe içeçeum teyur. Teuşuk haller. İsmaillan [40]konuşuyur. Ama almanyaya oletur. Orta çay içmezuk. Kahfe [41]içeyiruk. Oyle.Eskiten ne alursun. Pi püskevut alursun. Verursun [42]sevtuune. Netur. Paşka eyi sari korăbi oni yeturusun. Tatli otur. Kitti [43]kelti peenmeti artuk puralarun yemeuuni. İsmaile mehtlenuyur. Anasi [44]da istemez. Kizum kitsun fukaraya.

[45]Oyle vermeti kizi İsmaile. Almanyaya verti. Kene pizum [46]tırapezonlilara. Uşak da uzulti. Yetiremeti. Faḫurlukten alamati ya [47]kizi. Çalişti İstanbollara kitti sora almanyaya. Parayi tutti. Orta işler [48]etti. Alti satti. Ternekler etti. Peyutti tükanlari. Seneler sora kizun [49]anasini körti. Oki vermetun kizuni baa. Tedi şinti körtunmi malumi [50]mülkumi. Senun alamatuun arabaya pinerum. Atum var tiye [51]peenmemuştun. Şinti sen neye pinuyursun. Oyle etti kariya. Kari haçi [52]olti ama. Sevenleri vermeti. Allah da oyle keti turumlara pirakti oni.

[53]Taha oyle sevtaluk işleri var. Neler pilurum. İsmuni vermem [54]oyle. Teyeyim popamun eḫrapasidur. Tuymişum popamtan. Tarlasi [55]variti çok o atamlarun. Millet koşarak kiterdi oa çaluşurti o köyun [56]yaridur olarun. Çalişanlartan piri kizuni verti aaya kelin. Aanun ufak [57]ooli peyukti kiz ufaaiti vertiler sormaztan. Sora o uşak elti [58]zenkinti. Hem tarlasi variti hem yaparti evler. Eli iş tutarti. Pi sanduk [59]parasi altuni varmiş. Pen da bakayimişum çecuikan O zaman para [60]kimte olur. Herkeş toplatuuni yeyur. Sora Kelin küvenmeti [61]kayınlarina. Aabeyune tedi pen çenazelan oraşiyurum. Sen tur ha pu [62]santuun paşina.

[63]Eyi. Aabeysi turti santuun paşina. Çenaze piti. Akşam olti. Kelin [64]kelti pakti santukta pi şe yok. O katar altun para kitti. Eskiten edep [65]variti sormati aabeysini ki sen mi altun paralarumi altunlarumi. Ama [66]çok çile çekti. Kayunlari yer açayur. Onun uşaklari ufa. Uş tane da [67]çecuui var. Uşaktur hepisi. Peyuk olan kitti poylanti peyudi yane. Tuydi [68]köye. Herkez teyur senun popan oyle zenkunti bóyle aayti. Kelti tedi [69]anasina. E ana herkez teyur popanun çok parasi vardi. Pen para [70]körmetum pi şe körmetum. Emiçelerum da pakmayur pizi. Neriye o [71]altunlar paralar.

[72]Anasi once yok tedi para hiç olmati. Sora uşak peyuk. Hırpaladi [73]pira anasuni. Anasi tedi böyle böyle. Altuuni körmetum ama tayini [74]koymiştum paşina. O zamana hökumet da tedi kizlar da alur [75]popasunun yerunden hak. Oyle anasini kişkurti. Anasi yurume kitti [76]mahkemeye da verti kardaşlaruni aabeyleruni mahkemeye. Hakum [77]tedi. Siz utanmayursunuz. Kız kartaşunuz pu halte kelti puralara. Oyle [78]alti popasunden hak. Eyi da olti.

[79]Millet korkti kizlaruna taha eyi pakti. Kartaşlaruni ehleti. Oyletur [80]da millet artuk kız kartaşlarina taha eyi tavrandi. Keçimsuzluk [81]olmati. Pi şe taha teyeyim saa. Pizum soyadumuz niçun oyle kalti [82]çakal. Eskilere pizum köye variti pi çakal kirmetuu ev yok. Kelti kirdi [83]pizum eve. O zamantan peri kalti soyadumuz çakal. Peyuk anam alti [84]sıhti oni elturdi. Oyle kalti çakal. Surmeneye Kiteçeum. İstanbolayim [85]taha.

[86]Uçaklen kiteçeuk pi kari variti körtum. Sora kariylan [87]konuşurkan tedum nerelisun tedi tırapzonliyim. Tedum pen da [88]oraliyim. Tedi neresinten. Tedum oa surmeneliyum. O da tedi pen da [89]surmeneliyim. Tedum neylan ooraşiyisun. Tedi ooretmenum. Pelidur [90]saçintan paşindan okumiş karisun anladum tedum. Millet kirildi [91]külmek alti hepisini. Pakma şinti ehtiyarlatum. Komik kari terlerti [92]pana. Paşka mi. Oo neler var. Pi kün anam da komik kariyti. Oa ne işler [93]etmişum. Kiteyurti pazara.

[94]O zamanlar pazarçiluk eterdi herkez. Piz da kiteyiruk [95]pazara. Anamun yanina kelti pi adam tedi anama. Ha pu yourt kaç [96]paradur anam tedi peş paradur. Okuma yazmasi yoidi anamun. Atam [97]çikarti verti ona on para. Anam da tedi peni kanduraçauni mi [98]sanayirsun. Ha pu paradan aşaa kabul etmeyirum. Ha pu para teduu da [99]5 para. Adam veruyur oa 10 para o kene teyi ha pu 5 paradan aşaa [100]kabul etmem. Küldururduk milleti. Poalturdum kariyi. Allah rahmet [101]eylesun.

[102]Pi kerede kanturuyum oni. Keçe sabah olti. Toşeun içine [103]koytum yastuklari. Sanki uyiyirum. Oyle paurur anam. E dursune E [104]patsi ovle köneşi vurti sen taha uyuyyirsun. E kı kalk. Saklantum [105]kapinun arkasina o pakayur toşee uyuyirum. Kalkma da [106]kalkmayirum. Oyle keçurdum. Arkadan yapiştum [107]yakasina. Soverti.Çok soverti. Hoy kartaşi variti. Oa bile soverti. Kelin [108]olti pizum köye piri. Kariyi rahat pırakmayur. Sabahlari tayanur [109]kapisina. Kız da pıkti ontan.

[110]Paurur. İçerte olduuni piliyurum aç kapiyi. E patsi körtum seni [111]aç kapiyi. Helpet açarsun pen pekleyeçeum puriye. Sora paurur ter [112]kartaşlarum saa kosun. Tevbe esteefirula oyle terdi rahmetli. Haçan [113]kızti saa kartaşlari emiçeleri hepisine sovtururdi. Çalişmaktan çani [114]çikayurti. Çecukler eve aalayur. Nasil aalayur o çalişmak [115]peşine. Sapahtan tarlaya kiter. Akşam hava kararti o zaman [116]kelur. Çecukler Allahun insafine elmeti. Mahallenun tul karilari oa [117]kelurti kalurti.

[118]Sanki tersun tul karilar eviyuk. Pi da çamaşurlarini [119]yekartum. Hau firaktitan oyanda. Pi kari variti naka çok [120]konuşur. Konişturu seni iş yapamasun. O da kelurti terdum anama ana [121]ha pu kariyi kov paşum aurti. Milleti da pirpirini [122]yaparti. Evlenturudi. Sen pekarsun saa haman pulurdi [123]pirini. Ooraşurti. Ha şinti o künler keri kelsa ey di yalan tunya. Pi keren [124]tul kariyi yapaçak yaşli işi pitmiş atama. Atam nerteysa eleçek. Anam [125]yapayur oni kariya. Kariya tedi saa köriçi keleçek hazirlan.

[126]Kari da zanetti yaşiti piri keluyur. Hazirlati çomperuni [127]eteuni. Közel keyinti. Akşam olti pi pabuka keluyur karşitan. Eline [128]teynek almiş. Saçlari yok kafasina takke. Sakallari aklanmiş pi şe. Vuu [129]kari körti tedi ooli neriyetir. Atam pu yaşina köruçulue keluyur. Ne eyi [130]atamdur. Haperi yok anam yapti oni oa. Atam kelti. Kari tinleyur. [131]Anlati ki peni yaptiler atama. Anama pi paurti. Pen oyle ehtiyari ne [132]eteçeum. Varum kırk yaşina pu atam toksan yaşina. Utanmayursun [133]peni vereçeksun.

[134]Allah senun elune tuşurmesun. Eveyurtun pi da atami. Mali [135]mulki yerine. Zenkintur. Çok isteyisan kentun evlen onilan. Eyi etti [136]kari. Kırk yaşina kari anam veruyur oni toksan yaşina ehtiyara. Ha [137]şinti mi. Allaha şukur osun ama hastaluum var. Toktora [138]kiterum. Ayaklarum turtuu yere auruyur. Ne pileyim. Yaşliluktan [139]mi. Sırgan oti sararum kaynaturum. Oyle keçer. Kireçlenmiş ekleme [140]yerlerum. Eski karilar variti otlari kaynaturdi surerti keçerti. Şinti [141]oorentuum kata yapayurum.

[142]Peyum da şeker hastasi. Teyurum oa yema o katar. Uzum inçir [143]pulti mi yeyi. Ehtiyar teyurum o kata yersan kör [144]olursun. Tinlemeyur.Milletun ayauni keseyurlar. Na oriya çok küzel [145]inçirlerum var alun olartan. Kara inçir. Hau uzum da kokilidur ha. Her [146]yere pulamazsun. İstanbollara oyle yok. İlaçi basayurler. Siz da [147]yeyisinuz. Köylere hayat var hayat. Koklatun mi. Nasi oyle yetun mi [148]hiç. Ko yayim şişeye istanbola yersun. Ne mi yaylari da [149]bileyirsun. İraa.Lemonsuyina kitun.

[150]Oranun havasi nasil eyitur. Yaylaya turan çenneti [151]yaşati. Yalançi çenneti yaşati. Köyler pasayi peni. Mostafa kelsun [152]keturu peni yaylaya. Yayla içun eskiten tufeilan kavgalar [153]olurti. Köyler kirerti pirpirine. Kim küçliysa o alur. Kimun sulalesi [154]kalabadur o alur. Ne yaktiler yayla evlerini.Pizumkiler kalapaluktur. [155]Oyle kimsa kelup almati yane. Piz da oyle eşkiyaluk etmeduk. Etenler [156]variti. Pizum köye. Parma yaylasini oyle ettiler da tapulatiler. Milleti [157]kovtiler.

[158]Kukul var pizum köye kom. Oyle küzeltur. Popamun komi [159]orasidur. Oriya da kit. Kaç yaşinayum 15 yaşina evlentum. Haçan [160]mektepten çiktum kimluum yoidi o zaman çikarti popam. Şinti ne [161]yetmiş varum ne da youm. He atmiş tokuz olur. Yaşlarumuzi [162]pilmeyuruk. Erkeisan korana yazartiler. Kızsan pi şe yok. Uzum ayina [163]toutum. Oyle tedi anam. Ana tertum ne zamana tourtun peni. Terdi [164]rahmetli uzum ayina tourtum seni. Yeni aylara vurtun mi ne yapar. O [165]aya tootum işte. Kocakari aylari.

[166]Sayayim mi. Kalantar, kunturo, mart, april, mayis, kirez, orak ayi, [167]çürük ayi, istavrit ayi, üzum ayi, koç ayi, sırkoyan. Şinti hökumet ayi [168]farklidur. Senun Kalantarun souu da paşkatur. Kalantar ayi kelti mi o kün [169]nasi keçeyisa sene da oyle keçer. Sora oniki kün sayaruk künleri [170]havalara köre. Her aya pi kün verduk mi o sene havalar nasil olur [171]anlaruk. Koçakari hesabi teruk ama tutayidi. Eskilerun pilduu [172]varmiş. Evune kelti sevmeduun. Onun ayak pasmasini kirmak içun pi [173]daha puzai alursun ahirtan eve sokarsun saa ayauni. Oyle kirarsun.

[174]Sevtuun keleçek kalantar Küni. Şu zamana oyle işler taha yok [175]niçun yok piz da anlamamişuk. Ey kiti uşaum. Yaş keçer seller kibi [176]közum dolar aalar kibi. Hava açsun tiye eskiten pi da yapartuk kene [177]kuymak. Her veten toplayaçaksun ununi tuzuni yauni. Sora ama [178]altuun kişi iki evli olmayaçak. Yayla ortasina kelursun tökersun [179]tavaya yaparsun kuymak. Yane havits yaparsun oyle da teruk. Sora [180]onun yauni tökersun ateşe tuasini yaparsun.

[181]Ya repbi köneş vursun. Otlarumuzi kurutaçauk. Yamur yaarsa [182]yantun. Otlar nasi kurusun. Ayi kelur tomuz kelur. Mahveder bütun [183]otlari. Onun içun kolarsun otuni pauni pahçeni. Ontan sora allah kabul [184]etersa tuani köneş açar. Açmasa pi şe yok pi taha

yaparsun.uŞ kere [185]yaparsun uşten fazlasi yapulmaz. Eskilerumuzten oyle körtuk. Pi yaşlı [186]tombeka variti onun çani varidi. Peyuk humiya. Oni asarti palarti ona [187]ipuni.

[188]Evten keçe uyurkan sallarti oterdi. Kelmesun ayi tomuz kurt [189]çakal artuk ne heyvan varisa. Şinti issizlanti köyler ayu da gezeyur [190]tomuz da. Pi fikra variti. Fatime kitti ormana eteyur otun [191]yüki. Arkasina koçasi da kitti. Pular kiyuklenti otun yukini. Çikti [192]karşilaruna ayi. Kaçayurler ama nasi. Sora koçasi çikti aaça. Fatime [193]korkti yatti eli kibi yere ayi elturmesun oni tiye. Sora ayi kelti koklati [194]oni koklati. Keçti pi tarafa. Koçasi da paurdi oa da desena hastayum [195]tiye.

[196]Eskiten ayup variti. Utanurti insanlar piri pi şe ter pize [197]tiye. Fenaluk etmezlerti. Piri pirine karşi eyiytiler. Ne pileyim. Şinti [198]yok kibi keluyur paa. Kimsanun içinu pilmesun. Eski mohapet [199]yok. Pirinun işi yapılaçak hepisi toplanurti da yaparti. Şinti kimsa ne [200]kenti işinu yapayur. Ne da paşkasunun işuni. Oyle olti işte. Zaman [201]teişti. He penum kartaşlarum da oyle. Şinti millete pi şe tersan olmaz [202].Kentune pakaçaksun onçe.Kartaşlarumun uşaklari kizlari pile [203]kelmeyur.

[204]Kittiler istanbollara. Ne arayurler ne sorayurler. Popalarunun [205]analarunun mezarlarina tahi kelmeyurler. Heyat o kata uçuz [206]teil.İstanbollara hayat oyletur.Pen da kiterum. Köye ehpap olduumuz [207]komşilarumuzi pile körmeyuruk. Eskiten insanlar kiterdi istanbolara [208]da çaluşurti. Pi akrabasi komşilari kelti mi aurlarti. İş ev pulana kata [209]yanuna tutarti. İş pulurti.Şintiye kalmati oyle şeler. Pirunun pahçasina [210]kirersun alursun yersun oa çok kizartiler. Ama herkez da oyle yaparti.

[211]Çecuklere kizartiler. Ama penumki da yapayur. Senunki da [212]yapayur. Çare var mi yok. Piz da yaptuk. Pirunun pahçasine var meyva [213]oni çalartuk.Köz haki içun yertuk. Yakalanursa nasil haşlartiler [214]pizi. Sanki kenti pahçamuze yok. Variti ama komşinunki taha tatli [215]kelurti. Şinti kendume köre ekeyurum. Yemeum i.meum ortan [216]alurum.Minet etmem kimseye. Allah penumlen parabartur. Koçamlen [217]da eyi keçunurum . Pir küne köti sóz pi şe temeduk. Eyi anlaştuk.

[218]Onilan da konuşursun o taha yaşlidur taha eyi pilur. Hemi [219]surmeneliler köneşeralilar farklitur pizten. Ayiriyisanuz sinorlari [220]eyidur. Olarun konuşmasi taha teişuk. Ayni yertur ama olar teilşuk [221]konuşurler. Uzata uzata pizum kipi teil. Pizum konuşuumuza var eski [222]kelimeler olar anlamazler. Araya urumca da kataruk pazi. Ne

pileyim [223]olar alişmamişler. Eskilere urumlar alti puralari tediler paşka pi şe [224]konuşursanuz elursunuz. Oyle tertiler. Yasakti Türkçe konuşmasi.

[225]Eskilerumuz kelti taalartan puralara. Urumlar variti çok olari [226]yenti altiler. Ama olar küŞlenti tediler urumçadan paşka [227]konuşmayun. Matur taintan peri keltiler. Pizum soyimuz Kelti eski [228]türklerten.Variti eski türkler olartur pizum tetelerumuz.Sora osmanli [229]alti purayi o zaman rahat ettiler.Türkçe da koniştiler urumca da.Şinti [230]türkçe konişuyuruk.Eskiten karişuk konişurtuk.Yook urum teiluk [231]tedum ya piz muslimanuk.Eski türklerten.Urumlar pizten farkli [232]konişur.Magsuztan sor başkalarina.

[233]Hiç tuymamişum oyle çamemuz vartur peşyuz seneluk ha pu [234]mezireye.Kartaşum variti o araştirdi da anlatti pize.Sen da [235]araşturaçaksan oa sor.Eski türkleruk piz tiye.Holali, da terler ofli da [236]terler pize.O katar eskisini pilmeyurum.Ha pu karşiya holo köyleri [237]var olar da pizum kipidur.Penum kenti soyum likoolidur.Yane [238]İskenter teyurler.Eskilere paşa varimiş iskenter paşa onun soyina [239]kiteyi pizum soyimuz.Muammi araşturdi da soyleti.Osmanliyuk [240]yane.Ya pa halume osmanli sarayli kipimiyum.

[241]Ne pileyim eskilerumuz terlerti zenkinluk çok variti ontandur [242]temek.He paypurtadur yaylalarumuz.Yane sinortadur.Olar [243]farklidur.Konuşmalari teişuk anlaruk da teişuk yane.Kelurler yayla [244]ortalarina o zaman eteruk şenluk.Toronsos köyi kavlatan hapişke [245]files olar kelur tier köyler uzak pilmeyurler.Ama pizum yayla [246]alkoyun tarafi solkari.Olara yakintur.Ontan pazi uyayi [247]konuşmalari.Ama pazi keren da uymayur.Eskilere oyle karilar variti [248]taha tirapezani körmemiş.

[249]Surmeneye Pazar vartur.Kitersun ama tirapezan uzak ança çok [250]peyuk hasta olaçaksun oyleti kitersun tirapezana.Yoksa ne işun var [251]oriye.Erkekler külerek kiterdi.Askere kiteçekler o zamana [252]kiterlerti.Karilar Surmeneten o yani pilmezlerti.Pen da kuçuidum [253]popamun işi variti alti keturdi peni tirapezana.Okul kösterdi.Tedi [254]puraya kizlar kiteyur.Peyuk oltiler mi.Ne isterdum ooretmen [255]olmayi.Hoçamuz variti suleyman hoça terdi ne akillisun tursine oku [256]da peyuk ol.Popam okutmadi.

[257]Kizlar ilkokula kiterdi sorasi yok.Şehure turusan kitersun.Ama [258]ne havesluum variti.Popa emiçemun ooli surmeneye okula kiteyur [259]peni da yazturdi pen da kiteçeum terdum.O da terdi he yazturdi.Hep [260]kanturudum.Ama akilliydum.Pi temekte altum koytum zihnume [261]olari.Şiurleri.İkmale da kalmatum hiç. ķeraat çetvelini da ilk pen

[262]oorentum.Uşaklar kizarti.Olari keçtum ya.Neler ettum olara.Kiter [263]vurutum karunlarina.Sanki patladi paururtiler.

[264]Pen da has ettum terdum.Külmayun peni.Oyle oyle keçurdum [265]seneleri.Çecuklerumi okuttum.Allaha şükur o yeter.Allah çanumi [266]alaçaksa da olur.Kimisi okumak istemeti. Pi şe yok okumak isteyeni [267]da okuttum.Eyi ettum.Kurani da pileyurler okuli da.Selten mi [268]sorayirsun.Allah oyle açi vermesun.Hoça anons yapti o kün yazti [269]hava kapanti.Çameten anons yapti hoça meziraltina kimsa turmasun. [270]Herkez yokari köylere çiksun.Millet tinlemeti.Allahun evitur tiye [271]çameye siuntiler.

[272]Sora mesat deresi kopti kelti kayalari enturdi aşaa.Mezirealti [273]körunmeyur.Ey kiti köz közi körmeyur.Telefonlar kesilti.Yollar [274]kapanti.Peyuk afat olti.Yemeklerumuz tükenti enup [275]alamayiruk.Surmeneten yollar kapanti.En son elikofterlan [276]keltiler.Peyuk atamlar siyaset atamlari.Paktiler.Afat yeri ilan [277]ettiler.40 küsur kişi elti kayboldi.Mezarlarini yaptiler [278]pazilarina.Pazilari hiç pulunmati.Kaş tane tükan variti oriya çarşimuz [279]orayti.Kelişeyurti.

[280]Ama yok olti .Ha pu körtuun uŞ tane pina kalti.Sora taha kimsa [281]pina da yapmati.Afat yeridur tiye.Nufus kalapaydi.Ha bu köpripaşi [282]kata nufusi variti.Şinti ora taha kalapaluk.Ora kazatur. Pura da [283]mahale olti köyler Pelteydi peş alti köy variti Pizum peşköye.Tediler [284]köyleri hep köç köterelum.Yok teduk o katar olmaz.Tedelerum alti [285]puralari pirakti pize nasi pıraku kiteçeuk.Oyle kitmeduk işte.Çok [286]heyur köresun kene kel pu tarafa.He istanbola turuyisun [287]temam.Allaha emanet olun.

8. Metin

Konuşan Kişi: Mevlüde Söyertik

Yaş : 91

Eğitim Durumu : Okur yazar

Derleme Yeri: Küçükdoğanlı

Konu : Bahçe işleri ,Eskiler,Anılar

[1]Pu yaşli karinun tedukleruni mi yazaçaksun. Nereye vereçeksun [2]puni. Sen taha once kelmeliydun. Oyleysa temam. Penum adum [3]ayşetur. Ama kimlue mevlude yazilidur. Oyle yazmiş popam. Pi tane [4]taha kartaşum var anasi ayritur. Onun adi da ayişedur ondan yazturdi [5]oyle keluyur bana. Toksan yaşina varum ha kimluume pak ne yazayirsa [6]oni yazarsun. Pilmem eskiten oyle toum tarihleri peli teildi. Kafa [7]kaudina ne yazarsa oyidi. Popam yazturdi oyle asas yaşum toksanun [8]ustidur.

[9]Pi uşaum var yaşar onilan turuyurum. Onun çeçeui yok. Karisiyla [10]peni pakayurler. Sekiz tane çecuum var. İkisi uşak altisi [11]kizdur. Evlenup kittiler. Piri ha pu mahlemuze turuyur. Piri porsaya piri [12]samsona. İkisi da istanbȯla. Tierleri da tırapezana turuyiler. Peyum [13]ābeyumun karisunun kartaşidur. Teişme kibin olti. Popamun çok mali [14]variti. Oni oyle koyun keçi peklerti ābeyum. O sevti alti kızi pen da [15]sevtum altum. Şevkidur koçamun ati. Elti Allah rahmet eylesun. Olti, [16]paya yirmi sene olti peki da.

[17]Yaşaduk emir keçti. Köyten hiç çikmatum. Sulalemuz çok yere [18]taulti. Kevenoolidur penum sulalem. Koçamunki aşukoolidur. Olara [19]oyle teyurler.Anam abokamlartandur. Aytin soyadlari.Abokam [20]mahlesundendur. Purasi çerekutaladur. Kene kuçuktoanliya [21]paalidur. Eskiten taha eyiydum. Apdes alurkan kaytum ha pu paçaumi [22]kirdum. Temir taktiler. Onilan da tam kaynamati. Yaş keşti.İstanbola [23]kittum keldum o zaman oldi. Ne pileyim kaydiş ayaum. He severum [24]hem da nasi. Tinlerum aç pana da tinleyeyum oni. He mi yapançi [25]teilsun. Torumunsun.Senun anan aabeyumun kizidur. Kelmetun taha [26]puralara. Tanimadum. He ayaklarumi da vururum. Kalkapilsam horom [27]ederum. Eskiten Popamun variti on tane çecui. Uş kız kaltuk piz kerisi [28]erkektur. Elenler da olti. Popamun uŞ tane karisi variti. Oncekiler [29]elmiştiler. Eskilerten oyleydi. Çok çecuk eterdiler. Mallara tarlalara [30]paksun tiye. Kızlar da yapançiya verulmezti. İçten evlenurtiler. Pen da [31]oyle işte. Rehmetli popamun ha pu aşaa tarlasi variti. Koyunlarini [32]peklertum.

[33]Metreseler variti he puralara únlidur hocalauk. Aabeyum kitti [34]oriya. Arhançelo metresesine. Her köye variti. Ofa bahliydi [35]puralar. Hök̲ümet şeyi. Ontan sora ee olti işte Surmene. Her zamana [36]farklidur. Ekeruk yeruk. Şinti uşaum ekeyur. Yeyiruk. Pen da [37]ekertum. Yerelmasi patis fasulya Tomatis Ankur hiyar. Oyle şehur işi [38]teil peyuk tohumli hiyar ekeruk. Kapak piper lahana misir olari [39]ekeruk. Peyuk Küplere turşi yaparuk. Tuzuni sarmusauni koyarsun [40]olur turşi.

[41]Puranun menşuri otur. Ha pu yollar keltunuz o yoidi. Patika [42]yururduk. Şinti arapa da turuyur. Eskilere arapa ne turur. Yol yok araba [43]turaçak. Uçurum kipin kapanların ortan yuvarlanursan enersun [44]teriye. Kapak sutlisi da yaparuk he. Sutlaş yaparuk. Minzi torvasi oriye [45]körtun mi hiç. Kurut eteruk peynirun suyini çikartun mi olur [46]asarsun. Tarlaya kitertuk yemek ne peynir hiyar. Aşlandun mi yersun [47]oni tuza panarsun. Tarla yemeu otur. Keri eve tönemesun.

[48]Ança kitertuk. Ovle vaḫti yertuk. Uyurtuk pira. Nemazi da [49]köneşten anlartuk. Kıple neresitur. Sinor taşlari olur tarlalari [50]ayiruru. Pazi sinor taşlarini oynaturdiler. O zaman kavga etersun. Sen [51]ne oynatursun sinor taşini tiye. Tuun olur paşka köylere kitertuk. Kene [52]pizum pu tarafa. Okşohonun arkasina var paşka [53]köyler. Çaykaratur. Ortan da alurtuk. Yaylalarumuz pirdur. Çikarduk [54]çayira mal peklemee. Alurduk pazi tavamuzi yemurtamuzi. Fustro eter [55]yerduk.

[56]Telivizon yoidi. Çeyran yoidi. Lampalar yanarti. Kaz [57]lampasi. Onilan ışuk eterduk. Oyle kizlar variti. Sevtuune lampalan [58]işmar eterdi. Elinan yokari aşaa. Kizli kimsa anlamasun oyleydi.Feli [59]eteruk kapaktan.Tatli otur. Sapah kün toğmazdan çikarsun yola. Souk [60]yun çerap keyersun.Keyeçek şey çok. Ança isitur. Kiterum Surmeneye. Mahlemuzun [61]kizlari. Araba yok yorume. Hepisi kelur. Sataçauk ne [62]yapalum. Kaynatam yoidi. Kaynanam da popamin karisi olti sora. Oyle [63]külersun. Eski atam işleri.

[64]Hekaye mi var anlaturduk. Çecukler yapmasun yerune turmasi [65]içun anlaturum. Eskilere iki kartaş variti teli ilan akulli. Akulli tedi [66]çarşiya kiteçeum. Anami yeyka .Tavuklarun yemurtasini al haşla oni [67]sora olara yem ver. Kapidan da ayrilma. Sora kitti aḫulli çarşiya. Teli [68]suyi kaynatti anasuni kaynamiş sulan haşladi. Auzuna da yemurtayi [69]sokti. Tavuklari da yem vereçeudi o kitti Paşka pi şe etti. Sora korkti [70]çinganeler keçeyurti. Kapiyi da sokti. Alti sirtuna tuşti yola.

[71]Akullinun işleri pitti. Tönti pakti iraa anasi elmiş tavuklar yok [72]kapi da sökilmiş. O da tuşti yola. Sora yolda körti teliyi sirtunda kapi [73]yuriyur. Az zaman keçti. Çinganeleri körtiler. Teli tedi napalum.Akulli [74]aaça çikalum tedi. Çiktiler aaça. Teli tedi işemeum var [75]işeyeçeum. Akilli tedi olmaz.Zaman keşti. Akulli da tedi işemeum [76]var. Tediler napalum. Aşaa işeyelum. İşetiler aşaa. Sora çinganeler tedi [77]ya reppi şukür olsun saa yamur yāduriyisun poalmiştuk. Sevintiler.

[78]Haperleri yok işediler ustten aşaa. Sora zaman keşti çinganeler [79]kitmeyur. Akulli tedi sıçmaum kelti. Teli da tedi penum da kelti aşaa [80]toori şıçalum. Oyle sıçtiler aşaa. Çinganeler da taha onçe körmetiler [81]kar. Tediler ya reppi şukür olsun saa kar da yāduriyisun. Oyle [82]sevintiler. Külersun he. Oyle anlaturdum işte çecuklara. Teli ilan akulli [83]hekayesi. Işuk yok keçe ne yapaçaksun. Zaten elmişum yorgunluktan [84]çanum çikayi. Ne yapaçaum. Oyle anlatulurti. Elumuze telifon [85]yooidi. Oyle hekayelerlan peyiduk.

[86]Tavuklarun turtuu yere fol teruk. İneklerun turtuuna [87]ahir. Evlerun altina ahir olur. Oyle paşka ahir olmaz. Kış kelur siçak [88]olur. Sarbi olur fareler kelmesun heyvanlar yemesun mehsulumuzi [89]tiye. Paçaklari körtun mi tört tane. İşun piter mertiveni kapaturum. İşum [90]oltu mi entururum. Mısırleri asarum kurur oria. Çalişkandur [91]ya. Karateniz karisi Turmak pilmez. Çalişur. Atamlarumuz da [92]eyidur. Ama karilarumuz taha çalişkantur. Çecukleri peyutur.

[93]Tarlaya kiter. Ahira kiter. Yemek yapar. Evilan ooraşur. Ha şurta [94]çalişur. Şinti köriyurum tarlaya paşka yerlere atamlar da [95]çaluşiyi. Pizum puralara tarla işi karinundur. Atam mal pakar taha [96]çok. Ustaysa ustaluuni yapar. Eziyet karilara. Pelumuz pikulti. Kambur [97]olur karilar sora eulmekten. Tarlaya iş var eul oni yap. Pelle. Kazmalen [98]kaz. Funtuk toplamaya yartum eterdiler. Oni da Surmeneye sataçauk [99]ontan.

[100]Pi halamun kizi variti. Funtuklari pol.Atam kurpete [101]çaluşiyur.Funtuk pahçasi aliyur. Kartaşlari da para yollatukça kenti [102]uslerune yapayi. Atam kelti pakti. Çecuklari sefil olti. Tedi pen [103]yollatum para hem pakun hem da alun pana funtukluk. Kartaşlari tedi [104]pizumtur.Oyle atam kitti mahkemeye verti. Sora mahkeme yolina elti [105]araba çarpti ona. Funtuk teerlidur yane. Ektuuni yersun. Pi funtū [106]satarsun para etersun. Eskiten otun peynir da satulurti ama taha oyle [107]kimsa mal pakmayur.

[108]Funtuuni pakan kazanur parasini. Çebume funduk var sanayiler [109]para var. Oyle turki var eskilere.

9. Metin

Konuşan Kişi: Emine Aydın

Yaş : 54

Eğitim Durumu : İlköğretim

Derleme Yeri: Küçükdoğanlı

Konu : Eskiler,Anılar,Düğün Adetleri

[1]Atum Emine Aydin. Elli tort yaşinayum. Toodum habu [2]köye.Paşka yere da kittum. Samsòna kittum. Teyzeme kelin. On peş [3]yaşinaytum kelin ettiler peni. Çecukluk ne pileceidum evlenmek [4]nedur. Oyle tediler evleneçeksun evlendum. Yirmi peş sene çecuum [5]olmati. Allah vermeti yane. Sora olti.Ekiz kizlarum var. Allah olarun [6]emruni uzun etsun. Tootiler eve çan kelti. Kaynanamun hiç kızi [7]yoodi. Penum da eki tane kizum olti. Çecuun olmati mi hiç saymazler [8]seni. Oyleyti. Varsun yoksun onemli teiil. Pu köylere konuşuruk hem [9]Urumça hem Türkçe.

[10]Eskilerten kelti oyle iki til konuşmak. Pazi kere Urumça pazi [11]kere Türkçe. Yok piz paşa soyiyuk. Urum teiluk. Variti urumlar haçan [12]eskiten olartan kalti. Oyle tedi peyuklerumuz. İstanpola da turdum. Çok [13]turdum. Pizun insanumuz kurbete kiter. Köylere turmaz. Kurpete [14]kitmeyen da olur ama çousi kurbete kiterdi. Türki mi pilurum. Kızikân [15]söylertuk.

[16]Oy surmene paşlari hiç turur mi tomansuz

[17]Ellerun yari kelti nerte penum imansuz

[18]Çayirlartan aşaa kelursun kerentilan

[19]Pakti oni anasi arhancelo palinan

[20]Kontu ila katahor pazarumuz variti

[21]Sevtuk da alamatuk ne zorumuz variti

[22]E mavreyas yaylasi tön o yana bu yana

[23]Pen yarumi körmetum nerte idi kaybana

[24]Şu karşi ormanlara hohor paurur hohor

[25]Pizum pazarluumuz kontu ile katahor

[26]Atma peni yabana pen da pu tereliyum

[27]Ya al peni koynuna hiş sorma nereliyum

[28]Kökteki yiltuzlari pay etelum kizlari

[29]Altiler küzelleri kalti yaramazlari

[30]Aalamiyasun peni pen üşütum üşütum

[31]Pen pu akşam röyama yar ilan konişurtum

[32]Salina salina suya kitersun

[33]Su teil meramun seyran etersun

[34]Sen pu küzellukle da çok naz etersun

[35]Sallana sallana sallan kel pana

[36]kel oynayalum piz pi sallama

[37]Yane eskilere ha poyle turkiler variti. Soylertuk seyirluk [38]eterduk. Hele tuunlere taha çok soylertuk. Pizum orta eski adetlerumuz [39]var. Nasi teyeyim. Kelin evlenur. Sora yeti kün sora kelur göveylan [40]anasinun evune. yetiye kelti teruk. Yeti kün keçtikten sora kelurler kiz [41]tarafina. Ama taamata ne işler eterlerti. Enişte teruk piz. Enişteyi tavana [42]asartiler kenşler. Ayaklaruntan ter tavana asartiler. Kaynana borek [43]paklava keturursa entururtiler. Ne işler olurti. Evun eşyalarini [44]saklartuk. Tertuk enişte çalti. Mahkeme kurulurti. İtamuna karar çikarti [45]da oyle asartiler. Eskilere neşe variti. Şinti o neşe kakti.

[46]Pohça yapulurti kaynanaya kaynataya yenkelere hetiyeler [47]koyulurti. Çeyiz seretiler. Çeyizine ne varisa. Herkes köreçek. Çeyiz [48]olmatimi ayuplanurtun. Çomberler fistanlar patikler peşkirler. Oo ne [49]varisa pol pol. Kimi kizlar olurti fukara. Onlarun çeyizlerini

mahalleli [50]hep pile yapartiler. Şinti kizlar istemeyur hiş pişe. Anne ne yaparsun [51]yapma. Şinti oyle çehiz pohça yok. Zati kaynanaluk da kakti. Serpeş [52]turuyiler. İştememem anne ne yaparsun yapma oni pana. Tantel da [53]netur. Oo çahilluumuz kalmati. Kizun anasina sut parasi [54]verulurti. Nişan olurti. Taamat koç koyun ketururti. Şinti adetler [55]kakti. Artuk piz da ehtiyarlamişuk.

SONUÇ

Çalışmamızda, Türk dilinin ayrılmaz bir parçası olan ağızlara yer verdik. Bu çalışmayla, Türk dilinin geçirdiği evrelere adeta bir ayna tuttuk. Eski Anadolu Türkçesi'nden günümüze gelişen Türkiye Türkçesi, geçirdiği değişimlerle birlikte bölgesel farklılıklarla da evrilmiştir. Her bölge, dil varlığını ortaya koymuş ve çeşitli Türk boylarından aldığı mirasla dil yapısını yenilemiştir. Yaptığımız çalışmada da bu noktalara değinerek Beşköy ve çevresi yöresinde derlemeler gerçekleştirdik. Bölgenin dil ve kültür yapılarını, yapmış olduğumuz derleme çalışmalarıyla ortaya koyduk.

Dil, sürekli kendini yenileyen ve gelişen canlı bir varlıktır. Türk milletinin kültür yapısını da bize tanıtan bu canlı varlık, gelişerek kendini günün şartlarına uydurmaktadır. Unutulmaması gereken asıl nokta ise, saf kalmış, tam anlamıyla işlenmemiş olanı bulmaktır. İşlenmemiş bu dil, geçmişle gelecek arasında bağlantı kurmamıza da olanak sağlamıştır. Yazılı kaynaklarının ilk ortaya çıkışından beri milletimiz, dünyanın çeşitli noktalarına dağılmış ve kültürümüzle beraber dilimizi de eski dünya olarak adlandırdığımız coğrafyalara serpiştirmiştir. Milli benliğinden vazgeçmeyerek etkileşimde bulunduğu toplulukları, bu dilin birer varisi olarak atamıştır.

Oğuzlardan Kıpçaklara, çeşitli Türk boylarının yurdu olmuş olan Doğu Karadeniz coğrafyası, Türk dilinin saklı dağlar arasında serpilmesine ve dış etkenlerden uzak bir şekilde varlığını sürdürmesine sebep olmuştur. Coğrafyanın engebeli ve zor ulaşılır olması,

Türkçenin daha saf bir şekilde kalmasını sağlamıştır. Teknolojinin geç ulaştığı bu topraklar, at üstünde gelen atalarımıza kucak açmış ve onların birbirleriyle sıkı bir bağ içinde olmalarına zemin hazırlmaıştır. İlk olarak Kıpçakların bölgeye gelmesi, bu bölgede konuşulan ağızlarda Kıpçak unsurlarının fazla olmasına etki etmiştir. Sonrasında yapılan Oğuz göçleriyle dil ana yapısını oluşturmuş ve ortaya, çalışmamıza da konu olan Beşköy ve çevresi ağzı çıkmıştır.

Yaptığımız çalışmada, bölgenin dil yapısını inceledik. Dil yapısıyla beraber derlemelerimizde aslında yörenin günlük yaşantısını, yemeklerini ve kültürünü de ortaya koymuş olduk. Beşköy ve çevresi ağızlarında Kıpçak Türkçesinin etkilerinin bir hayli fazla olduğunu da gözler önüne serdik. Bunun en açık örneğine "g" sesinin ve "d" sesinin kalınlaşarak "k" ve "t" sesine dönüşmesi diyebiliriz. Diğer örnekler ise Kıpçak Türkçesinde bulunan ünlü türemeleridir. Kelime başlarında ve ortalarında gerçekleşen bu ses olayı, Beşköy yöresinde hala varlığını sürdürmektedir. Yörede kullanılan bazı kelimeler, Kıpçak Türkçesinde de aynı şekilde kullanılmaktadır. Örneğin, yörede "nasıl" kelimesinin "neluk" olarak da kullanılması, Kıpçakçadan gelen bir özelliktir.

Yapılan çalışmada, sözlü edebiyatın bölgede hala varlığını sürdürdüğünü gözlemledik. Çeşitli maniler, türküler ve anlatılarla varlığını koruyan bu sözlü edebiyat, yüzyıllar boyunca bölgede egemenliğini, sözlü geleneğin nesilden nesile aktarılmasıyla sağlamış oldu. Geçmişte yaşanan bir olayın bu sözlü gelenekle nesilden nesile aktarılması, aslında ağızların yaşayan bir varlık olduğunu da gözler önüne serdi. Derlemelerin yapıbilimsel ve sesbilgisel olarak incelenmesi, geleceğe bir miras olarak kaldı. Türk dilinin gelecekteki koruyucuları için bu eser ve yapılan diğer ağız çalışmaları bir yol gösterici olacaktır.

Çalışmamızda, yazılı dile yenik düşmeye başlayan bir ağızdan örnekler vererek Türkçenin söz varlığının ne kadar geniş olduğunu ortaya koyduk. Bundan sonra yapılması gereken tek şey, Türk dilinin korunması için ağız araştırmalarına daha fazla önem verilmesi ve dilin somut örneklerinin çoğaltılması için çalışmaların arttırılmasıdır.

SÖZLÜK

Aa

aba : Abla(4)

abokam: Bir sülâle adı(1)

aca: Acaba (5)

afkur: Köpeğin havlaması, yerli yersiz konuşmak(4)

ahbin: Gübre(6)

alay: Düğün alayı, düzenli kalabalık(7)

april: Nisan ayı(5)

ar: Utanç duygusu (3)

arhancelo: Küçükdoğanlı mahallesinin eski adı(5)

aspalo: Büyükdoğanlı mahallesinin eski adı (5)

Bb

baa: Bana(1)

bayramant: Beşköy'ün yerli nüfusunu oluşturan 4 ana soydan biri(1)

beyuk: Büyük(1)

bile: Beraber

CC

Cazi: Cadı(4)

Çç

çame: Camii(5)

çameş: Manda (1)

çaruşa: Çarık

çecuk: Çocuk

çerap: Çorap(4)

çerekutala: Küçükdoğanlı mahallesinde bir mevki(4)

çumen: Çimen (5)

Dd

Dah: Dağ

Ee

ebir: Öbürü(2)

ebirsoy: Öteki türlü(4)

eger: Eğer(2)

ehtiyar: İhtiyar(8)

ekiz: İkiz(9)

ekraba: Akraba(1)

eli:Ölü(7)

emiçe: Amca (2)

emir: Ömür (8)

esse: Gerçek (6)

Ff

fakurluk: Fakirlik (2)

farfara: Kelebek (6)

fasuli: Fasülye(4)

fayde: Fayda(5)

fengo: Beşköy'ün yerli nüfusunu oluşturan 4 ana soydan biri (1)

firakti: Çit (7)

fustro: Omlet (1)

fuşki: Dışkı(2)

fol: Tavuk yuvası(8)

Gg

gene: Yine (1)

güvey: Damat (6)

Hh

Haçan: Madem, -dığında zarf-fiil eki olarak da kullanılır.

Haman: Hemen (3)

Hapire: Sürekli(5)

Hapsi: Hamsi(4)

Hapşozim: Hamsi ile yapılan bir tür ekmek (4)

Haves: Heves (4)

Havits: Kuymak,mıhlama (2)

Hekaye: Hikaye (4)

Helpet: Elbette (7)

Hemençe: torba (4)

Heram: Haram (6)

Herif: Adam (5)

Heyat: Hayat (5)

Heyur: Hayır, iyilik (7)

Holo: Beşköy ile kültürlerinin aynı olduğu yedi köyden oluşan bölge (1)

Hoy: Üvey (7)

Humiya: İnek çanı(7)

Iı

ışuk: ışık (8)

İi

ira: Evyah, şaşırma ifadesi (4)

iskanderant: Beşköy'ün yerli nüfusunu oluşturan 4 ana soydan biri (1)

ista: İştah (4)

Kk

kada: kadar (1)

kadahor: Çaykara ilçesinin eski adı (4)

kalantar: Ocak ayı (4)

kapan: Yokuş , tepe (8)

kardaş: Kardeş (1)

kavut : Un, yağ ve pekmezle yapılan bir tür tatlı (4)

keçe: Gece (4)

kelin: Gelin (1)

kenef: Tuvalet (4)

kenŞluk: Gençlik (6)

kibin: Gibi (4)

kihan: Tarla belleme işi (4)

kolos: Bir tür ekmek (4)

korabi: Kurabiye (7)

köneşara: Trabzon Köprübaşı ilçesinin eski adı (1)

kuko: Guguk kuşu (6)

kukul: Yayla ile köy arasında mola verilen ve adına kom denilen yerleşim yerinin adı **(7)**

kunturo: Şubat ayı (7)

kükum: Güğüm (5)

külfet: Evde yaşayanlar

kremul: Kazanların bağlandığı demir askı (4)

Ll

lohori kuşak: Bir tür kumaştan yapılan kuşak (4)

lukus: Bir çeşit gaz lambası

Mm

Mal: Büyükbaş hayvan (1)

maşka: Maçka ilçesi (4)

mavreyas: Bir yayla adı (9)

mavrikant : Beşköy'ün yerli nüfusunu oluşturan 4 ana soydan biri(1)

meci: İmece (1)

meker : Meğer (4)

mezirealti: Beşköy'ün 1998'de sel ile birlikte yok olan kasaba merkezi (7)

minçi: Bir çeşit peynir (4)

miroloyis: Ağıt (6)

miyançi: Görücü (1)

moharepe: Savaş (4)

mohtar: Muhtar (4)

moska: Muska (6)

muammi: Muhammet (4)

Nn

nahiye: Bucak, Köprübaşı ilçe merkezine halk tarafından verilen ad(1)

nahtar: Anahtar (5)

naka: Bir lakap (7)

nezzet: Lezzet (2)

Oo

oçak: Ocak, fındık ocağı

okşoho: Pınarbaşı mahallesinin eski adı (4)

oki: Madem ki (7)

osun: Olsun (4)

oteki: Öteki (1)

Pp

paça: Baca (4)

parma: Bir yayla adı (7)

patsi: Kız (4)

paşka: Başka (4)

pazi: Bazı (4)

pekar: Bekar (7)

pontul: Pantolon (6)

popa: Baba (3)

Rr

rebbi: Rab , tanrı

Ss

saa: Sana (5)

sapahlea: Sabahleyin, sabah vakti (1)

sırgan: Isırgan otu (7)

solkari: Bir yayla adı (7)

sora: Sonra(5)

soun: Bâri (1)

surmene: Sürmene (3)

Şş

şe: Şey (1)

şehur: Şehir (5)

şinti: Şimdi (8)

şoyle: Şöyle (6)

Tt

taa: Dağ (1)

taha: Daha (1)

tayi: Dayı (7)

tiken: Diken (4)

tolma: Dolma (4)

toşek : Döşek (4)

touş: Dövüş (5)

Uu

uzum: Üzüm (7)

urum: Rum (4)

urus: Rus (4)

uş: Üç (2)

Üü

üzum: Üzüm (7)

Vv

vakut: Vakit (4)

vuu: Şaşırma nidası (6)

Yy

yalauz: Yalnız (5)

yayuk: Yayık (4)

yermasi: Patates (5)

Zz

zenkin: Zengin (7)

KAYNAKÇA

Aksan, D. (2009). Her Yönüyle Dil. Ankara: TDK Yayınları

Çifci, M. (2015). Dil Öğretimi. İ.Çetin İçinde, Dil ve Edebiyat Öğretimi. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Demir, N. (2006). Trabzon ve Yöresi Ağızları, Gazi Kitapevi, Ankara.

Doğru, F. (2019). "Ses Değişmeleri" Türkiye Türkçesi I Ses Bilgisi. Ankara: Gazi Kitabevi.

Doğru, F. (2022). Eskişehir İli Manav Ağızları. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Ergin, M. (2011) Türk Dil Bilgisi, Bayrak Yayınları, İstanbul.

Karaağaç, G. (2010). Türkçenin Ses Bilgisi. İstanbul: Kesit Yayınları.

Karaağaç, G. (2013). Türkçenin Dil Bilgisi. Ankara: Akçağ Yayınları.

Karahan, L. (1999). Ağız Araştırmaları Alanında Yapılması Gereken Çalışmalar. Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni, (9 Mayıs 1997, Ankara). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Karahan, L. (2011). Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, 2. Bsk. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Korkmaz, Z. (2017). Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z. (2007). Gramer Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, (3. Baskı), Ankara, 2007.

Sinan, A. T. (2006). Ana Dili Eğitimi. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi, 75-78.

Türkçe Sözlük (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ültanır, G. (2003). Eğitim ve Kültür İlişkisi-Eğitimded Kültürün Hangi Boyutlarının Genç Kuşaklara Aktarılacağı Kaygısı. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23(3), 291-309.

Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. Eğitim ve Bilim, 23(112), 7-17.

İNTERNET KAYNAKLARI

http://www.koprubasi.gov.tr/ilce-tarihi

https://www.beskoyluyuz.com.tr/gorelim/22-270-cografi-yapisi

http://www.hayrat.net/haber/aofnufusdefterisimler.htm